

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут прикладної економіки і менеджменту
ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Обліку та аудиту

Ступінь вищої освіти – другий (магістр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**на тему: «Організація і методика обліку основних засобів
та аналізу ефективності їх використання
(на прикладі ПрАТ «Закупнянське ХПП»)»**

ШИФР КРМ.ОтаА.1.580-03.1.16

Здобувача: _____ **Паєвського Ю.А.**

Керівник: _____ **доц. Ступницька Т.М.**

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від "б" червня 2024 р., протокол № 15.

Завідувач кафедри

обліку та аудиту _____ **Валерій НЕМЧЕНКО**

Одеса – 2024 рік

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут прикладної економіки
і менеджменту ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Обліку та аудиту

Ступінь вищої освіти – другий (магістр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри обліку та аудиту

«____» _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Паєвського Юрія Антоновича

-
1. Тема роботи: «Організація і методика обліку основних засобів та аналізу ефективності їх використання (на прикладі ПрАТ «Закупнянське ХПП»)»

Затверджена наказом від 06 жовтня 2023 р. наказ № 580-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи 6 червня 2024 р.
3. Вихідні дані до роботи: Звітні дані про діяльність підприємства за два роки.

-
4. Перелік питань, які потрібно розробити: Теоретичні основи обліку об'єкту дослідження. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства та аналіз об'єкту дослідження за два роки. Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві та практичні аспекти обліку об'єкту дослідження на ньому. Висновки та пропозиції.

-
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) таблиць – 42, рисунків – 12.

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх:

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання **15 лютого 2024 р.**

Керівник _____ Ступницька Т.М.

Завдання прийняв до виконання _____ Паєвський Ю.А.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. <i>Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	15.02.24 - 15.03.24	
2. <i>Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства</i>	16.03.24 - 21.04.24	
3. <i>Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві та практичні аспекти обліку за напрямом кваліфікаційної роботи на ньому</i>	22.04.24- 28.05.24	
4. <i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	29.05.24 - 6.06.24	

Здобувач-магістр _____ Паєвський Ю.А.

Керівник роботи _____ Ступницька Т.М.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач-магістр Паєвський Ю.А. _____

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на тему: «Організація і методика обліку основних засобів та аналізу ефективності їх використання (на прикладі ПрАТ «Закупнянське ХПП»)»

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення організаційних і методичних положень та визначення основних шляхів вдосконалення обліку основних засобів та аналізу ефективності їх використання на підприємстві.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. У першому розділі було розглянуто теоретичні основи організації і методики обліку основних засобів підприємства: нормативно-правову базу та завдання бухгалтерського обліку основних засобів підприємства, їх економічну сутність, методику бухгалтерського обліку основних засобів підприємства за національними стандартами та податковий облік основних засобів. В другому розділі проведений аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності та фінансовий аналіз ПрАТ «Закупнянське ХПП» за два роки, розглянуто методику проведення аналізу ефективності використання основних засобів підприємства, за якою здійснено аналіз. В третьому розділі розкривається організація бухгалтерського обліку та обліку основних засобів ПрАТ «Закупнянське ХПП».

У висновках вказуються результати проведеного дослідження організації і методики обліку основних засобів та аналізу ефективності їх використання на ПрАТ «Закупнянське ХПП», запропоновано рекомендації щодо удосконалення бухгалтерського обліку та ефективності використання основних засобів, а також пропозиції, що призведуть до покращення діяльності підприємства.

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини	- 113 с.;
таблиць	- 42 ;
рисуноків	- 12;
додатків	-8

ЗМІСТ

	С.
Вступ	5
1. Теоретичні основи організації і методики обліку основних засобів підприємства	8
1.1. Нормативно-правова база та завдання бухгалтерського обліку основних засобів підприємства	8
1.2. Економічна сутність основних засобів підприємства	12
1.3. Методологія бухгалтерського обліку основних засобів підприємства за національними стандартами	21
1.4. Податковий облік основних засобів	36
2. Організація і методика фінансово-економічного аналізу діяльності та аналізу ефективності використання основних засобів ПрАТ «Закупянське ХПП»	43
2.1. Техніко-економічна характеристика ПрАТ «Закупянське ХПП»	43
2.2. Методика аналізу та аналіз ефективності використання основних засобів ПрАТ «Закупянське ХПП»	48
2.3. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства	61
2.4. Загальний аналіз фінансового стану ПрАТ «Закупянське ХПП»	67
3. Практика бухгалтерського обліку та обліку основних засобів ПрАТ «Закупянське ХПП»	88
3.1. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві	88
3.2. Облік основних засобів у ПрАТ «Закупянське ХПП»	92
Висновки та пропозиції	107
Список використаних джерел	110
Додатки	114

ВСТУП

Актуальність теми. Роль основних засобів у забезпеченні ефективного функціонування суб'єкта господарювання загалом визначається важливістю і складністю завдань, пов'язаних із їх використанням. Тому здійснення контрольної функції обліку основних засобів та їх ефективного використання є важливою частиною облікового процесу.

Проблеми обліку основних засобів в сучасних умовах господарювання набувають особливої актуальності в зв'язку з потребою отримання інвесторами та іншими зацікавленими користувачами точної і достовірної інформації про стан і ефективність їх використання. Основною проблемою, що виникає на шляху до вирішення цього питання, є недостатня теоретико-методологічна база, що характеризується одноманітністю підходів науковців та акцентуванням уваги лише на окремих аспектах проблеми.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти України, міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку, постанови Верховної Ради України, Кабінету Міністрів, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань обліку, аналізу і методики оцінки ефективності використання основних засобів, а також дані первинного, аналітичного і синтетичного обліку досліджуваного підприємства, річні звіти, дані статистичної звітності, довідкові матеріали.

Дослідженням цих проблем займалися такі відомі науковці, як: Бутинець Ф.Ф., Барабаш Н.С., Мних Є.В., Савицька Г.В., Кіндрацька Г.І., Сопко В.В., Мошенський С.З., Чернелевський В. Л., Костенко Т.Д. та інші. У їх працях розглянуто методи оцінки використання основних засобів у різних контекстах. Як наслідок, відсутність єдиної системи показників та етапів аналізу ефективного використання основних засобів.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та методичних основ бухгалтерського обліку основних засобів і аналізу ефективності їх використання на підприємстві, пошук шляхів

вдосконалення даних процесів на підприємстві. Для досягнення поставленої мети, що визначає зміст дослідження, в роботі передбачено виконати такі завдання:

- вивчити теоретичні основи обліку основних засобів;
- дослідити основні підходи щодо тлумачення економічної сутності основних засобів;
- зробити огляд наукової літератури та нормативно-правового регулювання обліку та оцінки ефективності використання основних засобів;
- вивчити методологічні аспекти і особливості обліку основних засобів;
- проаналізувати основні економічні показники діяльності ПрАТ «Закупнянське ХПП» за два роки;
- вивчити підходи до методики аналізу ефективності використання та сформулювати ефективну методику аналізу основних засобів ПрАТ «Закупнянське ХПП» для підвищення ефективності діяльності;
- здійснити аналіз ефективності використання основних засобів ПрАТ «Закупнянське ХПП» за два роки;
- здійснити фінансовий аналіз діяльності ПрАТ «Закупнянське ХПП» за два роки;
- дослідити стан організації бухгалтерського обліку на підприємстві;
- дослідити особливості організації обліку основних засобів на підприємстві;
- розвинути методичні засади обліку, аналізу ефективності використання основних засобів для діяльності ПрАТ «Закупнянське ХПП», надати рекомендацій щодо удосконалення зазначених аспектів.

Об'єктом дослідження є основні засоби підприємства.

Предметом дослідження є облік, фінансовий аналіз та аналіз основних засобів підприємства.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі використовувалися такі методи дослідження: методи наукової абстракції, індукції та дедукції, ретроспективного аналізу (при визначенні поняття і змісту основних засобів), логіч-

чного моделювання, групування, порівняння, аналізу і синтезу, методи конкретизації, моделювання, аналогії, спостереження, балансовий метод.

Наукова новизна одержаних результатів в даній кваліфікаційній роботі полягає в розробці напрямів вдосконалення обліку основних засобів та аналізу ефективності їх використання на підприємстві.

Апробація результатів роботи. Основні теоретичні та практичні результати дослідження:

- запропоновані до застосування в практичній діяльності підприємства харчової промисловості ПрАТ «Закупнянське ХПП», (довідка про впровадження №2 від 10.03.2024р. наведена у Додатку А).

- доповідалися, отримали позитивну оцінку та були апробовані: на конференціях: науковій конференції здобувачів вищої освіти ОНТУ (секція обліку і аудиту) 28 березня 2024 р. м. Одеса; VI всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді», 17-18 квітня 2024 р. м. Одеса (Додаток Б); на науковому колоквіумі «Теоретичні та практичні аспекти проведення зовнішнього та внутрішнього аудиту діяльності суб'єктів національної економіки, інструменти аналізу їх діяльності та забезпечення розвитку» в рамках дослідження наукової школи «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів» кафедри обліку та аудиту ОНТУ 18.14.2024 р. (Додаток В) та у надруковані у 1-й статті та 1-х тезах конференції.

Загальна структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи становить 113 стор., містить 42 таблиць на 43 стор., 12 рисунків на 7 стор., 8 додатків, список використаних джерел з 40 найменувань на 4 стор.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ І МЕТОДИКИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Нормативно-правова база та завдання бухгалтерського обліку основних засобів підприємства

Основою при веденні обліку основних засобів та складання їх звітності є законодавство України. Розглянувши діючі закони, підзаконні акти, нормативні документи можна згрупувати та представити їх у вигляді чотирьох груп:

I група – законодавча – ґрунтується на сутності бухгалтерського обліку, його завдання, основні поняття, що використовуються, порядок регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку. В основі цієї групи лежить Конституція України, Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями).

II група – нормативна - Положення стандарт бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», у якому наведені методологічні засади ведення обліку основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, та ряд інших П(С)БО.

III група – методична - Інструкція про використання плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій; Методичні рекомендації про застосування регістрів бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові акти. Методичні рекомендації про рух основних засобів

IV група – організаційна - Наказ про облікову політику підприємства; Робочий план рахунків для обліку основних засобів; Наказ про проведення інвентаризації; посадові інструкції; графіки документообороту та інвентаризації. Ця група документів формується в рамках системи управління певного підприємства.

Основним законодавчим актом, що регулює питання обліку є Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV. В даному законі регулюється правові засади організації ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Податковим кодексом України визначається поняття амортизації, вартості, що амортизується, первісної, ліквідаційної вартості, класифікація основних засобів у залежності від терміну експлуатації активу та об'єкти основних засобів

Методологічною основою при веденні обліку основних засобів та складанні звітності є дослідження положень стандартів бухгалтерського обліку, розглянемо деякі з них:

Головна роль відводиться П(С)БО 7 «Основні засоби». Цей стандарт визначає методологічні засади, які ґрунтуються в бухгалтерському обліку на основі інформації про основні засоби та інші необоротні матеріальні активи, а також розкриття інформації про них у фінансовій звітності. Відповідно, у цьому документі показуються критерії визнання об'єкта основних засобів активом, прописані методи оцінки, переоцінки та амортизації основних засобів, врегульовано формування інформації про зменшення корисності та вибуття основних засобів, а також порядок розкриття інформації про них у примітках до фінансової звітності.

П(С)БО 14 «Оренда» ґрунтується на методологічних засадах формування інформації в бухгалтерському обліку про оренду необоротних активів та розкриття її у фінансовій звітності. Відповідно, виділяє фінансову та операційну оренду, і таким чином надає інформацію про ведення обліку оренди як в орендаря, так і в орендодавця і розкриття інформації у примітках до фінансової звітності.

П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» означає критерії визнання та оцінки необоротних активів, утримуваних для продажу, визнання та оцінку припиненої діяльності, та означає інформацію, що наводиться в примітках до річної фінансової звітності про активи та групи вибуття, утримувані для продажу.

У П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» наводяться критерії визнання та оцінки зменшення корисності активів, зокрема необоротних активів, визначає порядок формування інформації про облік відновлення корис-

ності активу, зменшення та відновлення корисності групи активів, яка генерує грошові потоки та її розкриття у примітках до фінансової звітності.

П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» наводить критерії визнання та оцінки інвестиційної нерухомості, підстави переведення основних засобів до складу інвестиційної нерухомості та виведення зі складу інвестиційної нерухомості, вибуття інвестиційної нерухомості, та відображення цих операцій у примітках до річної фінансової звітності.

У Плані рахунків бухгалтерського обліку основних засобів, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій №291 (зі змінами та доповненнями) наведено перелік рахунків та субрахунків, що використовується для ведення обліку об'єктів, зокрема для обліку основних засобів застосовують рахунок 10 «Основні засоби» та 11 «Інші необоротні матеріальні активи». А також затверджено Інструкцію про застосування плану рахунків, що спрямована на забезпечення єдності відображення однорідних за змістом господарських операцій на відповідних синтетичних рахунках і субрахунках. В даній інструкції наведено коротку характеристику та використання синтетичних рахунків і субрахунків, подібна схема реєстрації та групування інформації про господарські операції.

До переліку основних нормативних документів з обліку основних засобів відносять Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, що також наводять класифікацію основних засобів, ґрунтуються на методологічних особливостях обліку надходження, ремонту, поліпшення, переоцінки, вибуття, амортизації основних засобів та облік основних засобів в оренді.

Структура регулювання обліку основних засобів на рівні підприємства має в основі регулювання, яке здійснюється шляхом створення наказу про облікову політику. У цьому наказі, безпосередньо щодо об'єктів основних засобів визначають наступне:

- 1.Що саме є об'єктом основних засобів на підприємстві. Тому що в різних нормативних документах представлені альтернативні варіанти визначення об'єкта основних засобів. А саме в П(С)БО 7, Методичних рекомендаціях з бу-

хгалтерського обліку основних засобів подані такі визначення об'єкта основних засобів: закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього; конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій тощо [5].

2.Порядок визначення ліквідаційної вартості основних засобів. При зарахуванні об'єктів до складу основних засобів визначити їх ліквідаційну вартість через декілька років досить складно, тому, як варіант, підприємство у наказі про облікову політику може вказати, що ліквідаційна вартість об'єкта дорівнює нулю, а вартість, що амортизують, відповідає первісній вартості об'єкта.

3.Методи нарахування амортизації основних засобів, оскільки чинним законодавством передбачено наступні методи нарахування амортизації основних засобів: прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний і виробничий метод. Підприємство може обрати і використовувати різні методи амортизації для різних груп об'єктів основних засобів.

4.Встановлення терміну корисного використання основних засобів. Експлуатацією об'єкта є період часу, упродовж якого підприємство планує використовувати відповідний об'єкт або кількість одиниць продукції (послуг), яку підприємство очікує отримати від використання основного засобу. При встановленні яких важливо враховувати наведені у Податковому кодексі наведені мінімальні терміни корисного використання об'єктів груп основних засобів, і термін, який буде встановлений не може бути менший за той, що встановлено кодексом.

5.Порядок й умови переоцінки основних засобів. Вартість об'єктів основних засобів, що відображена в обліку і балансі, може не відповідати їх реальній вартості. Тому підприємства мають право здійснювати переоцінку об'єктів основних засобів. Діючі стандарти не відносять переоцінку до обов'язкових заходів. Тому підприємство самостійно приймає рішення щодо необхідності її проведення. Слід пам'ятати, що коли здійснюється переоцінка окремого об'єкта основних засобів, то переоцінці підлягають всі об'єкти цієї групи основних за-

собів одночасно, щоб уникнути вибіркової переоцінки активів і відображення достовірної інформації у фінансовій звітності.

Також, в наказі про облікову політику висвітлюються інші питання щодо обліку основних засобів.

Нормативні джерела, які регулюють питання обліку, аналізу та аудиту основних засобів, наведені в Додатку Д.

Так, в П(С)БО 7 на відміну від ПКУ не вказано яку саме вартість повинен мати основний засіб. Тому, щоб не виникало проблем з ідентифікацією активу як основного засобу, потрібно звертатися до податкового законодавства, яке доповнює стандарти бухгалтерського обліку.

Головними завданнями бухгалтерського обліку основних засобів є:

- правильне і своєчасне відображення надходження, вибуття й переміщення основних засобів;

- контроль за їхньою наявністю та збереженням у місцях експлуатації;

- своєчасне й точне обчислення зношення (амортизації) основних засобів і правильне відображення його в обліку;

- визначення витрат на ремонт, а також контроль за раціональним використанням коштів, виділених з цією метою;

- виявлення об'єктів, які не використовуються;

- контроль за ефективністю використання, пошуки резервів підвищення ефективності роботи машин, обладнання та ін.;

- оперативне забезпечення керівництва підприємства необхідною інформацією про стан основних засобів через автоматизацію обліково-обчислювальних робіт на базі сучасних засобів обчислювальної техніки.

1.2. Економічна сутність основних засобів підприємства

Сучасний етап переходу економіки до ринкових відносин характеризується відповідними механізмами та процесами, змінами у структурі та формах власності, організації й управлінні виробництвом, розподілі та споживанні. Усе це зумовлює постановку та розв'язання проблеми розвитку механізму господарю-

вання саме на рівні підприємства. Україна має великий аграрний економічний потенціал і ефективність її господарства залежить від того, як використовується цей потенціал і основні засоби зокрема. Роль основних засобів у процесі виробництва, особливості їх відтворення в умовах ринкової економіки обумовлюють особливі вимоги до інформації про наявність, рух, стан і використання основних засобів [25].

Поняття «основні засоби» в економічній літературі має безліч трактувань і визначень. Узагальнивши погляди як зарубіжних, так і українських науковців, можна зробити висновок, що більшість із них під поняттям «основні засоби» розуміють матеріальні активи підприємства, які використовуються у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій. Важливим доповненням до визначення є те, що основні засоби беруть участь у процесі виробництва тривалий час, протягом багатьох циклів, при збереженні основних властивостей і первинної форми та частинами переносять свою вартість на готову продукцію, у міру зносу [22].

Основні засоби, як підвид та складова необоротних активів, відповідають всім законодавчо визначеним ознакам необоротних активів, проте від інших складових їх відрізняє матеріальна форма, стан, що характеризується придатністю до експлуатації, відсутністю біологічних перетворень. Вони не є заборгованістю, інвестиціями в інші підприємства, вартість основних засобів має бути вище законодавчо врегульованої вартісної межі [33].

З погляду економічної категорії, основні засоби – це частина постійного виробничого капіталу, яка виступає у формі засобів праці та поступово, протягом багатьох виробничих циклів, переносить свою вартість на виготовлений продукт.

Відповідно до МСБО 16 «Основні засоби», основні засоби – це матеріальні активи, якими підприємство володіє з метою їх використання в процесі виробництва, постачання товарів, здійснення послуг, надання в оренду, або для цілей управління, й які, як передбачається, будуть використовуватися протягом

більш одного звітного періоду») [14].

МСБО 16 поширюється на всі види активів, що відповідають даному визначенню, крім лісних угідь і подібних відтворених природних ресурсів. Таке визначення основних засобів, на наш погляд, вдало підкреслює спосіб їх використання, але не враховує всіх ознак, що визначають їх сутність.

Згідно з П(С)БО 7 «Основні засоби», основні засоби — це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більший ніж один рік (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [5].

За вимогами Податкового кодексу України, основні засоби — основні засоби - матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 20000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [2].

Отже, Податковим кодексом України передбачено, що основні засоби мають зазначену вище вартісну межу, проте в бухгалтерському обліку її підприємство визначає самостійно і зазначає в обліковій політиці.

В Додатку Е наводиться трактування сутності поняття «основні засоби» у нормативно-правових актах України

Отже, наведені вище визначення вказують на деякі відмінності між визначеннями поняття «основні засоби» в даних законодавчо-нормативних документах. За даними Додатку Е можна зробити висновок, що поняття «основні засо-

би», яке наведене в П(С)БО 7 «Основні засоби», більш повне, ніж у Податковому кодексі, оскільки включає і невиробничі основні засоби, у той час коли Податковим кодексом до основних засобів віднесені матеріальні активи, які призначаються для використання в господарській діяльності, тобто для цілей оподаткування враховуються лише виробничі «основні засоби» [5].

Протягом строку служби об'єктів основних засобів підприємства акумулюють перенесену на виготовлену продукцію вартість у формі амортизаційних відрахувань. Функціонування основних засобів у фізичному вигляді завершується після закінчення строку служби об'єкта основних засобів, і відбувається перетворення накопичених амортизаційних відрахувань у нові об'єкти основних засобів, які приходять на зміну зношеним та вибулим з експлуатації.

Проведені дослідження сутності поняття «основні засоби» дозволили встановити, що основними критеріями визнання основних засобів є: матеріальність (наявність матеріально-речової форми); призначення (утримуються з метою використання їх в процесі виробництва, постачання товарів, надання послуг або для здійснення адміністративних чи соціально-культурних функцій); строк корисного використання; амортизаційність (здатність об'єкту в процесі експлуатації поступово переносити свою вартість на результат діяльності підприємства) тощо.

Виділені ключові критерії визнання основних засобів, під якими слід розуміти матеріальні активи, які зберігають свою натуральну форму протягом всього корисного терміну експлуатації, що становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік), використовуються як під час здійснення господарської діяльності, так і під час виконання підприємством адміністративних чи соціально-культурних функцій та по частинах переносять свою вартість на результат власної діяльності – виготовлений продукт, надану послугу або товар.

Основні засоби в своїй сукупності утворюють виробничо-технічну базу і визначають виробничу потужність підприємств. В той же час, за економічною природою засоби праці виступають у вигляді основних засобів тільки в процесі

продуктивного використання. При цьому, порядок використання основних засобів залежить від їх функціональних особливостей і впливає на особливості облікового відображення операцій з основними засобами.

Іншими словами основою раціональної організації облікового процесу основних засобів є їх належна класифікація.

Слід відзначити, що у літературі не існує єдиної точки зору щодо класифікації основних засобів. В деякій мірі класифікації запропоновані різними ученими та передбачені нормативними документами повторюються, але існують і певні відмінності.

Найчастіше в економічній літературі основні засоби розподіляють на певні групи за такими класифікаційними ознаками (рис. 1.1) :

Рис. 1.1 – Класифікація основних засобів за найбільш розповсюдженими ознаками в економічній літературі*

*складено з використанням джерел [24,31,32]

За функціональним призначенням розрізняють:

-виробничі основні засоби, які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі або забезпечують його здійснення;

- невиробничі основні засоби, які не приймають безпосередньої участі у виробничому процесі, а, частіше за все, призначені для задоволення культурно-побутових та комунальних потреб працівників підприємства.

За галузевою ознакою основні засоби підприємства умовно поділяють на засоби сільськогосподарського призначення, промислового призначення, бу-

дівельного, транспортного, основні засоби галузі зв'язку та ін.

За ступенем використання основні засоби підприємства прийнято поділяти на діючі (ті, що використовуються на підприємстві в цей момент), недіючі (ті, що не використовуються у цей час на підприємстві, а знаходяться на тимчасовій консервації), запасні (це ті основні засоби, що придбані для швидкої заміни діючих (зарезервовані).

За належністю основні засоби поділяються на орендовані та власні. Власні засоби можуть формуватися за рахунок власних джерел (капітал, прибуток). Їх необхідно розділяти на об'єкти, які підлягають амортизації, і на об'єкти, за якими амортизація не нараховується. Наприклад, будівля придбається одночасно із землею, на якій вона побудована. У цьому випадку їх необхідно розглядати як окремі об'єкти основних засобів, оскільки земля, як правило, має не обмежений термін ефективного використання і тому, на відміну від будівлі, не амортизується. В той же час, для будівлі підприємство має встановити термін корисного використання та вибрати метод нарахування амортизації, який фіксується наказом по підприємству і застосовується для нарахування амортизації і відображення її в обліку.

Щодо орендованих основних засобів, то в літературі визначається: «Орендовані основні засоби – це засоби взяті у тимчасове користування у фізичних чи юридичних осіб за відповідну орендну плату. Орендовані основні засоби показують у Балансі орендодавця, тим самим виключається можливість подвійного обліку одних й тих самих засобів» [33].

Крім того, за натурально-речовим складом виділяються окремі об'єкти основних засобів, які повинні облічуватися окремо. Відповідно до п. 5 П(С)БО № 7 «Основні засоби», в системі бухгалтерського обліку підприємства такі об'єкти, ще і об'єднують у відповідні групи. Кожній групі відповідно до «Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 призначено окремий субрахунок рахунка 10 «Основні засоби» [16].

Важливо зазначити, що в системі обліку підприємства відповідно до тих же нормативних актів прийнято виділяти також специфічну групу об'єктів за своєю суттю дуже схожих на основні засоби, але малоцінних. Для таких засобів П(С)БО № 7 передбачає 7 груп інших необоротних матеріальних активів. Тобто, основні засоби, згідно П(С)БО № 7 поділяються на дві групи: основні засоби і інші оборотні нематеріальні активи, кожна з яких містить певні складові (Додаток Ж).

Кожній групі інших необоротних активів відповідно до «Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 призначено окремий субрахунок рахунка 11 «Інші необоротні матеріальні активи» [16].

Паралельно з класифікацією основних засобів, для організації їх обліку, не менш важливе значення має також їх оцінка, адже вона виступає однією з найважливіших умов визнання основних засобів в обліку.

Залежно від характеру, стану основних засобів, часу оцінки розрізняють декілька видів вартості основних засобів (Рис. 1.2).

Рис. 1.2 – Види вартості основних засобів, що застосовуються для їх оцінки*

*складено з використанням джерел [5]

Основною вартістю є первісна вартість основних засобів, яку використовують для їх оцінки при надходженні на підприємство. При чому її форму-

вання залежить від способів їх надходження.

Первісна вартість основних засобів, що надходять на підприємство формується із сум витрат на виготовлення, спорудження або придбання таких основних засобів, включаючи витрати на їх доставку та встановлення.

Основні засоби, що отримані безплатно, оцінюються за їх справедливою вартістю на дату отримання. В той же час, первісною вартістю основних засобів, що внесені до статутного капіталу підприємства, визнається погоджена засновникам В ході експлуатації, первісна вартість об'єктів основних засобів, може бути збільшена на суму витрат, пов'язаних з поліпшенням об'єкта, що призведуть до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта.

Первісна вартість об'єкта основних засобів, отриманого у рамках операції по обміну подібними об'єктами, визнається залишкова вартість переданого об'єкту основних засобів. Якщо залишкова вартість перевищує справедливую вартість, то первісною вартістю отриманого об'єкта основних засобів є справедлива вартість. Сума перевищення залишкової вартості переданого об'єкту основних засобів над справедливою вартістю включається до складу витрат відповідного періоду [33].

При цьому під справедливою вартістю основних засобів розуміють вартість, за якою актив може бути обмінаний або отриманий в операції між незалежними, поінформованими та зацікавленими сторонами.

Згідно з додатком до П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», справедливою вартістю основних засобів являється [29]:

-для будівель та землі – ринкова вартість;

-для машин і обладнання – ринкова вартість. У разі відсутності таких даних – відновлена вартість (сучасна собівартість придбання) за вирахуванням суми зносу на дату балансу;

-для інших об'єктів основних засобів – відновлена вартість (сучасна собівартість придбання) за вирахуванням суми зносу на дату оцінки.

Крім операцій обміну, справедлива вартість основних засобів застосо-

ується при оприбуткуванні безоплатно отриманих основних засобів та основних засобів. На підприємствах справедлива та ліквідаційна вартість об'єктів основних засобів визначаються постійно діючою комісією, порядок створення якої визначений обліковою політикою підприємства.

У балансі основні засоби відображаються за залишковою вартістю. Вона являє собою різницю між первісною вартістю і сумою зносу за весь строк експлуатації об'єкта. Залишкова вартість груп основних засобів підприємства збільшується у зв'язку з проведенням переоцінки.

Згідно з П(С)БО 7 «Основні засоби» підприємство переоцінює об'єкт основних засобів, якщо його залишкова вартість суттєво відрізняється від справедливої вартості на дату балансу. Межу суттєвості для переоцінки основних засобів підприємство повинне встановити самостійно та зазначити в Наказі про облікову політику. У разі переоцінки об'єкта основних засобів на ту саму дату здійснюється переоцінка всіх об'єктів групи основних засобів, до якої належить цей об'єкт [5].

Поділивши справедливу вартість об'єкта основних засобів, що переоцінюється, на його залишкову вартість ми можемо визначити індекс переоцінки такого об'єкта основних засобів. Всі відомості відносно зміни вартості та суми зносу основних засобів заносяться до реєстрів їх аналітичного обліку. При цьому сума уцінки включається до складу витрат, а сума дооцінки залишкової вартості об'єкта основних засобів відображається як додатковий капітал.

Вартість основних засобів, яка амортизується – це первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості. Вартість основних засобів, яка підлягає амортизації, визначається як різниця між собівартістю конкретного об'єкту та його ліквідаційною вартістю [36].

У свою чергу ліквідаційною вартістю вважається чиста сума, яку підприємство очікує отримати за актив по закінченні строку його корисної експлуатації, зменшена на суму очікуваних витрат, пов'язаних з його вибуттям.

Отже, можна зробити висновок, що класифікація основних засобів та їх

оцінка при надходженні і вибутті залежить як від джерела їх надходження на підприємство так і від особливостей їх використання та функціонального призначення. Раціональна класифікація та правильна оцінка і переоцінка основних засобів впливає на кінцеві фінансові результати діяльності підприємства, а тому вимагає особливої уваги при організації обліку зазначених активів.

1.3.Методологія бухгалтерського обліку основних засобів підприємства за національними стандартами

Процес формування необхідної облікової інформації взагалі, та основних засобів зокрема, проходить кілька етапів, а саме: первинне спостереження, узагальнення (тобто обробка даних) та представлення звітних даних. Ці етапи формування інформації про основні засоби можна підрозділити на окремі операції, що відбуваються протягом всього життєвого циклу окремого об'єкту [29]:

- оприбуткування основних засобів та оформлення відповідних первинних документів;
- присвоєння об'єктам основних засобів інвентарних номерів;
- складання інвентарних карток;
- збирання і опрацювання даних про участь засобів праці у виробничому процесі та нарахування амортизації;
- переміщення в середині великого підприємства шляхом передачі об'єктів від одної матеріально відповідальної особи іншій;
- здійснення ремонтних робіт основних засобів у вигляді поточного та капітального ремонтів;
- постановка об'єктів на консервацію або передача в оренду;
- документальне оформлення вибуття основних засобів, ліквідація, передача чи реалізація сторонній організації;
- інвентаризація основних засобів.

Бухгалтерський облік основних засобів повинен забезпечити:

- своєчасне відображення на рахунках бухгалтерського обліку повної інформації про оцінку, переоцінку і надходження основних засобів, їх внутрішнє

переміщення (зі складу в цех (відділ, дільницю), з цеху в цех тощо), вибуття (реалізація, ліквідація, безоплатна передача, нестача, псування тощо);

-відображення даних про нарахування амортизації основних засобів за звітний період та їх зносу з початку корисного використання;

-визначення витрат, пов'язаних з підтриманням основних засобів у робочому стані (технічні огляди, поточне обслуговування), їх ремонтом і поліпшенням;

-визначення фінансових результатів від реалізації та іншого вибуття основних засобів;

-інформацією для складання звітності про основні засоби і капітальні інвестиції [23].

Найпершим і найважливішим моментом в обліку основних засобів є документальне оформлення операцій з ними. Первинні документи мають містити достатньо інформації, що характеризують об'єкт і мають бути підставою для проведення записів у бухгалтерському обліку. В той же час документи повинні слугувати юридичною підставою щодо доказовості наявності об'єктів та здійснення різного роду операцій з ними.

Надходження, внутрішнє переміщення, списання, ліквідація, реалізація та інші операції з основними засобами оформляють відповідними первинними документами, перелік яких був затверджений наказом Міністерства статистики України від 29.12.1995р. № 352 "Про затвердження типових форм первинного обліку", який втратив чинність 10.12.2013 року, але не було запропоновано інших форм для первинного обліку основних засобів для підприємств. Було запропоновано дані форми лише для бюджетних установ, тому підприємства продовжують використовувати типові форми первинного обліку, які були запропоновані саме цим положенням (Додаток И).

Перевірка на практиці порядку заповнення цих документів свідчить, що в основному в господарствах його дотримуються, але допускається запізнення у часі.

Протягом експлуатації, на підприємстві, виникають різні операції з основ-

ними засобами (надходження, вибуття, ремонт, нарахування амортизації, оренда тощо), які відображаються в обліку.

Облік надходження основних засобів є відповідальною ділянкою бухгалтерського обліку, завданням якого є належне документування цих операцій та відображення їх на рахунках обліку.

Основні засоби, інші необоротні матеріальні активи надходять на підприємство в результаті їх придбання, створення власними їй або безоплатного отримання (рисунок 1.3).

Рис. 1.3 – Шляхи надходження на підприємство основних засобів

*складено з використанням джерел [21,23]

Придбані (самостійно виготовлені) основні засоби, зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю, відповідно до п.8 П(С)БО 7 «Основні засоби» і складається з наступних витрат [5]:

- суми, що сплачують постачальникам і підрядчикам за устаткування,
- інструмент, інвентар та інші необоротні активи, за виконані проектно-вишукувальні і будівельно-монтажні роботи (без непрямих податків);
- реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються у зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів;
- суми ввізного мита;

-суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (будівництвом) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємству);

-витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів;

-витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження і пуск основних засобів;

-інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою.

Фінансові витрати не включаються до первісної вартості основних засобів, придбаних (створених) повністю або частково за рахунок запозичень (за винятком фінансових витрат, які включаються до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до П(С)БО 31 «Фінансові витрати»).

Відповідно до п.14 П(С)БО 7 первісна вартість основних засобів збільшується на суму витрат, пов'язаних з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що призводить до збільшення майбутньої економічної вигоди.

П(С) БО 7 «Основні засоби» визначає, що первісна вартість – історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів.

Для обліку витрат, пов'язаних із придбанням або створенням різних видів основних засобів, використовуються відповідні субрахунки рахунку 15 «Капітальні інвестиції». Субрахунки рахунку 15 «Капітальні інвестиції» і їх характеристика наведені в табл. 1.1.

За дебетом рахунку 15 відображається збільшення понесених підприємством витрат на придбання або створення основних засобів та інших необоротних матеріальних активів, а також нематеріальних активів, а за кредитом – їх зменшення у зв'язку з прийняттям в експлуатацію або приведенням у стан використання за призначенням відповідних об'єктів.

Аналітичний облік капітальних інвестицій ведеться за групами необоротних активів, а також за окремими їх об'єктами.

Таблиця 1.1 – Субрахунки рахунку 10 «Основні засоби» та їх характеристика*

Субрахунки рахунку 15 «Капітальні інвестиції»	Характеристика
151 «Капітальне будівництво»	Виконується облік витрат на будівництво, що здійснюється як господарським, так і підрядним способом для власних потреб підприємства
152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»	Призначений для обліку витрат на придбання або виготовлення власними силами матеріальних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 «Основні засоби»
153 «Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів»	Призначений для обліку витрат підприємства на придбання або виготовлення власними силами матеріальних активів, облік яких ведеться на рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи»
154 «Придбання (створення) нематеріальних активів»	Відображаються витрати підприємства на придбання або створення власними силами активів, облік яких ведеться на рахунку 12 «Нематеріальні активи»
155 «Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів»	Ведеться облік витрат на придбання або вирощування (створення) довгострокових біологічних активів, облік яких ведеться на рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи», у тому числі на вирощування незрілих довгострокових біологічних активів, та формування основного стада робочої і продуктивної худоби

*складено з використанням джерел [16,17]

Визначена за даними аналітичного обліку первісна вартість об'єкта списується в дебет відповідного рахунку з обліку необоротних активів.

Підставою для списання первісної вартості об'єкта з кредиту рахунку "Капітальні інвестиції" є акт приймання-передачі, складений комісією, що визначена наказом керівника підприємства, і затверджений останнім.

Первісною вартістю основних засобів, що внесені до зареєстрованого капіталу підприємства, визнається погоджена засновниками (учасниками) підприємства їх справедлива вартість з урахуванням витрат, зазначених у пункті 11 П(С)БО7. Погоджена засновниками (учасниками) вартість основних засобів відображається за дебетом рахунку обліку заборгованості засновників (учасників) підприємства за внесками до статутного капіталу в кореспонденції з рахунком обліку статутного капіталу. Одержання об'єктів основних засобів відображається за дебетом рахунку обліку основних засобів і погашенням (зменшенням) заборгованості засновників.

Витрати на доставку, установку, монтаж та інші витрати на забезпечення введення в експлуатацію таких основних засобів включаються до їх первісної вартості з відображенням в обліку капітальних інвестицій.

Первісною вартістю об'єктів, переведених до основних засобів з оборотних активів, товарів, готової продукції тощо, є їх собівартість, яка визначається згідно з положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 року № 246 [6], і 16 «Витрати», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року № 318 [8].

При надходженні об'єкту основних засобів на підприємство, створюється комісія, яка оглядає даний і об'єкт і складає акт приймання-передачі (введення в експлуатацію) основних засобів, що в подальшому, являється підставою для зарахування на баланс основних засобів. Бухгалтерія, відповідно до складених актів, відкриває інвентарну картку, присвоює основним засобам інвентарний номер, після чого така картка набуває статусу реєстра аналітичного обліку об'єктів основних засобів.

Всі витрати з надходження основних засобів, відображаються за дебетом рахунку 15, де і формується первісна вартість об'єкту. Далі, записом з кредиту рахунку 15, ця вартість переноситься в дебіт рахунку 10 «Основні засоби». Таким чином, рахунок 15 закривається, так як він використовується тільки для формування первісної вартості, а за цією первісною вартістю цей об'єкт основних засобів буде обліковуватися на рахунку 10 «Основні засоби». Субрахунки рахунку 10 «Основні засоби» і їх характеристика наведені в табл. 1.2.

На рис. 1.4 наведено зміст записів за дебетом і кредитом рахунка 10 «Основні засоби».

Рахунок 11 «Інші необоротні матеріальні активи» призначено для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух інших необоротних матеріальних активів, які не відображені у складі об'єктів обліку на рахунку 10 «Основні засоби».

Таблиця 1.2 – Субрахунки рахунку 10 «Основні засоби» та їх характеристика*

Субрахунки рахунку 10 «Основні засоби»	Характеристика
100 «Інвестиційна нерухомість»	Ведеться облік наявності та руху об'єктів інвестиційної нерухомості.
101 «Земельні ділянки»	Ведеться облік земельних ділянок.
102 «Капітальні витрати на поліпшення земель»	Ведеться облік капітальних вкладень у поліпшення земель (меліоративні, осушувальні, іригаційні та інші роботи).
103 «Будинки та споруди»	Узагальнюється інформація про будинки та споруди підприємства із виділенням в окремі підгрупи
104 «Машини та обладнання»	Узагальнюється інформація про машини і обладнання підприємства із виділенням в окремі підгрупи
105 «Транспортні засоби»	З виділенням на окремі підгрупи обліковуються усі види засобів пересування, які призначені для переміщення людей і вантажів, незалежно від вартості
106 «Інструменти, прилади та інвентар»	Обліковується інструменти, виробничий інвентар та приладдя, господарський інвентар підприємства
107 «Тварини»	Ведеться облік тварин, які не пов'язані із сільськогосподарською діяльністю.
108 «Багаторічні насадження та плодоносні рослини»	Ведеться облік багаторічних насаджень, які не пов'язані із сільськогосподарською діяльністю, а також плодоносних рослин
109 «Інші основні засоби»	Ведеться облік основних засобів, які не включені до інших субрахунків рахунку 10.

*складено з використанням джерел [16,17]

Дебет	Рахунок 10 «Основні засоби»	Кредит
<ul style="list-style-type: none"> • надходження основних засобів (за первісною вартістю) • витрати, пов'язані з поліпшенням основних засобів • сума дооцінки 		<ul style="list-style-type: none"> • вибуття основних засобів • сума уцінки

Рис. 1.4 – Зміст господарських операцій, що відображається за рахунком 10 «Основні засоби» *

*складено з використанням джерел [16,17]

За дебетом рахунку 11 відображаються:

- надходження придбаних, створених, безоплатно отриманих інших необоротних матеріальних активів на підприємство за первісною вартістю;
- сума витрат, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта (реконструкція, модернізація), що приводить до збільшення майбутньої економічної вигоди, первісно очікуваної від використання об'єкта;

-сума дооцінки вартості об'єкта необоротних матеріальних активів.

За кредитом рахунку 11 відображаються:

- вибуття інших необоротних матеріальних активів внаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом, а також у разі часткової ліквідації об'єкта та суми їх уцінки.

Субрахунки рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи» і їх характеристика наведені в табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Субрахунки рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи» і їх характеристика*

Субрахунки рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи»	Характеристика
111 «Бібліотечні фонди»	Ведеться облік наявності та руху бібліотечних фондів
112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи»	Обліковуються малоцінні та необоротні предмети, термін експлуатації яких перевищує один рік
113 «Тимчасові (нетитульні) споруди»	Ведеться облік експлуатаційних тимчасових (нетитульних) споруд
114 «Природні ресурси»	Ведеться облік наявності та руху придбаних природних ресурсів для наступного видобутку (нафти, газу тощо)
115 «Інвентарна тара»	Ведеться облік наявності та руху інвентарної тари
116 «Предмети прокату»	Ведеться облік наявності та руху активів, призначених для видачі напрокат
117 «Інвентарна тара»	Обліковуються інвентарна тара для зберігання товарно-матеріальних цінностей на складах чи для здійснення технологічних процесів, сховища для зберігання рідких та сипучих речовин

*складено автором з використанням джерел [16,17]

Аналітичний облік основних засобів на підприємстві ведеться за інвентарними об'єктами. Якщо один об'єкт основних засобів складається з окремих частин, які мають різний строк корисної експлуатації, то в бухгалтерському обліку кожна з цих частин може визнаватись як окремий об'єкт основних засобів. Кожному інвентарному об'єкту присвоюється інвентарний номер, який наноситься на об'єкт і вказується в первинних документах та реєстрах з обліку основних засобів. Аналітичний облік ведеться також за видами основних засобів, місцями їх використання, матеріально-відповідальними особами.

Кореспонденція рахунків з обліку надходження основних засобів наведена в Додатку К.

Узагальнення інформації за рахунками 10,11,15, при журнально-орденній формі за кредитом відображається у відповідних відомостях, а за кредитом – у журналі-ордері 4. При автоматизованій формі – у відповідних машинограмах.

Облік амортизації основних засобів. У процесі експлуатації основні засоби, зберігаючи свою первинну фізичну форму, поступово зношуються (фізично, морально), передаючи частками свою вартість на собівартість заново створеного продукту. З метою накопичення коштів для повного відновлення зношених об'єктів вартість зношеної частки основних засобів у вигляді амортизаційних відрахувань включається до затрат виробництва або обігу.

Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» амортизацію визначено як систематичний розподіл вартості об'єкта основних засобів, яка підлягає амортизації, протягом строку його корисного використання [36].

Об'єктом амортизації є вартість, яка амортизується (окрім вартості земельних ділянок, природних ресурсів і капітальних інвестицій).

Нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється підприємством/установою (у розпорядчому акті) при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс), і призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації.

При визначенні строку корисного використання (експлуатації) слід урахувати[37]:

- очікуване використання об'єкта підприємством/установою з урахуванням його потужності або продуктивності;
- фізичний та моральний знос, що передбачається;
- правові або інші обмеження щодо строків використання об'єкта та інші фактори.

Строк корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів переглядається в разі зміни очікуваних економічних вигод від його викорис-

тання.

Амортизація об'єкта основних засобів нараховується, виходячи з нового строку корисного використання, починаючи з місяця, наступного за місяцем зміни строку корисного використання.

Амортизація основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів) нараховується із застосуванням таких методів.

Нарахування амортизації може здійснюватися з урахуванням мінімально допустимих строків корисного використання основних засобів, встановлених податковим законодавством (крім випадку застосування виробничого методу) [36].

Метод амортизації обирається підприємством самостійно з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигід від його використання. Згідно з п. 26 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 зі змінами та доповненнями, амортизація основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів) нараховується із застосуванням таких методів:

– прямолінійного, за яким річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів;

– зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітної року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість;

– прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітної року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річ-

ної норми амортизації, яка обчислюється, виходячи із строку корисного використання об'єкта, і подвоюється;

– кумулятивного, за яким річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання;

– виробничого, за яким місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів.

Згідно з п. 23-24 Положення(стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється підприємством за умови визнання цього об'єкта активом (під час зарахування на баланс), і призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації [36].

Амортизація основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів) нараховується із застосуванням таких методів: прямолінійного, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивного, виробничого. Метод амортизації обирається підприємством самостійно з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигод від його використання. При цьому прямолінійний і виробничий методи дозволено застосовувати до всіх груп, а інші три методи амортизації можуть бути використані тільки для певних груп основних засобів.

Як зазначено в П(С)БО 7, строк корисного використання (експлуатації) – очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством або коли з їх використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством обсяг продукції (робіт, послуг).

Під час визначення строку корисного використання (експлуатації) слід урахувати очікуване використання об'єкта підприємством з урахуванням його потужності або продуктивності; фізичний та моральний знос, що передбачається; правові або інші обмеження щодо строків використання об'єкта [33].

Для відображення на підприємстві сум амортизаційних відрахувань відповідно до плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування №291, використовують рахунок 13 «Знос (амортизація) необоротних активів». Субрахунки, які відкриваються до рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів», та їх характеристика наведені в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Характеристика субрахунків до рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів»*

Субрахунки рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів»	Характеристика
131 «Знос основних засобів»	Узагальнюється інформація про суму зносу тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 «Основні засоби»
132 «Знос інших необоротних матеріальних активів»	Узагальнюється інформація про суму зносу тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи»
133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів»	Узагальнюється інформація про суму накопиченої амортизації нематеріальних активів

*складено з використанням джерел [16,17]

Типова кореспонденція рахунків з обліку амортизації основних засобів наведена в Додатку К.

Узагальнення інформації за дебетом 131 відбувається при журнально-орденній формі у відомості 5.1, за кредитом – у журналі-ордері 5 5(А), а при автоматизованій формі – у відповідних машинограмах.

Облік вибуття основних засобів. Будь-який об'єкт основних засобів рано чи пізно вибуває з установи. І причиною цього може бути ліквідація, продаж, установлена нестача чи невідповідність критеріям визнання активом. Шляхи вибуття на підприємство основних засобів показані на рис. 1.5.

Щоб визначити непридатність основних засобів та оформити відповідні документи з ліквідації, керівник установи створює комісію.

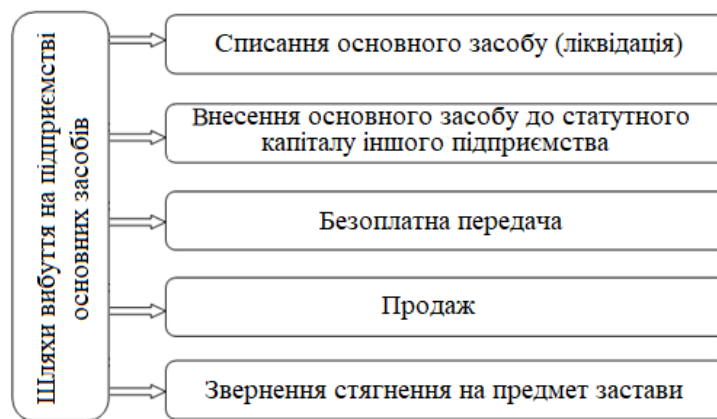

Рис. 1.5 – Шляхи вибуття з підприємства основних засобів*

*складено автором з використанням джерел [31,32,33]

Головою комісії є заступник керівника установи, а членами — головний бухгалтер або його заступник, працівники інженерних, технічних, технологічних, будівельних, обліково-економічних та інших служб установи, а також залучені на вимогу суб'єкта управління його представники та інші фахівці.

Комісія зі списання майна:

- безпосередньо оглядає об'єкт, що підлягає списанню;
- установлює причини невідповідності критеріям активу;
- визначає осіб, з вини яких відбулося передчасне вибуття основних засобів із експлуатації, подає пропозиції щодо їхньої відповідальності;
- визначає можливість продати (передати) об'єкт іншим підприємствам, організаціям та установам або використати окремі вузли, деталі, матеріали, що можуть бути одержані під час демонтажу, розбирання (ліквідації) ОЗ, установлює їхню кількість і вартість;
- складає та підписує акти про списання основних засобів.

Після цього, комісія у протоколі зазначає свої висновки та пропозиції стосовно списання майна. Крім нього, мають бути оформлені такі документи (відповідно до п. 14 Порядку № 1314):

- акт інвентаризації майна, що пропонується до списання;
- акти технічного стану майна, що пропонується до списання;

-акти на списання майна;

-інші документи (копія акту про аварію, висновки відповідних інспекцій, державних органів тощо (за наявності)).

Після оформлення всіх необхідних документів комісією зі списання майна установа готує пакет документів для суб'єкта управління, необхідний для отримання згоди списати майно.

Кореспонденція рахунків з обліку вибуття основних засобів наведена в Додатку К.

Узагальнення інформації при вибутті основних засобів відбувається і відповідних відомостях і машинограмах.

Облік ремонту основних засобів. Підприємства підтримують свої основні засоби в робочому стані та забезпечують їх функціонування способом як поліпшення, так і за допомогою системи технічного обслуговування й системи планово- попереджувального ремонту.

Технічне обслуговування – це комплекс операцій або операція з підтримки працездатності чи справності об'єкта під час його використання за призначенням способом його періодичного огляду (мастильні й очищувальні роботи, перевірка рівня працездатності тощо) та ремонтних робіт невеликої вартості, що не збільшують первісну вартість об'єкта.

Поточний ремонт – це комплекс операцій або операція з часткової заміни окремих запасних частин, деталей, дрібний ремонт окремих частин, побілка стін, ремонт дверей, підлог і інший ремонт з підтримання основних засобів у робочому стані, які не збільшують первісну вартість. Виконується поточний ремонт без проекту та без відповідних дозволів на виконання робіт.

Капітальний ремонт – це комплекс ремонтно-будівельних чи монтажних робіт, за якого здійснюється розбирання будівель, споруд, устаткування та інших об'єктів для відновлення або заміни найважливіших чи всіх зношених деталей і вузлів і, який проводиться з періодичністю більше одного року. При цьому первісна вартість об'єкта основних засобів не збільшується.

Для цілей бухгалтерського обліку витрати на ремонт основних засобів умовно поділяються на такі що:

- здійснюються для підтримки об'єкта у початковому робочому стані;
- поліпшують об'єкт основних засобів, що призводить до зростання майбутніх економічних показників, первісно очікуваних від використання об'єкта.

Витрати, що здійснюються для підтримки об'єкта в робочому стані та одержання початково визначеної суми майбутніх економічних вигід від використання включаються до складу витрат звітного періоду з відображення в обліку на рахунках класу 9 «Витрати діяльності» чи рахунку 23 «Виробництво».

Вартість робіт, що призводять до збільшення очікуваних майбутніх вигід від об'єкта основних засобів, включається до капітальних інвестицій з майбутнім збільшенням первинної вартості основних засобів.

Підставою для визнання капітальними інвестиціями витрат, пов'язаних з поліпшенням основних засобів є:

- модифікація, модернізація об'єкта з метою продовження строку його корисної експлуатації або збільшення його виробничої потужності;
- заміна окремих частин обладнання для підвищення якості продукції (робіт, послуг);
- впровадження більш ефективного технологічного процесу, який дозволить зменшити початково оцінені виробничі витрати;
- добудування (надбудова) будівлі, яке збільшить кількість місць (площу), обсяги, умови виконання робіт, послуг.

Зазначені витрати узагальнюються на рахунку 15 «Капітальні інвестиції» з подальшим закриттям на рахунок 10 «Основні засоби». На суму таких витрат вартість основних засобів збільшується.

Типова кореспонденція рахунків з обліку ремонту основних засобів наведена в Додатку К.

Інформація про основні засоби подається в наступних формах фінансової

звітності:

-форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)». Інформація про основні засоби міститься в першому розділі «Необоротні активи» у складі первісної вартості, залишкової вартості і зносу.

-форма №3 «Звіт про рух коштів». Інформація про основні засоби також може бути включена до звіту про рух коштів, зокрема, коли йдеться про їх придбання або продаж.

Форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності». Інформація про основні засоби міститься в другому розділі «Основні засоби». В даному розділу, дані по основним засобам відображається в вигляді зміни значень за залишком, надходженням, вибуттям, амортизацією на початок і кінець звітного періоду.

Деякі підприємства можуть також надавати додаткові фінансові відомості або деталі про основні засоби в додатках форми №2 «Звіту про фінансові результати».

1.4. Податковий облік основних засобів

Податковий облік основних засобів регулюється податковим кодексом України.

У П(С)БО 7 визначено, що основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [5].

Важливо зазначити, що з 01.01.2015 року із Податкового Кодексу України виключили порядок визначення первісної вартості основних засобів (розрахунок податку на прибуток прив'язали до бухгалтерського обліку). Тож слід використовувати порядок встановлений П(С)БО 7 «Основні засоби».

Первісна (переоцінена) вартість основних засобів може бути збільшена на суму витрат, пов'язаних з поліпшенням та ремонтом об'єкта, визначену у порядку, встановленому податковим законодавством [23].

В податковому обліку на сьогоднішній день витрати на ремонт та поліпшення основних засобів відображаються за правилами встановленими у бухгалтерському обліку. Тобто, якщо це поліпшення об'єкта основних засобів, то витрати на такі заходи буде капіталізовано і вони вплинуть на фінансовий результат суб'єкта господарювання тільки через амортизацію поліпшених основних засобів. А витрати на ремонт будуть обліковуватися так само, як і в бухгалтерському обліку – знайдуть своє відображення у складі поточних витрат.

Щодо визначення поняття залишкової вартості основних засобів, то можна зазначити, що відбулася зміна відповідно до ПКУ. Так, до 01.01.2015 р. залишкова вартість основних засобів визначалася в ньому як різниця між первісною вартістю з урахуванням переоцінки і сумою накопиченої амортизації, а з 01.01.2015 р. визначається як різниця між первісною вартістю і сумою розрахованої амортизації відповідно до положень розділу III ПКУ [3]. Тобто, тепер в Податковому Кодексі та П(С)БО 7 «Основні засоби» визначення поняття залишкової вартості ідентичні.

А от визначення ліквідаційної вартості основних засобів є складністю для оцінки активів у майбутньому. Так, для техніки необхідно зробити прогноз на 5-10 років, для будівель – 30-40 років. При цьому фактично неможливо врахувати вплив на кінцеву вартість багатьох факторів, тому результат буде досить приблизним.

Коли на підприємстві мають місце зміни, які мають можливість впливати на строк корисного використання основних засобів, виникає необхідність його перегляду. Строк корисного використання може направлятися в бік збільшення або зменшення.

Зміна строку корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів переглядається в разі зміни очікуваних економічних вигод від його використання. В даному випадку амортизацію об'єкта основних засобів нарахову-

ють, виходячи з нового строку корисного використання, починаючи з місяця, наступного за місяцем зміни строку корисного використання.

Так, ст. 138.3.3 Податкового кодексу України «Мінімально допустимі строки амортизації основних засобів та інших необоротних матеріальних активів», містить мінімально допустимі строки корисного використання об'єктів основних засобів для різних класифікаційних груп [3]. Групи основних засобів зазначених в ПКУ та в П(С)БО 7 «Основні засоби» співпадають.

Та в бухгалтерському обліку нарахування амортизації може здійснюватися з урахуванням мінімально допустимих строків корисного використання основних засобів, встановлених податковим законодавством (крім випадку застосування виробничого методу).

Визначення терміну корисного використання, містить у собі суттєві розбіжності і невідповідності у термінах використання на аналогічні об'єкти. Таким чином, втрачається об'єктивність облікової інформації про нарахування амортизації, що веде до неточностей у фінансовій звітності

ПКУ виділяє 16 груп основних засобів та інших необоротних активів для яких встановлює окремо мінімальні строки корисного використання. Відобразимо цю інформацію в табл.1.5.

Таблиця 1.5 – Мінімально допустимі строки амортизації основних засобів та інших необоротних активів*

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
<i>група 1</i> - земельні ділянки	-
<i>група 2</i> - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
<i>група 3</i> - будівлі	20
споруди	15
передавальні пристрої	10
<i>група 4</i> - машини та обладнання	5
електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 гривень	2

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
<i>група 5</i> - транспортні засоби	5
<i>група 6</i> - інструменти, прилади, інвентар, меблі	4
<i>група 7</i> - тварини	6
<i>група 8</i> - багаторічні насадження	10
<i>група 9</i> - інші основні засоби	12
<i>група 10</i> - бібліотечні фонди, збереження Національного архівного фонду України	-
<i>група 11</i> - малоцінні необоротні матеріальні активи	-
<i>група 12</i> - тимчасові (нетитульні) споруди	5
<i>група 13</i> - природні ресурси	-
<i>група 14</i> - інвентарна тара	6
<i>група 15</i> - предмети прокату	5
<i>група 16</i> - довгострокові біологічні активи	7

*складено автором з використанням джерел [36]

Мінімально допустимі строки амортизації основних засобів та інших необоротних активів згідно Податкового Кодексу України використовуються з урахуванням наступного:

-якщо строки корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів в бухгалтерському обліку менше ніж мінімально допустимі строки амортизації основних засобів та інших необоротних активів, то для розрахунку амортизації використовуються строки, встановлені пп. 138.3.3 ПКУ;

-якщо строки корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів в бухгалтерському обліку дорівнюють або є більшими, ніж ті, що встановлені пп. 138.3.3 ПКУ, то для розрахунку амортизації використовуються строки корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів, встановлені в бухгалтерському обліку [3].

Узагальнюючи викладене, вважаємо, що представлена в Податковому кодексі України класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів і мінімально допустимих строків їх корисного використання є повністю економічно обґрунтованою. Строки корисного використання здебільшого співпадають зі строками, які визначають виробники вказаних активів у супрово-

джувальних документах та технічній документації. Також, встановлений мінімальний термін використання основних засобів сприяє обґрунтованому розподілу амортизаційних витрат та виключає завищення собівартості продукції (робіт, послуг).

Нарахування амортизації здійснюється протягом встановленого строку. Строк корисного використання об'єкта може бути призупинено на період його тимчасового виводу з експлуатації на підставі документів, які свідчать про виведення таких основних засобів з експлуатації. Амортизація основних засобів провадиться до досягнення залишкової вартості об'єктом його ліквідаційної вартості.

Основні засоби можуть тимчасово виводитись із експлуатації з наступних причин:

- модернізації об'єкта основних засобів з метою подовження терміну його корисної експлуатації або збільшення його виробничої потужності;

- заміни окремих частин устаткування для підвищення якості продукції (робіт, послуг);

- впровадження ефективнішого технологічного процесу, що дозволить зменшити первісно оцінені виробничі витрати;

- добудови (надбудова) будівлі, яка збільшить кількість місць (площу) будівлі, обсяги та/або якість виконуваних робіт (послуг) чи умови їх виконання [23].

Відповідно до п. 31 Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів, дані про змінені техніко-економічні характеристики (вартість, потужність, площа тощо) в результаті їх поліпшення вносяться в технічні паспорти, інвентарні картки або інші регістри аналітичного обліку відповідних об'єктів основних засобів [18]. Виходячи з нового строку корисного використання, амортизація об'єкта основних засобів нараховується, починаючи з місяця, наступного за місяцем зміни строку корисного використання (крім виробничого методу нарахування амортизації).

Таким чином, зміни в податковому законодавстві, які припали в основно-

му на 2015 р. значно підвищили рівень гармонізації бухгалтерського та податкового обліку. Наявність майже однотипної класифікації основних засобів, ідентичність методів нарахування амортизації (за винятком виробничого методу, що не передбачений у податковому обліку), правила визначення залишкової вартості, а також визначення витрат на ремонт і поліпшення свідчить про наближення правил в цих системах обліку.

Проте, незважаючи на такі позитивні зміни, залишились невирішеними питання стосовно формування ліквідаційної вартості основних засобів, встановлення строків їх корисного використання та ін. Ці відмінності викликані різними підходами до формування витрат підприємства від операцій з основними засобами в бухгалтерському та податковому обліку.

Задля вирішення проблеми розбіжностей у бухгалтерському та податковому обліку основних засобів вважаємо за доцільне запропонувати наступні рекомендації щодо їх наближення:

- першочерговим кроком є гармонізація податкового та бухгалтерського законодавства з обліку основних засобів;

- у П(С)БО 7 доцільно вказати межу вартості основних засобів, яка зазначена в Податковому Кодексі України – яка перевищує 6000 гривень;

- відповідно до податкового обліку встановити мінімально допустимі строки використання основних засобів;

- узгодити визначення терміну «ліквідаційна вартість» і способів обчислення його вартісного рівня. Це стосується амортизації основних засобів, які використовуються для виготовлення та реалізації товарів (робіт, послуг).

Прийняття змін та доповнень до Податкового кодексу України значною мірою наблизило податковий та бухгалтерський облік основних засобів та облік операцій з ними. Застосування наданих рекомендацій з наближення податкового та бухгалтерського законодавства на практиці відіграє в майбутньому позитивну роль у здійсненні підприємствами своєї діяльності та прийнятті відповідних управлінських рішень.

Висновки до першого розділу

В даному розділі розглянуті теоретичні основи організації і методики обліку основних засобів підприємств.

Наведена нормативно-правова база та завдання бухгалтерського обліку основних засобів підприємств, надана її характеристика. Розглянувши діючі закони, підзаконні акти, нормативні документи, згрупували та представили їх у вигляді чотирьох груп: I група – законодавча; II група – нормативна; III група – методична; IV група – організаційна.

Висвітлено економічну сутність основних засобів підприємства, наведено підходи до сутності поняття «основні засоби» в нормативно-правових актах України, вітчизняній та зарубіжній економічній літературі, розглянуто класифікацію основних засобів за ознаками, що є найбільш розповсюдженими в економічній літературі та складено класифікацію основних засобів для цілей бухгалтерського обліку на основі П(С)БО 7, а також наведені види вартості основних засобів, що застосовуються для їх оцінки.

Розглянуто методологію бухгалтерського обліку основних засобів підприємства за національними стандартами: наведені первинні документи з обліку основних засобів та їх характеристика, облік основних засобів за шляхами надходження і вибуття їх на підприємство, розглянуто облік амортизації та ремонту основних засобів. На основі викладеного матеріалу, складено типову кореспонденцію рахунків з обліку основних засобів, та наведено перелік форм фінансової звітності в яких узагальнюється інформація щодо основних засобів підприємства.

Також у розділі розглянуто питання податкового обліку основних засобів, що регулюється податковим кодексом України. Наведено класифікацію основних засобів у податковому обліку, з виділенням для кожної групи мінімально допустимих строків амортизації. Прийняття змін та доповнень до Податкового кодексу України значною мірою зменшило протиріччя податкового та бухгалтерського обліку основних засобів та облік операцій з ними.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «ЗАКУПНЯНСЬКЕ ХПП»

2.1. Техніко-економічна характеристика ПрАТ «Закупнянське ХПП»

Закупнянське ХПП було створене в 1934 році. У червні 1998 року на базі державного підприємства було створене відкрите акціонерне товариство на підставі наказу РВ ФДМУ у Хмельницькій області. В 2011 році за рішенням загальних зборів акціонерів відкрите акціонерне товариство перетворилось у приватне акціонерне товариство. Повна назва підприємства: приватне акціонерне товариство «Закупнянське хлібоприймальне підприємство»; скорочене найменування - ПрАТ «Закупнянське ХПП».

ПрАТ «Закупнянське ХПП» створене з метою здійснення підприємницької діяльності для одержання прибутку в інтересах акціонерів Товариства, максимізації добробуту акціонерів у вигляді зростання ринкової вартості акцій Товариства, а також отримання акціонерами дивідендів. Підприємство самостійно визначає фонд оплати праці, а також інші види доходів працівників. Підприємство самостійно планує свою діяльність і визначає перспективи розвитку, реалізує свою продукцію (роботи, послуги, товари) за цінами та тарифами, що встановлюються самостійно або на договірній основі. Також, самостійно здійснює зовнішньоекономічну діяльність у відповідності з чинним законодавством, здійснює оперативний та бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, веде статистичну звітність, відповідно до порядку, визначеного законодавством і нормативними актами України.

Дане підприємство не має у своєму складі філій, представництв, дочірніх підприємств і не входить до складу об'єднань, не проводить спільну діяльність з іншими організаціями, підприємствами, установами. За річним звітом, дане підприємство з майже 99% акцій належало ТОВ «Агрохолдинг-2012».

Інформація про осіб, що володіють 5 і більше відсотками акцій ПрАТ «Закупнянське ХПП» наведена в табл. 2.1

Таблиця 2.1– Інформація про осіб, що володіють 5 і більше відсотками акцій ПрАТ «Закупнянстке ХПП»

Найменування юридичної особи	ЄДРПОУ	Місцезнаходження**	Кількість акцій (шт.)	Від загальної кількості акцій (у відсотках)	Кількість за видами акцій	
					прості іменні	привілейовані іменні
Товариство з обмеженою відповідальністю "Агрохолдинг 2012"	40028765	Україна, Хмельницька область, Городоцький р-н, місто Городок, провулок Ванатса Ксьондза, будинок 17	20271494	98.87569	20271494	0
Прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи*			Кількість акцій (шт.)	Від загальної кількості акцій (у відсотках)	Кількість за видами акцій	
д/н					прості іменні	привілейовані іменні
Усього			20271494	98.87569	20271494	0

В свою чергу, кінцевими бенефіціарними власниками ТОВ «Агрохолдинг 2012» є Герега Олександр Володимирович і Герега Галина Федорівна, які в свою чергу, є власниками національної мережі гіпермаркетів будівельних матеріалів «Епіцентр К» (ТОВ "ЕПІЦЕНТР К").

Цілісний майновий комплекс ПрАТ «Закупнянське ХПП» знаходиться за адресою: Хмельницька обл., Чемеровецький р-н., смт. Закупне, вул. Центральна, 28. Основний вид фінансової діяльності за КВЕД- 52.10 Складське господарство. Тип зберігання – напільні склади потужністю 46 тис. тон. Підприємство має зерносушарки ДСП-32, ДСП-50, М-819, СКП-12, СКП-6 потужністю від 32 до 50т/годину (вид палива – газ), обладнанням для очистки зерна сепараторами БСХ-100 потужністю 100 т/годину. Транспортне обладнання елеватора (стрічкові транспортери, норії) мають потужність 2000 т/день. Автоприймання зерна здійснюється 2 лініями із перепускною потужністю 2000 т/добу, автовідвантаження - 2000 т/добу. Географічне розташування елеватора дозволяє здійснювати прийняття та відвантаження зерна на з/д транспорт через ну станцію «Закупне», Південної ЗД (333401) із потужностями відвантаження 300 т/добу, та прийом потужністю 300 т/добу.

Виробнича структура ПАТ «Закупнянського хлібоприймального підприємства» є стандартною для даного типу підприємства. Вона складається з діля-

нок приймання зерна з авто і залізно-дорожнього транспорту, очистки зерна в вежах РОБ і МОБ, сушіння зерна в зерносушарках, складування зерна в складах напільного зберігання і ділянок відвантаження зерна на автомобілі і залізнодорожні вагони. Чисельність штатних працівників облікового складу у 2017 році складала 83 особи. Позаштатних працівників не було.

Основні види послуг, які надавало підприємство в звітному році, були приймання, очистка, сушіння, зберігання та відвантаження зерна кукурудзи, пшениці і ячменю. Основними клієнтами були українські підприємства зернопереробного комплексу: ТОВ «Агрохолдинг 2012», ТОВ «Оболонь-Агро», ТОВ «Грінлайн Агрогруп», ТОВ АФ «Медобори», ТОВ «Зелена Миля», ТОВ «Біграйз СВ».

Основні придбання на підприємстві протягом останніх п'яти років пов'язані з оновленням та капітальним ремонтом основних фондів. Це дозволило суттєво зменшити залежність від зростання цін на енергоресурси та збільшити якість і конкурентоспроможність послуг, що надає дане підприємство.

Основні фінансово-економічні показники діяльності ПрАТ «Закупнянське ХПП» за попередній і звітний роки наведені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ПрАТ «Закупнянське ХПП» за попередній і звітний роки*

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення звітного року від попереднього року	
			абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	11740	19197	7457	63,5
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	7685	13346	5661	73,7
3. Адміністративні витрати, тис. грн.	2204	3254	1050	47,6
4. Витрати на збут, тис. грн.	108	61	-47	-43,5
5. Валовий прибуток, тис. грн.	4055	5851	1796	44,3
6. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	9997	16661	6664	66,7
7. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.	65	70	5	7,7
8. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн. в т. числі:	1647	3162	1515	92,0
- від основної операційної діяльності	1743	2536	793	45,5

Продовження табл.2.2

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення звітного року від попереднього року	
			абс.	%
- від іншої операційної діяльності	-324	300	624	в -1,9р
- від фінансової діяльності	164	126	-38,0	-23,2
- від іншої діяльності	64	200	136	в 2р
9. Податок на прибуток, тис. грн.	287	571	284	99,0
10. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	1360	2591	1231	90,5
11. Середня облікова кількість штатних працівників облікового складу, осіб.	83	83	0	-
12. Продуктивність праці одного штатного працівника облікового складу, грн.	141445,8	231289,2	89843,4	63,5
13. Фонд оплати праці штатних працівників облікового складу, тис. грн.	3031	5532	2501	82,5
14. Середня річна заробітна плата одного штатного працівника облікового складу, грн.	36518,1	66650,6	30132,5	82,5
15. Середня річна вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис. грн.	23903,5	26583,5	2680	11,2
16. Фондовіддача, грн.				
- по продукції	0,49	0,72	0,23	47,03
- по прибутку	0,07	0,10	0,03	42,86
17. Фондорентабельність, %	5,69	9,54	2,25	x
18. Середня річна вартість оборотних коштів, тис. грн.	8928	10489,5	1561,5	17,5
19. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	1,46	1,83	0,37	25,2
20. Рентабельність продукції, %	34,5	30,5	-4,0	x
21. Рентабельність виробництва, %	5,02	8,53	3,51	x
22. Середня річна сума дебіторської заборгованості	2176	5942,5	3766,5	в 1,7р
23. Середня річна сума кредиторської заборгованості	728	1278	550	75,5
24. Коефіцієнти ліквідності балансу				
- коефіцієнт поточної ліквідності	11,8	6,7	-5,2	-44,1
- коефіцієнт швидкої ліквідності	7,8	5,6	-2,3	-29,5
- коефіцієнт абсолютної ліквідності	3,2	0,8	-2,4	-75,0

* Розраховано на підставі даних фінансової та статистичної звітності підприємства

За результатами табл. 2.2 – аналізу основних фінансово-економічних показників діяльності ПрАТ «Закупнянське ХПП» можливо зробити наступні висновки:

-чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) в звітному році, в порівнянні з попереднім роком, збільшився на 63,5 %;

- збільшилась собівартість реалізованої продукції на 73,7% та адміністративні витрати на 47,6%, і зменшилися витрати на збут- 43,5%, що призвело до

збільшення, в порівнянні з попереднім роком, повної собівартості реалізованої продукції на 66,7%. Наслідком цього, стало збільшення витрат на 1 грн. реалізованої продукції на 5 коп. (або на 7,7%);

-фінансовий результат до оподаткування був прибутком, який збільшився в порівнянні з попереднім роком на 1231 тис. грн (або 90,5%). Це відбулось за рахунок збільшення прибутку від основної операційної діяльності на 793 тис. грн. (або на 45,5%) та іншої діяльності на 136 тис. грн (або в 2р), зменшення збитку від іншої операційної діяльності на 624 тис. грн (або в 1,9р), негативний вплив здійснило зменшення прибутку від фінансової діяльності на 38 тис. грн (або 23,2%);

-відбулось покращення ефективності використання ресурсів підприємства в звітному році порівняно з попереднім: трудових – про що свідчить збільшення продуктивності праці одного штатного працівника на 89843,4 грн, або 63,5%; основних засобів – про що свідчить збільшення фондівіддачі по продукції на 0,23 грн. або 47,03% та фондівіддачі по прибутку – на 0,03 грн або на 42,82%; оборотних коштів – про що свідчить збільшення коефіцієнту оборотності на 0,37 обороти або 25.2%;

-середня облікова кількість штатних працівників впродовж двох років була незмінна та дорівнює – 83 осіб; середня річна заробітна плата одного штатного працівника у звітному році порівняно з попереднім роком збільшилась на 30132,5 грн. або на 85,2%, що у свою чергу збільшило фонд оплати праці на 2501 тис. грн. або 82,5%;

-рентабельність продукції зменшилась на 4,0%п., проте, рентабельність виробництва збільшилась на 3,51%п.;

-негативним явищем є збільшення дебіторської і кредиторської заборгованості на 3766,5 тис. грн або в 1,7рази і 550 тис. грн або 75,5% відповідно;

- коефіцієнти ліквідності підприємства в досліджуваному періоді зменшилися: поточної ліквідності на 5,3 відсоткового пункту і становив 6,7, швидкої(критичної) ліквідності на 2,3 відсоткового пункти і становив 5,6, абсолютної ліквідності на 2,4 відсоткових пункти і становив 0,8. Дані зміни є негатив-

ними, але виходячи із відповідності значень цих коефіцієнтів нормативним, назвати це проблемою поки-що не приходиться. Таким чином, можна зробити висновок, що тенденція ліквідності до зменшення є негативною, але платоспроможність ще знаходиться на досить високому рівні, тому в майбутніх роках у підприємства не виникне проблем з покриттям своїх термінових зобов'язань.

Таким чином, провівши аналіз основних фінансово-економічних показників за звітний і попередні роки на ПрАТ «Закупнянське ХПП», можна зробити висновок про стійкий фінансовий стан і ефективну діяльність підприємства.

2.2. Методика аналізу та аналіз ефективності використання основних засобів ПрАТ «Закупнянське ХПП»

Одним із першочергових завдань сучасних відносин є підвищення ефективності використання підприємствами основних засобів. Аналіз основних засобів являється важливим засобом оцінки ефективності господарської діяльності підприємств зернової промисловості. Ефективність та інтенсивність використання основних засобів мають вирішальне значення для рентабельності інвестованого капіталу та його фінансового стану, а також позиції продукції на ринку, її конкурентоспроможності.

Забезпечення певних темпів розвитку та підвищення ефективності виробництва можливе за умови інтенсифікації відтворення та покращення використання діючих основних засобів підприємств. Ці процеси, з одного боку, сприяють постійному підтримуванню належного технічного рівня кожного підприємства, а з іншого – дають змогу збільшувати обсяг виробництва продукції без додаткових інвестиційних ресурсів, знижувати собівартість виробів за рахунок скорочення питомої амортизації й витрат на обслуговування виробництва та його управління, підвищувати фондівдачу та прибутковість.

Актуальність даного дослідження в тому, що вдосконалення аналізу основних засобів має також практичне значення. Забезпечення певних темпів розвитку й підвищення ефективності виробництва можливі за умови інтенсифікації відтворення та кращого використання діючих основних засобів. Від того, наскі-

льки ефективно використовуються наявні засоби, залежать загальні результати роботи підприємства.

Основні засоби – це вагома складова балансу виробничих підприємств, підприємств харчової та переробної промисловості, зокрема зернової промисловості. В контексті вивчення ефективності діяльності підприємства, аналіз основних засобів націлений на встановлення їх руху, стану та рівня ефективності використання. Останній показник має вагомий вплив на рентабельність, прибутковість, дохідність та в цілому ефективності діяльності підприємства. Не менш важливим в сучасних умовах є рівень придатності (зносу) основних засобів. В Україні спостерігається ситуація, що характеризується недостатніми капіталовкладеннями в оновлення основних засобів підприємств типу ХПП зернового сектору економіки. Це обумовлює потребу постійного моніторингу стану основних засобів з метою формування пропозицій щодо шляхів та способів їх оновлення.

Проведення аналізу основних засобів відіграє важливу роль в оцінці ефективності господарської діяльності підприємства в цілому. Від інтенсивності та ефективності використання основних засобів залежить дохідність вкладеного капіталу та прибуток підприємства. Проведення аналізу основних засобів підприємства здійснюється за певними етапами. Проте кожен дослідник використовує різні методи та показники для виявлення загальної тенденції. Необхідна систематизація та порівняльна оцінка різних методик проведення аналізу ефективності використання основних засобів.

Питання методики оцінки ефективності використання основних засобів досліджувалося такими науковцями, як: Бутинець Ф.Ф. [22], Барабаш Н.С. [21], Мних Є.В. [26], Савицька Г.В. [28], Кіндрацька Г.І. [24], Сопко В.В. [29], Мошенський С.З. [27], Чернелевський В. Л. [30], Костенко Т.Д. [25] та інші. У їх працях розглянуто різні методи оцінки використання основних засобів у різних контекстах. Як наслідок, відсутність єдиної системи показників та етапів аналізу ефективного використання основних засобів.

За думкою Бутинця Ф. Ф., існує декілька принципів, які необхідно вра-

ховувати при аналізі ефективності використання основних засобів [22]:

- витрати на купівлю та експлуатацію основних засобів розподіляються в часі, щоб підтримувати їх функціональну корисність протягом багатьох років;

- заміна (чи оновлення) основних засобів не збігається в часі з їх вартісним заміщенням, що можуть привести до збитків чи втрат, які погіршують фінансові показники підприємства;

- в залежності від виду, приналежності (власні чи орендовані), ступеню участі у господарчій діяльності підприємства, ефективність використання основних засобів потрібно оцінювати роздільно.

З досліджень Барабаш Н.С., випливає, що якість основних засобів базується на показниках[21].:

- первісної і залишкової вартості, надходжень і вибуття основних засобів;

- коефіцієнтів вибуття, оновлення і приросту;

- коефіцієнтів придатності і зносу;

- коефіцієнтів фондоозброєності і фондозабезпеченості.

В наукових працях Мниха Є.В., є твердження, що під час визначення забезпеченості підприємства основними засобами, потрібно проводити додатковий аналіз інвестиційного і технологічного ринку [26].

В своєму навчальному посібнику Савицька Г. В. пропонує методіку аналізу ефективності використання основних засобів наступними етапами:

- збір даних та управління базами даних;

- оцінка поточного стану, структури основних засобів, на основні методики комплексної оцінки господарської діяльності;

- знаходження резервів для збільшення обсягів виробництва та вибір відповідних методів аналізу [28].

Науковці-аналітики [21-30], що займались питаннями в сфері розвитку економічного аналізу, зокрема у сфері аналізу основних засобів, пропонують різні підходи до визначення тенденцій розвитку матеріально-технічної бази, оцінки якісного та технічного стану основних засобів, визначення напрямів підвищення ефективності їх використання.

Найбільше розходжень у дослідженнях науковців-аналітиків виникає саме у методиці проведення аналізу основних засобів суб'єкта господарювання.

Загалом в економічній літературі виділяють два етапи проведення дослідження:

- 1) аналіз забезпечення підприємства основними засобами;
- 2) аналіз ефективності використання основних засобів.

На етапі аналізу забезпеченості підприємства проводяться такі аналітичні роботи, як аналіз динаміки, складу та структури основних засобів, аналіз технічного стану об'єктів за термінами користування, видами та ступенем правової захищеності тощо, аналіз оновлення об'єктів.

Крім того, Є. Мних радить під час аналізу забезпечення підприємства основними засобами проводити аналіз ринку інвестицій та технологічного ринку [26].

Щодо другого етапу аналізу ефективності використання основних засобів, то всі дослідники погоджуються, що найдоцільнішим буде проведення факторного аналізу віддачі, аналізу екстенсивного та інтенсивного використання виробничого устаткування та ефективності використання виробничих площ.

Новаторством у методиці проведення аналізу основних засобів можна назвати виділення Є. Мнихом аналізу виробничо-фінансових результатів використання основних засобів як окремого етапу. Також Н. Барабаш дослідила, що якісний стан основних засобів характеризує: використання абсолютних показників первісної та залишкової вартості надходження та вибуття основних засобів; коефіцієнти оновлення, вибуття та приросту основних засобів; коефіцієнти придатності та зносу; коефіцієнти фондозабезпеченості та фондоозброєності [26].

Методика аналізу економічної ефективності використання основних засобів передбачає виділення певних визначення та розробку показників, коефіцієнтів, динамічних рядів; збір інформації та створення бази даних; аналіз та оцінку наявного стану, структури та потреби в основних засобах для комплексної оцінки діяльності підприємств; виявлення резервів збільшення обсягів вироб-

ництва продукції, а також вибір методів та способів аналізу [28].

В економічній літературі науковцями розглянуті певні етапи аналізу основних засобів та узагальнено систему показників, які використовуються на цих етапах (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Етапи та система узагальнюючих показників аналізу забезпеченості підприємства основними засобами та ефективності їх використання*

Етап	Показники	Методи	Результат
1. Аналіз забезпечення підприємства основними засобами			
1.1 Аналіз динаміки, складу та структури основних засобів (ОЗ)	Питома вага окремих видів основних засобів у їх загальній вартості; фондоозброєність; коефіцієнт технічної озброєності праці	Горизонтальний та вертикальний аналіз; порівняльний аналіз; факторний аналіз	Оцінка співвідношення активної і пасивної частин основних засобів; оцінка середньорічної вартості ОЗ, яка припадає на 1 працюючого
1.2 Аналіз руху і технічного стану основних засобів	Коефіцієнт зносу; коефіцієнт придатності; коефіцієнт оновлення; коефіцієнт вибуття; коефіцієнт приросту; частка зданих або взятих в операційну оренду основних засобів	Порівняльний аналіз	Оцінка питомої ваги відновлених засобів та фізичного і морального їх зносу
2. Аналіз ефективності використання основних засобів			
2.1 Факторний аналіз фондівдачі	Фондомісткість; фондорентабельність фондівдачі; оборотність основних засобів тощо	Порівняльний аналіз за різними напрямками	Оцінка ефективності та інтенсивності використання ОЗ; характеристика величини прибутку на кожну гривню ОЗ
2.2 Аналіз інтенсивного та екстенсивного використання виробничого устаткування	Частка обладнання, переданого в експлуатацію; частка фактично працюючого обладнання; ступінь використання ОЗ	Порівняльний аналіз	Оцінка аналізу впливу інтенсивного та екстенсивного використання ОЗ
2.3 Аналіз ефективності використання виробничих площ	Календарний фонд робочого часу; номінальний фонд часу; ефективний фонд часу; корисний фонд часу; коефіцієнт завантаження обладнання тощо	Порівняльний аналіз; горизонтальний аналіз	Оцінка ступеня використання виробничого обладнання

*складено автором з використанням джерел [21-30]

Представлена методика дозволяє здійснити поглиблений аналіз фондівдачі як головного показника ефективності використання основних засобів та

є одним з факторів інтенсивного зростання обсягу виробленої продукції. Даний показник характеризує виробництво продукції в розрахунку на гривню їх середньої вартості.

Аналіз фондівдачі проводиться за двома напрямками:

- вивчення впливу факторів на зміну фондівдачі;
- вивчення впливу фондівдачі на обсяг виробництва.

Аналізуючи ефективність використання основних засобів, фактичний показник фондівдачі порівнюють з прогнозним, а також з фондівдачею інших підприємств цієї ж галузі [29].

Як загально відомо, на рівень фондівдачі впливають різні фактори, пов'язані як зі зміною обсягів продукції, так і з ефективністю використання основних виробничих засобів, зокрема їх активної частини. Важливо вибрати такі фактори, які:

1) прямо пов'язані з рівнем фондівдачі і характеризують її як з точки зору екстенсивного завантаження (завантаження часом) знярядь праці, так і інтенсивності їх використання, а також з точки зору їх вартості, яка склалася на ринку;

2) набір факторів повинен містити параметри, які мають кількісну визначеність і можуть бути отримані з даних бухгалтерського обліку (або визначені на їх базі).

Зростання фондівдачі – головний фактор економії коштів, вкладених в основні засоби. Крім того, для того, щоб визначити напрями вдосконалення різних груп основних засобів, потрібно зіставити темпи зміни фондівдачі в цих групах [24].

Проведений аналіз економічної літератури дав можливість виділити основні етапи методики аналізу ефективності використання основних засобів:

1. Аналіз динаміки, структури та стану основних засобів.
2. Аналіз забезпеченості основними засобами та ефективності їх використання.

За результатами проведеного дослідження визначено, що найоптималь-

ніша модель методики проведення аналізу основних засобів повинна складатися з двох етапів схематичне відображення яких наведено на рис. 2.1.

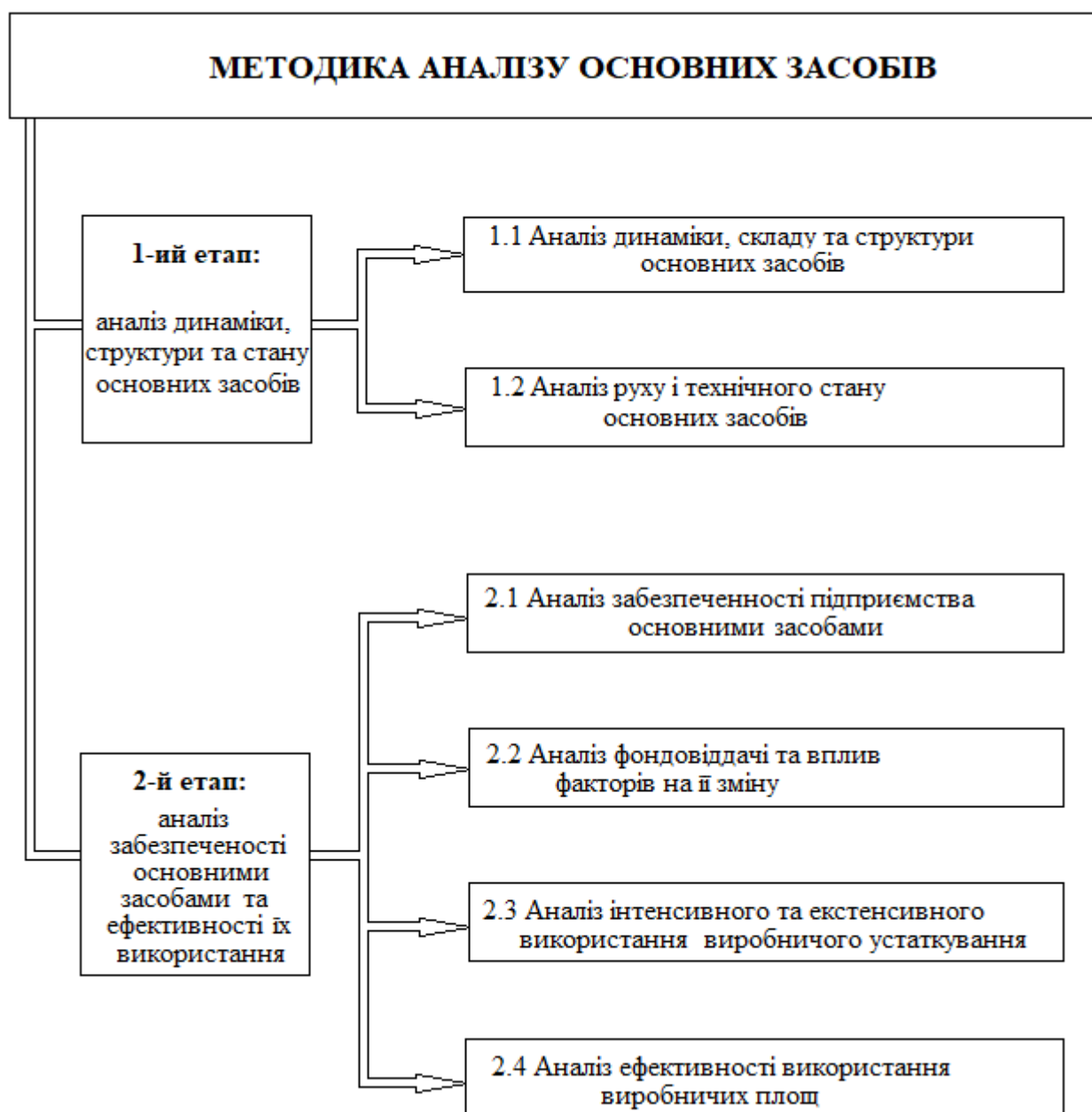
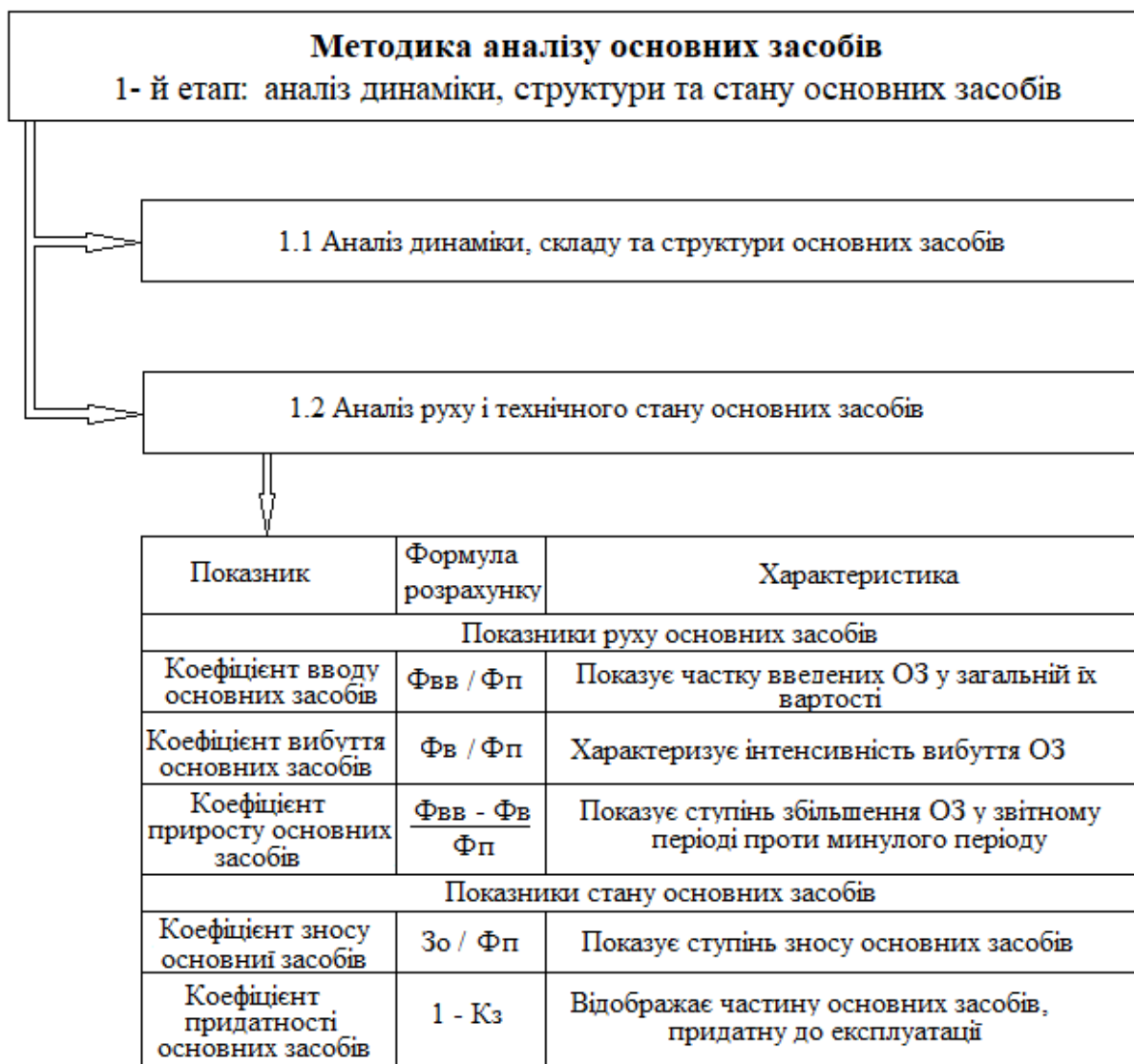

Рис. 2.1 – Методика проведення аналізу основних засобів*

* складено на підставі аналізу джерел [21-31]

Відповідно до даної методики, на першому етапі проводиться аналіз динаміки, складу та структури основних засобів за показниками питомої ваги окремих видів основних засобів у їх загальній вартості методом горизонтального і вертикального аналізу. Результатом дано-го аналізу є визначення співвідношення активної і пасивної частин основних засобів. Аналіз руху основних за-

собів проводиться шляхом розрахунку коефіцієнтів вводу, вибуття та при-росту основних засобів та вивчення їх динаміки методом порівняльного аналізу. Аналіз технічного стану основних засобів проводиться шляхом розрахунку коефіцієнтів зносу та придатності основних засобів та визначення динаміки даних показників. Структура проведення першого етапу методики аналізу ефективності використання основних засобів наведена на рис. 2.2.

$\Phi_{ВВ}$ - вартість введених в експлуатацію основних виробничих засобів;
 $\Phi_{П}$ - первісна вартість основних виробничих засобів;
 $\Phi_{В}$ - вартість виведених з експлуатації основних виробничих засобів;
 $З_о$ - знос основних засобів;
 $К_з$ - коефіцієнт зносу основних виробничих засобів

Рис. 2.2 – Методика аналізу основних засобів: перший етап*

*складено на підставі аналізу джерел [21-31]

На другому етапі проводиться аналіз ефективності використання основних засобів за різними напрямками: аналіз забезпеченості підприємства основними засобами – за допомогою розрахунку показників фондоозброєності та технічної озброєності та вивчення їх динаміки; здійснюється розрахунок показників фондівіддачі, фондомісткості та фондорентабельності, аналіз їх динаміки та визначення впливу факторів на зміну фондівіддачі. Результатом проведення даного аналізу є визначення оцінки ефективності використання основних засобів і характеристики величини прибутку з кожної гривні основних засобів. Аналіз інтенсивності використання виробничого устаткування і аналіз ефективності використання виробничих площ, проводимо методом порівняльного та горизонтального аналізу, в результаті чого визначаємо оцінки впливу інтенсивного та екстенсивного використання основних засобів і ступеня використання виробничого обладнання. Схематичне відображення другого етапу методики проведення аналізу ефективності використання основних засобів наведена на рис. 2.3.

Отже, основні засоби підприємства є матеріально-технічною основою вдосконалення і розвитку виробництва. Тому, аналіз їх ефективності використання вплине на збільшення резервів технічного забезпечення та загальну ефективність підприємства. Це демонструє важливість вибору оптимального методу для проведення аналізу основних засобів підприємства.

Проведемо аналіз ефективності використання основних засобів ПрАТ «Закупнянське ХПП» за два роки за розглянутими етапами.

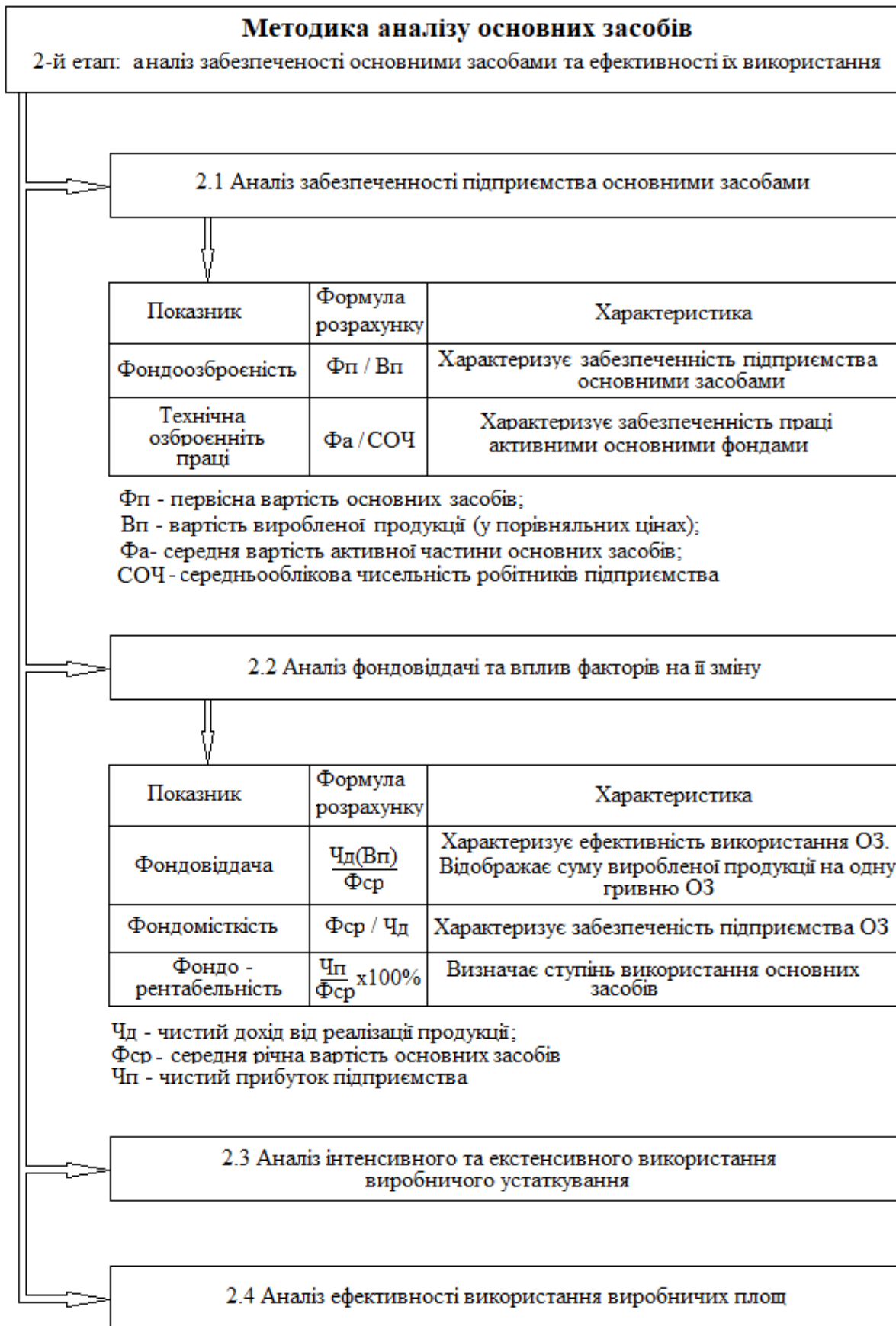

Рис. 2.3 – Методика аналізу основних засобів: другий етап*
*складено на підставі аналізу джерел [21-31]

1 етап – Аналіз динаміки, структури та стану основних засобів.

Для аналізу наявності та руху основних засобів складається аналітична табл.2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз наявності та руху основних засобів

Основні засоби за видами економічної діяльності	Наявність на початок року		Надійшло впродовж року	Вибуло впродовж року	Наявність на кінець року	
	тис.грн.	%			тис.грн.	тис.грн.
Попередній рік						
Усього по підприємству	22336	100	4050	915	25471	100
в т.ч.						
– основні засоби основного виду діяльності	22336	100	4050	915	25471	100
– основні засоби інших видів діяльності	-	-	-	-	-	-
Звітний рік						
Усього по підприємству	25471	100	3382	1157	27696	100
в т.ч.						
– основні засоби основного виду діяльності	25471	100	3382	1157	27696	100
– основні засоби інших видів діяльності	-	-	-	-	-	-

З таблиці 2.4 можна зробити такий висновок: всі основні засоби, що перебувають на балансі підприємства – це основні засоби основного виду діяльності. На основі даних таблиці визначається система показників, що характеризують рух основних засобів: коефіцієнт вводу і коефіцієнт приросту.

В досліджуваному періоді мав місце рух основних засобів, який оцінюється з допомогою коефіцієнтів вводу, вибуття, приросту.

	Попередній рік			Звітний рік		
	4050			3382		
Коефіцієнт вводу	$\frac{4050}{25471}$	=	0,1590	$\frac{3382}{27696}$	=	0,1221
Коефіцієнт вибуття	$\frac{915}{25471}$	=	0,0359	$\frac{1157}{27696}$	=	0,0418
Коефіцієнт приросту	$\frac{4050-915}{25471}$	=	0,1231	$\frac{3382-1157}{27696}$	=	0,0803

В звітному році введені основні засоби склали 12,21% відносно їх первісної вартості на кінець року, яких порівняно з попереднім роком стало менше на 3,69%. Коефіцієнт вибуття у звітному році в порівнянні з попереднім роком збільшився на 0,59%. При цьому спостерігається зменшення коефіцієнту приросту у звітному році в порівнянні з попереднім роком на 4,28% що негативно характеризує діяльність підприємства.

Аналіз структури основних засобів за основним видом діяльності здійснюють за даними розділу II форми №11-ОЗ за допомогою аналітичної табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз структури основних засобів за основним видом діяльності

Показники	Наявність на кінець року, тис. грн.		Структура, %	
	Попередній рік	Звітний рік	Попередній рік	Звітний рік
Усього основних засобів за основним видом діяльності	25471	27696	100	100
1. Будівлі та споруди	19422	20841	76,3	75,2
2. Машини та обладнання	5014	5458	19,7	19,7
3. Транспортні засоби	637	706	2,5	2,5
4. Інші	398	691	1,5	2,5

Як бачимо з таблиці 2.5 в структурі основних засобів основного виду діяльності попереднього року найбільшу питому вагу займали будівлі, споруди та передавальні пристрої – 79,3%, частка машин та обладнання – 19,7%, транспортних засобів – 2,5%, інших – 1,6%. В звітному році, в порівнянні з попереднім роком, в структурі основних засобів основного виду діяльності суттєвих змін не відбулось.

Аналіз стану основних засобів підприємства здійснюють, виходячи з даних першого розділу активу балансу підприємства «Необоротні активи» форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою аналітичної табл.2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз стану основних засобів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення
1. Первісна вартість основних засобів, тис. грн.	25491	27696	2205
2. Знос основних засобів, тис. грн.	11816	13143	1327
3. Залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	13655	14553	898
4. Коефіцієнт зносу основних засобів	0,464	0,475	0,011
5. Коефіцієнт придатності основних засобів	0,536	0,525	-0,011

Дивлячись на результати розрахунків таблиці 2.6 можна зробити висновок, що в попередньому році придатні основні засоби склали 53,6% відносно до їх первісної вартості, а в звітному році 52,5%. Зношені основні засоби склали 46,4 % відносно їх первісної вартості, а в звітному році – 47,5 %. З цього випливає, що зношеність основних засобів зростає на 1327 тис. грн., в той час як первісна вартість збільшилась на 2205 тис. грн. Це свідчить про те, що підприємство має досить зношені основні засоби та потрібно більше коштів витратити на їх оновлення.

2 етап – аналіз забезпеченості основними засобами та ефективності їх використання. Важливим елементом аналізу основних засобів є вивчення забезпеченості підприємства виробничими засобами. Ця забезпеченість характеризується фондоозброєністю та технічною озброєністю. Для аналізу озброєності праці складається аналітична таблиця 2.7.

Таблиця 2.7 – Аналіз забезпеченості підприємства основними засобами

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс	%
1. Середня вартість основних виробничих засобів основного виду діяльності, тис. грн	23903,5	26583,5	2680	11,2
2. Середня вартість активної частини, тис. грн	4233,0	4512,0	279,0	6,6
3. Середньооблікова кількість робітників, осіб	52	52	0	-
4. Фондоозброєність праці, тис. грн./особу	459682,7	511221,2	51538,5	11,2
5. Технічна озброєність праці, грн/особу	81403,8	86769,2	5365,4	6,6
6. Середня продуктивність праці одного робітника, грн/осіб	225769,2	369173,1	143403,8	63,5

З таблиці 2.7 видно, що у звітному році показник фондоозброєності праці збільшився в порівнянні з попереднім року на 11,2%, технічна озброєність збільшилась на 6,6%, при цьому середня продуктивність праці одного штатного робітника складу збільшилась на 63,5%. Це свідчить про покращення забезпеченості підприємства виробничими засобами підприємства.

Для аналізу цих показників складається аналітична табл. 2.8. З табл.2.8 видно, що чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) в досліджуваному періоді збільшився на 7457 тис. грн. На це вплинули наступні фактори:

Таблиця 2.8 – Аналіз впливу фондівддачі на динаміку виробництва продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення		
			Всього	в т.ч. за рахунок	
				основних засобів	фондовіддачі
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	11740	19197	7457	1315,9	6140,8
2. Середня річна вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис. грн	23903,5	26583,5	2680	1315,9	х
3. Фондовіддача, грн	0,491	0,722	0,231	х	6140,8
4. Фондомісткість, грн	2,036	1,385	-0,651	х	х

- збільшення середньої річної вартості основних засобів основної діяльності на 2680 тис. грн. призвело до збільшення чистого доходу на 1315,9 тис. грн.

- збільшення фондівддачі на 0,231 здійснило позитивний вплив і призвело до збільшення обсягу продукції на 6140,8 тис. грн.

Таким чином, можна зробити висновок, що ефективність використання основних засобів в звітному році порівняно з попереднім покращилась, що позитивно характеризує діяльність підприємства.

2.3. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати» за допомогою табл. 2.9.

З табл. 2.9 видно, що фінансовий результат до оподаткування в звітному році порівняно з попереднім збільшився на 1515 тис. грн. або на 92%. Це відбулось за рахунок збільшення прибутку від:

- від реалізації продукції на 793 тис. грн. або на 45,5%;
- перетворення збитку на прибуток від іншої операційної діяльності, що призвело до його збільшення на 624 тис. грн. або в 1,9 рази;
- іншої діяльності на 136 тис. грн або в 2 рази.

Негативний вплив здійснило зменшення прибутку від фінансової та інвестиційної діяльності на 38 тис. грн. або на 23,2%.

Таблиця 2.9 – Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Фінансовий результат від реалізації продукції	2000-2050-2130-2150	1743	105,8	2536	80,2	793	45,5
2. Результати від іншої операційної діяльності	2120-2180	-324	-19,7	300	9,5	624	в -1,9р
3. Фінансовий результат від операційної діяльності	2190 (2195)	1419	х	2836	х	1417	99,9
4. Фінансовий результат від інвестиційної та фінансової діяльності	2200 + 2220 – 2250 – 2255	164	10,0	126	4,0	-38,0	-23,2
5. Фінансовий результат іншої діяльності	2240 – 2270	64	3,9	200	6,3	136	в 2раза
6. Фінансовий результат до оподаткування	2290 (2295)	1647	100	3162	100	1515	92,0

В попередньому році фінансовий результат діяльності підприємства формувався за рахунок прибутку від реалізації продукції, інвестиційної та іншої діяльності, і збитку від іншої операційної діяльності. В звітному році, формування фінансового результату було прибутковим від всіх видів діяльності. Такі зміни позитивно характеризують діяльність підприємства.

Аналіз формування та динаміки фінансового результату від основної операційної діяльності (реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)) проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати» за допомогою табл. 2.10.

Таблиця 2.10. Аналіз формування та динаміки фінансових результатів підприємства від основної операційної діяльності

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік, тис. грн.	Звітний рік, тис. грн.	Відхилення	
				тис. грн.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	11740	19197	7457	63,5

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік, тис. грн.	Звітний рік, тис. грн.	Відхилення	
				тис. грн.	%
2. Собівартість реалізованої продукції	2050	7685	13346	5661	73,7
3. Адміністративні витрати	2130	2204	3254	1050	47,6
4. Витрати на збут	2150	108	61	-47	-43,5
5. Фінансовий результат від основної операційної діяльності	2000-2050-2130-2150	1743	2536	793	45,5

З табл.2.10 видно, що фінансовий результат від основної операційної діяльності був прибутком, який збільшився в звітному році, в порівнянні з попереднім на 793 тис. грн. або на 45,5%. Це відбулось за рахунок перевищення темпів зростання чистого доходу від реалізації продукції 63,5% над темпами збільшення витрат, що пов'язано з реалізацією продукції (собівартості реалізованої продукції на 73,7%, адміністративних витрат –на 47,6%, при цьому відбулось зменшення витрат на збут на 43,5%. Такі зміни позитивно характеризують діяльність підприємства.

Аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої операційної діяльності проводиться даними форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл.2.11.

Таблиця 2.11– Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої операційної діяльності

Показники	Попередній рік				Звітний рік				Відхилення	
	доходи	витрати	Фінансовий результат		доходи	витрати	Фінансовий результат		абс.	%
			тис. грн.	%			тис. грн.	%		
1. Операційна оренда активів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Операційна курсова різниця	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Реалізація інших необоротних активів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Штрафи, пені, неустойки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Показники	Попередній рік				Звітний рік				Відхилення	
	доходи	витрати	Фінансовий результат		доходи	витрати	Фінансовий результат		абс.	%
			тис. грн.	%			тис. грн.	%		
5. Утримання об'єктів житлово-комунального і соціально-культурного призначення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Інші операційні доходи і витрати, в тому числі:	388	712	-324	100,0	-	560	260	100,0	624	в -1,9р
– відрахування до резерву сумнівних боргів	x	-	-	-	x	-	-	-	-	-
– непродуктивні витрати і втрати	x	-	-	-	x	-	-	-	-	-
Всього фінансовий результат від іншої операційної діяльності	388	712	-324	100,0	-	560	260	100	624	в -1,9р

З табл. 2.11 видно, що фінансовий результат від іншої операційної діяльності в попередньому році був збитком, який перетворився в звітному році на прибуток, що призвело до його збільшення на 624 тис. грн. або в 1,9р. Це відбулось за рахунок збільшення прибутку від інших операційних доходів і витрат – на 624 тис. грн. або в 1,9 р.

Як в звітному так й в попередньому роках, фінансовий результат від основної операційної діяльності формувався за рахунок прибутку від інших операційних доходів і витрат.

Аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від фінансової та іншої діяльності проводиться даними форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл. 2.12 та 2.13.

Так як підприємство не здійснювало інвестиційну роботу впродовж досліджуваного періоду, тому аналіз не проводиться.

Таблиця 2.12 – Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від фінансової діяльності

Показники	Попередній рік				Звітний рік				Відхилення	
	доходи	витрати	Фінансовий результат		доходи	витрати	Фінансовий результат		абс.	%
			тис. грн.	%			тис. грн.	%		
1. Дивіденди	-	х	-	-	-	х	-	-	-	-
2. Проценти	х	-	-	-	х	-	-	-	-	-
3. Фінансова оренда активів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Інші фінансові доходи і витрати	164	-	164	100	126	-	126	100	-38	-23,2
Всього фінансовий результат від фінансової діяльності	164	-	164	100	126	-	126	100	38	23,2

Таблиця 2.13 – Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої діяльності

Показники	Попередній рік				Звітний рік				Відхилення	
	доходи	витрати	Фінансовий результат		доходи	витрати	Фінансовий результат		абс.	%
			тис. грн.	%			тис. грн.	%		
1. Реалізація фінансових інвестицій	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Доходи від об'єднання підприємств	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Результат оцінки корисності	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Не операційна курсова різниця	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Безоплатно одержані активи	-	х	-	-	-	х	-	-	-	-
6. Списання необоротних активів	х	-	-	-	х	-	-	-	-	-
7. Інші доходи і витрати	67	3	64	100	222	22	200	100	136	в 2,1р
Всього фінансовий результат від іншої діяльності	67	3	64	100	222	22	200	100	136	в 2,1р

З табл. 2.12 видно, що фінансовий результат від фінансової діяльності як в звітному так й в попередньому році був прибутком, який зменшився на 38 тис. грн.. або на 23,2%. Це відбулось завдяки зменшенню інших фінансових доходів на 38 тис. грн або в 23,2%. Як в звітному так й в попередньому роках, фінансовий результат від фінансової діяльності формувався за рахунок інших фінансових доходів.

З табл. 2.13 видно, що фінансовий результат від іншої діяльності як в звітному так й в попередньому році був прибутком, який збільшився на 136 тис. грн.. або в 2,1 р. Це відбулось за рахунок збільшення прибутку від інших доходів і витрат на 136 тис. грн.. або в 2,1 р. Як в попередньому так й в звітному роках, фінансовий результат від іншої діяльності формувався за рахунок прибутку від інших доходів та витрат.

Аналіз формування чистого прибутку підприємства здійснюють проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати» за допомогою табл. 2.14.

Таблиця 2.14 - Аналіз формування чистого прибутку

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	2290 (2295)	1647	3162	1515	92,0
2. Витрати (дохід) з податку на прибуток, тис. грн.	2300	-287	-571	-284	99,0
3. Чистий прибуток, тис. грн.	2290 (2295)± ±2300	1360	2591	1231	90,5

З табл. 2.14 видно, що сума чистого прибутку підприємства в звітному році порівняно з попереднім збільшилась на 1231 тис. грн.. або на 90,5%. Це відбулось за рахунок збільшення фінансового результату до оподаткування на 1515 тис. грн. або в 92,0%. Та зменшення витрат з податку на прибуток – на 284 тис. грн. або на 99,0 %.

Аналіз рентабельності виробництва здійснюють за допомогою табл. 2.15.

Дані табл. 2.15 свідчать, що в звітному році порівняно з попереднім рентабельність виробництва збільшилась на 3,5% пункти.

Таблиця 2.15 - Аналіз рентабельності виробництва

Показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік	Абс. відхил.
1., Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	форма№2 р.2290 (2295)	1647	3162	1515
2. Середня річна вартість основних засобів, тис.грн.	форма№1 р.1011*	23903,5	26583,5	2680
3. Середня річна вартість оборотних коштів, тис.грн.	форма№1 р.1195*	8928	10489,5	1561,5
4. Загальна величина виробничих фондів підприємства, тис. грн..	р. 2 + р. 3	32831,5	37073	4241,5
5. Рентабельність виробництва, %	р.1: р.4*100%	5,02	8,53	3,51

* Розраховується за допомогою середньої арифметичної за період, що аналізується.

На це вплинули на-ступні фактори:

– збільшення прибутку до оподаткування на 1515 тис. грн. здійснило позитивний вплив та призвело до збільшення рентабельності виробництва на 4,61% пункти: $(3162 \div (23903,5 + 8928) - 5,02 = 9,63 - 5,02 = 4,61\% \text{п.})$;

– збільшення середньої річної вартості основних засобів на 2680 тис. грн. призвело до зменшення рентабельності виробництва на 0,73% пункти:

$(3162 \div (26583,5 + 8928) - 3162 \div 32831,5 * 100 = 8,9 - 9,63 = -0,73\% \text{п.})$;

– збільшення середньої річної вартості оборотних коштів на 1561,5 тис. грн призвело до зменшення рентабельності виробництва на 0,37% пункти:

$(3162 \div (26583,5 + 10489,5) - 3162 \div (26583,5 + 8928) * 100 = 8,53 - 8,9 = -0,37\% \text{п.})$.

Загальний вплив факторів: $4,61 - 0,73 - 0,37 = 3,51$ п.

2.4. Загальний аналіз фінансового стану підприємства

Загальний аналіз фінансового стану підприємства здійснюють за допомогою даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Аналіз динаміки валюти балансу підприємства здійснюється на підставі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.16.

Таблиця 2.16 – Аналіз динаміки валюти балансу

Показники	На початок року	На кінець року	% зміни
Валюта балансу, тис.грн.:	21935	23331	5,98
- попереднього року	23331	26938	13,40
- звітного року			

З табл. 2.16 видно, що відбулось збільшення валюти балансу на кінець попереднього року порівняно з початком на 5,98%, а на кінець звітнього року – на 13,40%, що попередньо можна охарактеризувати як позитивне та свідчить про активізацію та розширення підприємством його діяльності впродовж двох років.

Поглиблений аналіз динаміки валюти балансу здійснюється за допомогою табл. 2.17.

Таблиця 2.17 – Поглиблений аналіз динаміки валюти балансу

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Коефіцієнт зміни
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	11740	19197	1,64
2. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	1647	3162	1,92
3. Валюта балансу, тис.грн.:			
- на початок року	21935	23331	1,06
- на кінець року	23331	26938	1,15
4. Середнє річне значення валюти балансу, тис.грн.	22633	25134,5	1,11

З табл. 2.17 видно, що збільшення середньорічного значення валюти балансу в 1,11 р. супроводжувалось збільшенням чистого доходу в 1,64 р. та фінансового результату до оподаткування в 1,92 р., що свідчить про розширення підприємством його діяльності та ефективно вкладення грошових коштів у формування активів підприємства. Таким чином, зміни валюти балансу в звітному році, порівняно з попереднім, можна охарактеризувати як позитивні.

Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства здійснюється за допомогою табл. 2.18.

Таблиця 2.18 – Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства

Показники	Код рядка	На початок року	На кінець року	Відхилення	
				абс.	%
Всього активів, тис. грн.	1300	23331	26938	3607	15,46
1. Необоротні активи, тис. грн.	1095	14240	15050	810	5,69
- в % до активів		61,03	55,87	-5,16	x
2. Оборотні активи, тис. грн.	1195	9091	11888	2797	30,77
- в % до активів		38,97	44,13	5,16	x
2.1. Запаси, тис. грн.	1100, 1110	3058	1935	-1123	-36,72
- в % до активів		13,11	7,18	-5,93	x
2.2. Кошти в розрахунках, тис. грн.	1120÷1155	3457	8428	4971	143,80
- в % до активів		14,82	31,29	16,47	x

Показники	Код рядка	На початок року	На кінець року	Відхилення	
				абс.	%
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн. – в % до активів	1160, 1165	2502	1508	-994	-39,73
		10,72	5,60	-5,12	x
2.4. Інші оборотні активи, тис. грн. – в % до активів	1170, 1190	74	17	-57	-77,03
		0,32	0,06	-0,26	x
– у тому числі витрати майбутніх періодів **, тис. грн. – в % до активів	1170	-	-	-	-
		-	-	-	x
3. Необоротні активи утримувані для продажу, та групи вибуття, тис.грн. – в % до активів	1200	-	-	-	-
		-	-	-	x

З табл. 2.18 видно, що в звітному році порівняно з попереднім активи підприємства збільшились на 3607 тис. грн.. або на 15,46%. Це відбулось за рахунок збільшення оборотних активів на 2797 тис. грн. або на 30,77%.

В структурі активів підприємства попереднього року найбільшу питому вагу займали необоротні активи – 61,03%, питома вага оборотних активів складала 38,97%. В звітному році відбулись наступні зміни в структурі активів підприємства: збільшилась питома вага оборотних активів на 5,16% пункти та відповідно зменшилась питома вага необоротних активів на таку саму величину. Впродовж досліджуваного періоду необоротних активів утримуваних для продажу, та груп вибуття підприємство не мало.

Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів підприємства здійснюється за допомогою табл. 2.19.

Таблиця 2.19– Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни оборотних активів
Оборотні активи всього, тис. грн., в тому числі:	1195	9091	11888	100	100	2797	x	30,8	100

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни оборотних активів
– запаси	1100, 1110	3058	1935	33,6	16,3	-1123	-17,4	-36,7	-40,2
– дебіторська заборгованість	1125÷ 1155	3457	8428	38,0	70,9	4971	32,9	143,8	177,7
– грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	1160, 1165	2502	1508	27,5	12,7	-994	-14,8	-39,7	-35,5
– інші оборотні активи	1170, 1190	74	17	0,9	0,1	-57	-0,8	-77,0	-2,0

З табл. 2.19 видно, що в звітному році, порівняно з попереднім, оборотні активи підприємства збільшились на 2797 тис. грн. або на 30,8%. Це відбулось за рахунок збільшення дебіторської заборгованості на 4971 грн. або на 143,8%; зменшенню запасів на 1123 тис. грн або 36,7%, грошових коштів та поточні фінансові інвестиції на 994 тис. грн або 39,7% та інших оборотних активів на 57 тис. грн або 77%.

В структурі оборотних активів на початок звітного року найбільшу питому вагу займала дебіторська заборгованість – 38,0%, питома вага запасів складала- 33,6%, грошових коштів та поточних фінансових інвестицій- 27,5% і інших оборотних активів- 0,9%. На кінець звітного року відбулись наступні зміни в структурі оборотних активів: збільшилась питома вага дебіторської заборгованості до 70,9%; зменшилась питома вага: запасів до 16,3%, грошових коштів та поточних фінансових інвестицій до 12,7%, інших оборотних активів до 0,1%.

Аналіз структури розміщення оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємства за сферами розміщення його окремих елементів здійснюється за допомогою табл. 2.20.

З табл. 2.20 видно, що в звітному році порівняно з попереднім загальна

величина оборотного капіталу підприємства збільшилась на 2797 тис. грн. або на 30,8%.

Таблиця 2.20 – Аналіз структури розміщення оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємств

Показники	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	абс.	%	за структурою
1. Сфера виробництва в тому числі:	3058	33,6	1935	16,3	-1123	-36,7	-17,4
– виробничі запаси	2558	28,1	1935	16,3	-623	-24,4	-11,9
– незавершене виробництво	500	5,5	-	-	-500	-100	-
– витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-	-
2. Сфера обігу в тому числі:	6033	66,4	9953	83,7	3920	65,0	17,4
– готова продукція	-	-	-	-	-	-	-
– грошові кошти	2502	27,5	1508	12,7	-994	-39,7	-14,8
– дебіторська заборгованість	3457	38,0	8428	70,9	4971	143,8	32,9
– товари	-	-	-	-	-	-	-
– інші	74	0,8	17	0,1	-57	-77,0	-0,7
Всього оборотний капітал	9091	100	11888	100	2797	30,8	–

Це відбулось за рахунок збільшення капіталу, розміщеного у сфері обігу на 3920 тис. грн. або на 65,0%; також відбулось зменшення капіталу, розміщеного в сфері виробництва на 1123 тис. грн. або на 36,7%

В структурі оборотного капіталу попереднього року найбільшу питому вагу займає капітал, розміщений в сфері обігу –66,4%, питома вага капіталу, розміщеного в сфері виробництва склала 33,6%. В звітному році відбулись наступні зміни в структурі оборотного капіталу: зменшилась питома вага капіталу, розміщеного в сфері виробництва та відповідно збільшилась питома вага капіталу, розміщеного в сфері обігу на 17,4% пунктів.

Аналіз використання оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємства та його окремих елементів здійснюється за допомогою табл. 2.21.

Розрахунки, наведені в табл. 2.21, свідчать, що ефективність використання оборотних коштів підприємства в звітному році, порівняно з попереднім покращилась, про це свідчить збільшення коефіцієнту оборотності на 0,37 обороти, зменшення коефіцієнту завантаженості на 0,14 та зменшення тривалості одного обороту оборотних коштів на 49,46 днів (за рахунок скорочення часу перебування коштів в запасах – на 51,05 днів, в грошових коштах – на 49,41дня, в

інших оборотних коштах – на 1,65 дня, збільшення в грошових розрахунках- на 25,04 дня.

Таблиця 2.21– Аналіз використання оборотних коштів

Показники	Код рядка (алгоритм розрахунку)	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	Ф № 2 р. 2000	11740	19197	7457	63,5
2. Середньорічні залишки оборотних коштів, * тис. грн., в т.ч.	Ф № 1 р. 1195	8028	10489,5	2461,5	30,7
2.1. Запаси*	Ф № 1 р.1100, 1110	3191,5	2496,5	-695	-21,8
2.2. Кошти в розрахунках*	Ф № 1 р.1120÷1155	2817,5	5942,5	3125	110,9
2.3. Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції*	Ф № 1 р.1160, 1165	2837,5	2005	-832,5	-29,3
2.4. Інші оборотні активи*	Ф № 1 р.1170, 1190	81,5	45,5	-36	-44,2
3. Кількість днів в періоді	x	360	360	-	-
4. Одноденна виручка, тис. грн..	р. 1 : р. 3	32,61	53,33	20,71	63,5
5. Потреба в оборотних коштах одного дня, тис. грн.	р. 2 : р. 3	22,30	29,14	6,84	30,7
6. Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Ф № 1 р.1615	-	-	-	-
7. Коефіцієнт оборотності	р.1 : р.2	1,46	1,83	0,37	25,2
8. Коефіцієнт завантаженості	р.2 : р. 1	0,68	0,55	-0,14	-20,1
9. Тривалість 1 обороту, днів, в т.ч.	р.3 : р.7 або р.2 : р.4	246,17	196,71	-49,46	-20,1
9.1. В запасах	р.2.1 : р.4	97,87	46,82	-51,05	-52,2
9.2. В коштах в розрахунках	р.2.2 : р.4	86,40	111,44	25,04	29,0
9.3. В грошових коштах	р.2.3 : р.4	87,01	37,60	-49,41	-56,8
9.4. В інших оборотних коштах	р.2.4 : р.4	2,50	0,85	-1,65	-65,9
10. Економія (надлишок) оборотних коштів, тис. грн.	абс. відхилення по р.9 · р.5 за звітний рік	x	-1441,28	x	x
11. Кредиторська заборгованість, враховуючи економію (надлишок) оборотних коштів при умові роботи заводу на рівні попереднього року, тис. грн.	р.10 ± р.6 за звітний рік	x	-	x	x

* Розраховується за допомогою середньої арифметичної за період, що аналізується.

Це призвело до економії оборотних коштів у розмірі 1441,28тис. грн. Кредиторської заборгованості не було як попередньому, так і в звітних роках.

Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості підп-

риємства здійснюється за допомогою табл. 2.22.

Таблиця 2.22 – Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни дебіторської заборгованості
Дебіторська заборгованість всього, в тому числі:	1120÷1155	3457	8428	100	100	4971	х	в 1,5р	100
1.1. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	1120, 1125	685	575	19,8	6,8	-110	-13,0	-16,1	-2,2
1.2. Дебіторська заборгованість за розрахунками **: – за виданими авансами	1130÷1145	275	249	8,0	3,0	-26	-5,0	-9,5	-0,5
– з бюджетом,	1130	-	-	-	-	-	-	-	-
– в тому числі з податку на прибуток	1135	33	7	1,0	0,1	-26	-0,9	-78,8	-0,5
– з нарахованих доходів	1136	-	-	-	-	-	-	-	-
– із внутрішніх розрахунків	1140	-	-	-	-	-	-	-	-
	1145	242	242	7,0	2,9	-	-4,1	-	-
1.3. Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	2497	7604	72,2	90,2	5107	18,0	в 2р	102,7

З табл. 2.22 видно, що дебіторська заборгованість на кінець звітного року порівняно з початком року збільшилась на 4971 тис. грн. або майже в 1,5 рази. Це відбулось за рахунок збільшення іншої поточної дебіторської заборгованості на 5107 тис. грн або майже в два рази та зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 110 тис. грн. або на 16,1% і дебіторської заборгованості за розрахунками на 26 тис. грн або 9,5%.

В структурі дебіторської заборгованості на початок звітного року найбільшу питому вагу займає інша поточна дебіторська заборгованість – 72,2%, питома вага заборгованості за товари, роботи, послуги склала 19,8%, дебіторська

заборгованість за розрахунками – 8,0%.

На кінець звітнього року відбулись наступні зміни в структурі дебіторської заборгованості: збільшилась питома вага іншої поточної дебіторської заборгованості на 18,0 % п.; зменшилась питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 13,0%.п. і дебіторської заборгованості за розрахунками на 5,0%п.

Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за строками непогашення здійснюється за даними форми № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл. 2.23.

Таблиця 2.23 – Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за строками непогашення

Показники		Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги		Інша поточна дебіторська заборгованість		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	заборгованості за товари, роботи, послуги	іншої поточної заборгованості
Попередній рік	Всього, в тому числі:	3457	100	2497	100	x	x
	– до 12 місяців	3457	100	2497	100	x	x
	– від 12 до 18 місяців	-	-	-	-	x	x
	– від 18 до 36 місяців	-	-	-	-	x	x
Звітний рік	Всього, в тому числі:	8428	100	7604	100	4971	5107
	– до 12 місяців	8428	100	7604	100	-	-
	– від 12 до 18 місяців	-	-	-	-	-	-
	– від 18 до 36 місяців	-	-	-	-	-	-

З табл. 2.23 видно, що в як в попередньому, так і в звітному роках, дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги і інша дебіторська заборгованість погашалися на 100% у найкоротшій термін – до 12 місяців. Це є позитивним в діяльності підприємства.

Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства здійснюється за допомогою табл. 2.24.

З табл. 2.24 видно, що в звітному році порівняно з попереднім джерела формування активів підприємства збільшились на 3607 тис. грн. або на 15,5%.

Це відбулось за рахунок збільшення власного капіталу на 2591 тис. грн. або на 11,5% і поточних зобов'язань і забезпечень на 1016 тис. грн. або в 1,3р.

Таблиця 2.24 – Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства

Показники	Код рядка	На початок року	На кінець року	Відхилення	
				абс	%
Всього джерел формування активів, тис. грн.	1900	23331	26938	3607	15,5
1. Власний капітал, тис. грн.	1495	22561	25152	2591	11,5
– в % до усіх джерел		96,7	93,4	-3,3	x
1.1. Наявність власних оборотних коштів, тис. грн.	1495 – 1095 або 1495 + 1595 – 1095	8321	10102	1781	21,4
– в % до усіх джерел		35,7	37,5	1,8	x
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	1595	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	x
2.1. Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	1500÷1515	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	-
2.2. Довгострокові забезпечення, тис. грн.	1520, 1525	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	-
3. Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	1695	770	1786	1016	в 1,3 р
– в % до усіх джерел		3,3	6,6	3,3	x
3.1. Короткострокові зобов'язання, тис. грн.	1600, 1610	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	x
–в тому числі короткострокові кредити банків, тис. грн.	1600	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	x
3.2. Кредиторська заборгованість, тис. грн.	1615÷1630	48	1052	1004	2091,7
– в % до усіх джерел		0,2	3,9	3,7	x
3.3. Поточні забезпечення, тис. грн.	1660	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	x
3.4. Інші поточні зобов'язання	1665,1690	722	734	12	1,7
– в % до усіх джерел		3,1	2,7	-0,4	x
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, тис.грн.	1700	-	-	-	-
– в % до усіх джерел		-	-	-	x

В структурі джерел формування активів підприємства в попередньому році найбільшу питому вагу займав власний капітал – 96,7%, питома вага пото-

чних зобов'язань і забезпечень склала 3,3%. В звітному році відбулись наступні зміни в структурі джерел формування активів підприємства: зменшилась питома вага власного капіталу та відповідно збільшилась питома вага поточних зобов'язань і забезпечень на 3,3% пункти.

Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства здійснюється за допомогою табл. 2.25.

Таблиця 2.25 – Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства

Показники	Код рядка	На початок року	На кінець року	Відхилення	
				абс.	%
Власний капітал всього, тис. грн., в тому числі:	1495	22561	25152	2591	11,5
1. Зареєстрований (пайовий) капітал, тис. грн. – в % до власного капіталу	1400	948 4,2	948 3,8	- -0,4	- х
2. Капітал у дооцінках, тис. грн. – в % до власного капіталу	1405	685 3,0	685 2,7	- -0,3	- х
3. Додатковий капітал, тис. грн. – в % до власного капіталу	1410	1440 6,4	1440 5,7	- -0,7	- х
4. Резервний капітал, тис. грн. – в % до власного капіталу	1415	187 0,8	187 0,7	- -0,1	- х
6. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис. грн. – в % до власного капіталу	1420	19301 85,6	21892 87,0	2591 1,5	13,4 х
7. Неоплачений капітал, тис. грн. – в % до власного капіталу	1425	- -	- -	- -	- х
8. Вилучений капітал, тис. грн. – в % до власного капіталу	1430	- -	- -	- -	- х

З табл. 2.25 видно, що власний капітал підприємства в звітному році порівняно з попереднім збільшився на 2591 тис. грн.. або на 11,5%. Це відбулось за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку підприємства на 2591 тис. грн. або на 13,4%.

В структурі власного капіталу підприємства в попередньому році найбільшу питому вагу займав нерозподілений прибуток – 85,6%, питома вага зареєстрованого (пайового) капіталу склала 4,2%, капіталу у дооцінках – 3,0%, додаткового капіталу – 6,3%, резервного капіталу -0,8%. В звітному році відбулись наступні зміни структурі власного капіталу підприємства: зменшилась питома вага зареєстрованого (пайового) капіталу на 0,4% п, капіталу в дооцінках -

0,3%п, додаткового капіталу -0,7%п та збільшується питома вага нерозподіленого прибутку на 1,5% пункти.

Аналіз динаміки рентабельності капіталу підприємства здійснюється за даними форм № 1 «Баланс», форм № 2 «Звіт про фінансові результати» за два роки за допомогою табл. 2.26.

Таблиця 2.26 – Аналіз рентабельності капіталу підприємства

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
1. Чистий прибуток (збиток) підприємства, тис. грн.	Ф № 2 р. 2350 (2355)	1360	2591	1231
2. Середня річна сума капіталу підприємства, тис. грн.*, в тому числі:	Ф № 1 р. 1300	22633	25134,5	2501,5
– основного капіталу*	Ф № 1, р. 1095	13705	14645	940
– оборотного капіталу*	Ф № 1 р.1195	8928	10489,5	1561,5
в тому числі – власного оборотного капіталу*	Ф № 1 р.1495 – р.1095	8176	9211,5	1035,5
3. Рентабельність капіталу, %		6,0	10,3	4,3
4. Рентабельність основного капіталу, %		9,9	17,7	7,8
5. Рентабельність оборотного капіталу, %		15,2	24,7	9,5
6. Рентабельність власного оборотного капіталу, %		16,6	28,1	11,5

Розрахунки, наведені в табл. 2.26 показують, що в звітному році у порівнянні з попереднім показники рентабельності капіталу підприємства збільшились:

-всього капіталу – на 4,3% п., за рахунок збільшення чистого прибутку на 1231 тис. грн. та середньорічної суми капіталу на 2501,5 тис. грн.;

основного капіталу – на 7,8% п. за рахунок збільшення чистого прибутку на 1231 тис. грн. та зменшення середньорічної суми основного капіталу на 940 тис. грн.;

-оборотного капіталу – на 9,5% п. за рахунок збільшення чистого прибутку на 1231 тис. грн. та середньорічної суми оборотного капіталу на 1561,5 тис. грн.;

-власного оборотного капіталу – на 11,5% п. за рахунок збільшення чистого прибутку на 1231 тис. грн. та середньорічної суми власного оборотного капіталу на 1035,5 тис. грн. Ці зміни позитивно характеризують діяльність підприємства.

Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості підприємства здійснюється за допомогою табл. 2.27.

Таблиця 2.27 – Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни кредиторської заборгованості
Кредиторська заборгованість всього, в тому числі:	1605÷1645, 1690	770	1786	100	100	1016	х	в 1,4р	100
1.1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	1605, 1615	-	-	-	-	-	-	-	-
1.2. Кредиторська заборгованість за розрахунками**:	1610, 1620÷1645	48	1052	6,2	58,9	1004	52,7	в 21р	98,8
– за довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-	-	-	-	-	-	-
– з бюджетом,	1620	48	807	6,2	45,2	759	39,0	в 1,6р	74,7
– у т.ч. з податку на прибуток	1621	-	-	-	-	-	-	-	-
– зі страхування	1625	-	-	-	-	-	-	-	-
– з оплати праці	1630	-	245	-	13,7	245	13,7	-	24,1
– за одержаними авансами	1635	-	-	-	-	-	-	-	-
– за розрахунками з учасниками	1640	-	-	-	-	-	-	-	-
– із внутрішніх розрахунків	1645	-	-	-	-	-	-	-	-
1.3. Інші поточні зобов'язання	1690	722	734	93,8	41,1	12	-52,7	1,7	1,2

З табл. 2.27 видно, що кредиторська заборгованість на кінець звітного року порівняно з початком збільшилась на 1016 тис. грн. або в 1,4 рази. Це відбулось за рахунок збільшення кредиторської заборгованості за розрахунками на 1004 тис. грн або в 21 раз та інших поточних зобов'язань на 12 тис грн або 1,7%.

В структурі кредиторської заборгованості на початок звітного року найбільшу питому вагу займали інші поточні зобов'язання – 93,8 %, питома вага кре-

диторської заборгованості за розрахунками складала 6,2%. На кінець звітнього року відбулись наступні зміни в структурі кредиторської заборгованості: збільшилась питома вага кредиторської заборгованості за розрахунками на 52,7 % п., зменшилась питома вага інших поточних зобов'язань на 52,7 % п.

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства можна виконати за допомогою табл. 2.28.

Таблиця 2.28 – Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства

Показники	Дебіторська заборгованість, тис. грн.	Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
1. Заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	575	-	575	-
2. За розрахунками*:	249	1052	-	803
– з бюджетом,	7	807	-	800
– у т.ч. з податку на прибуток	-	-	-	-
– за виданими авансами	-	-	-	-
– із внутрішніх розрахунків	242	-	242	-
– з оплати праці	-	245	-	245
3. Інші види заборгованості	7604	734	6870	-
Всього	8428	1786	7687	1045

З табл. 2.28 видно, що на кінець попереднього року сталося перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською на 7687 тис. грн. Це відбулось за рахунок перевищення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 575 тис. грн. та іншими видами заборгованості на 6870 тис. грн.

Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства. Аналіз фінансової стійкості підприємства за узагальнюючими показниками здійснюється за допомогою табл. 2.29.

Таблиця 2.29 – Аналіз фінансової стійкості підприємства за узагальнюючими показниками

Показники	Сума, тис. грн.		
	на початок попереднього року	на кінець попереднього року	на кінець звітнього року
1. Власний капітал (1495)	21201	22561	25152
2. Необоротні активи (1095)	13170	14240	15050
3. Наявність власних оборотних коштів (1495-1095)	8031	8321	10102
4. Короткострокові кредити банків (1600)	-	-	-
5. Загальна величина джерел формування запасів (ряд. 3 + ряд. 4)	8031	8321	10102

Показники	Сума, тис. грн.		
	на початок попереднього року	на кінець попереднього року	на кінець звітнього року
6. Запаси (1100)	3325	3058	1935
7. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів (ряд. 3 – ряд 6)	4706	5263	8167
8. Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини джерел формування запасів (ряд. 5 – ряд. 6)	4706	3058	8167
9. Джерела, що послаблюють фінансову напругу (р. 1615 ф.№1)	-	-	-
10. Тип фінансової ситуації на підприємстві	абсол. стійка	абсол. стійка	абс. стійка

Дані розрахунків, які наведені в табл. 2.29, показують, що фінансова ситуація на підприємстві є абсолютно стійкою, тому що власних оборотних коштів достатньо для покриття запасів, за досліджуваний період вони ще й поступово збільшуються, що позитивно характеризує діяльність підприємства.

Аналіз фінансовій стабільності підприємства за частковими показниками здійснюється за допомогою табл. 2.30.

Таблиця 2.30 – Аналіз фінансової стійкості підприємства за частковими показниками

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	На початок попереднього року	На кінець попереднього року	На кінець звітнього року	Нормативне значення
1. Коефіцієнт автономії ($K_{авт}$)	$\frac{1495}{1900}$	0,97	0,97	0,93	більше 0,5
2. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів ($K_{ф}$)	$\frac{1595+1695+1700}{1495}$	0,03	0,03	0,07	менше 1,0
3. Наявність власних оборотних коштів ($OK_{вл}$)	$\frac{1495 - 1095}{1495 + 1595 - 1095}$	8031	8321	10102	збільшення
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{ман}$)	$\frac{1495 - 1095}{1495}$	0,38	0,37	0,40	0,4...0,6
5. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами (K_3)	$\frac{1495 - 1095}{1195+1200}$	0,92	0,92	0,85	0,1

Як видно з табл. 2.30, коефіцієнт автономії впродовж двох років знахо-

диться в межах норми, що свідчить про стабільність та фінансову незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів.

Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів також знаходиться в межах норми та показує, що підприємство на початок і кінець попереднього року на 1 грн. власного капіталу залучало 0,03 грн. залучених коштів, на кінець звітнього року – 0,07 грн.; незважаючи на незначне збільшення значення даного показника, його величина знаходиться в межах норми, що позитивно характеризує діяльність підприємства.

Підприємство має власні оборотні кошти впродовж двох років, величина яких збільшується на кінець звітнього року, що викликало збільшення значення коефіцієнта маневреності власного капіталу на кінець звітнього року.

Значення коефіцієнта забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами має стабільну величину впродовж двох років. Таким чином, аналіз показників фінансової стійкості підприємства дозволяє зробити висновок про ефективне вкладення грошових коштів в діяльність підприємства та фінансову стабільність функціонування підприємства на ринку.

Аналіз ліквідності балансу здійснюється за допомогою табл. 2.31.

Таблиця 2.31 – Розрахунок абсолютних показників для аналізу ліквідності балансу звітнього року

Показники активу балансу	Сума, тис. грн.		Показники пасиву балансу	Сума, тис. грн.		Платіжний результат, тис. грн.	
	на початок року	на кінець року		на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року
A_1 – Найбільш ліквідні активи (1160+1165)	2502	1508	П1 – Найбільш термінові зобов'язання (1605+1615+1660++1690+1700)	722	734	1780	774
A_2 – Активи, які можна реалізувати швидко (1120+1155+1190)	3531	8445	П2 – Короткострокові пасиви (1600+1610)	-	-	3531	8445
A_3 – Активи, які можна реалізувати повільно (1100+1110+1170+1200)	3058	1935	П3 – Довгострокові пасиви (1500+1520)	-	-	3058	1935

Показники активу балансу	Сума, тис. грн.		Показники пасиву балансу	Сума, тис. грн.		Платіжний результат, тис. грн.	
	на початок року	на кінець року		на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року
<i>A₄</i> – Активи, реалізація яких пов'язана з труднощами (1095)	14240	15050	П4 - Постійні пасиви (1495+1665+1525+1526)	22561	25152	-8321	-10102
<i>Баланс</i>	23331	26938	Баланс	23331	26938	х	х

З табл. 2.31 видно, що баланс підприємства в звітному році є абсолютно ліквідним:

На початок року:

На кінець року:

A1	>	П1	A1	>	П1
A2	>	П2	A2	>	П2
A3	>	П3	A3	>	П3
A4	<	П4	A4	<	П4

Висновок: баланс є абсолютно ліквідним як на початок, так і на кінець року.

Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками здійснюється за допомогою табл. 2.32.

Таблиця 2.32 – Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками

Коефіцієнти ліквідності підприємства	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Норма	Розрахункові значення			Відхилення
			На початок попереднього року	На кінець попереднього року	На кінець звітного року	
а	б	в	1	2	3	3-2
1. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	$\frac{1195+1200}{1695}$	= 2,0	11,9	11,8	6,7	-5,2
2. Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності	$\frac{1195+1200-1100-1110}{1695}$	1,0	7,4	7,8	5,6	-2,3
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{1160+1165}{1695}$	> 0,2 [0,25... 0,35]	4,3	3,2	0,8	-2,4

З табл. 2.32 видно, що всі коефіцієнти ліквідності за звітний період зна-

ходяться в межах норми, причому, в рази перевищуючи нормативне значення, що позитивно характеризує діяльність підприємства та свідчить про змогу підприємства покрити свої термінові зобов'язання.

Негативним є зменшення всіх коефіцієнтів ліквідності в звітному році у порівнянні з попереднім, але виходячи із високих цифрових значень цих коефіцієнтів, назвати це проблемою поки-що не приходиться, але тенденція, в цілому, є негативною.

Аналіз ймовірності банкрутства підприємства. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за двох факторною моделлю Альтмана здійснюється за допомогою формули 1:

$$Z = \frac{-0.3877 - 1.0736 \cdot K_{\text{пл}} + 0,579 \cdot \frac{\text{ПК}}{\text{П}}}{1} \quad (1)$$

де Z – показник ймовірності банкрутства

$K_{\text{пл}}$ – коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)

ПК – позиковий капітал (ф. №1, 1595+1695+1700)

П – сума пасивів (ф. №1, р. 1900)

$$Z \text{ попер. р} = -0,3877 - 1,0736 \cdot 11,9 + 0,579 \cdot 770/23331 = -0,22$$

$$Z \text{ звітн. р.} = -0,3877 - 1,0736 \cdot 11,8 + 0,579 \cdot 1786/26938 = -0,16$$

Висновок: за результатами розрахунків ймовірності банкрутства за моделлю Альтмана показник Z менше нуля, як в попередньому, так і в звітному році, що свідчить про низький рівень банкрутства підприємства та зниження даного показника в звітному році свідчить про зменшення ймовірності банкрутства та позитивних в діяльності підприємства.

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Спрінгейта здійснюється за допомогою формули 2:

$$Z = 1,03A + 3,07B + 0,66C + 0,4D, \quad (2)$$

Таблиця 2.33 – Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Спрінгейта

Цільові показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік
A	р. 1195 ф.№1	0,610	0,559
	р. 1300 ф.№1		
B	р.2290 (2295) ф.№2	0,071	0,117
	р. 1300 ф.№1		
C	р.2290 (2295) ф.№2	2,139	1,770
	р. 1695 ф.№1		
D	р.2000 ф.№2	0,503	0,713
	р. 1300 ф.№1		
Z	-	2,458	2,389

За результатами оцінки ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Спрінгейта, наведеному в табл. 2.33, видно, що як попередньому, так і в звітному році, показник $Z > 0,862$, що свідчить про досить низьку ймовірність банкрутства підприємства.

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за системою показників Бівера здійснюється за даними форм №1 «Баланс» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл.2.34.

Таблиця 2.34 – Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за системою показників Бівера

Показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік	Рекомендовані значення показників		
				Група I – стійкий фінансовий стан	Група II – за 5 років до банкрутства	Група III – за рік до банкрутства
1. Коефіцієнт Бівера	$\frac{p.(2350+2515) \text{ ф. №2}}{p. (1595+1695+1700) \text{ ф.№1}}$	3,76	2,34	0,4 – 0,45	0,17	-0,15
2. Коефіцієнт поточної ліквідності	см. табл.. 4.2	11,9	11,8	$\leq 3,2$	$\leq 2,0$	$\leq 1,0$
3. Рентабельність капіталу за чистим прибутком	см. табл.. 2.11	6	10,3	6-8	4	-22

Показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік	Рекомендовані значення показників		
				Група I – стійкий фінансовий стан	Група II – за 5 років до банкрутства	Група III – за рік до банкрутства
4. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\frac{p. (1595+1695+1700) \text{ ф.№1}}{p. 1900 \text{ ф.№1}}$	0,12	0,15	$\leq 0,37$	$\leq 0,50$	$\leq 0,80$
5. Коефіцієнт покриття активів власним оборотним капіталом	$\frac{p. (1495 - 1095) \text{ ф.№1}}{p. 1300 \text{ ф.№1}}$	0,36	0,38	0,4	$\leq 0,30$	$= 0,06$

Оцінка банкрутства підприємства за системою показників Бівера (табл. 2.34), свідчить, що як в попередньому так й в звітному році по всім показникам підприємство відноситься до 1 групи – стійкий фінансовий стан, якому не загрожує банкрутство.

Висновки до другого розділу

В даному розділі наведена техніко-економічна характеристика, основні фінансово-економічні показники та проведений фінансовий аналіз діяльності ПрАТ «Закупнянське ХПП» за два роки, також розглянута методика аналізу ефективності використання основних засобів та проведено аналіз ефективності використання основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП» за два роки.

Аналіз основних фінансово-економічних показників свідчить про ефективну діяльність підприємства впродовж досліджуваного періоду.

В розділі був проведений аналіз економічної літератури з питання методики аналізу ефективності використання основних засобів, який дав можливість виділити його основні етапи, а саме: аналіз динаміки, структури та стану основних засобів; аналіз ефективності використання основних засобів.

За даними етапами був проведений фінансово-економічний аналіз ефективності використання основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП» за два

роки, в результаті чого було визначено:

-аналіз динаміки основних засобів показав негативну тенденцію: в звітному році введені основні засоби склали 12,21% відносно їх первісної вартості на кінець року, яких порівняно з попереднім роком стало менше на 3,69%, коефіцієнт вибуття у звітному році в порівнянні з попереднім роком збільшився на 0,59, при цьому спостерігається зменшення коефіцієнту приросту у звітному році в порівнянні з попереднім роком на 4,28;

- аналіз стану основних засобів показав зростання ступеню зношеності основних засобів на 1,1% – зношені основні засоби склали 47,5 % відносно їх первісної вартості на кінець звітного року, в той час як придатні до експлуатації 52,5%, що свідчить про те, що підприємство має досить зношені основні засоби та потрібно більше коштів витратити на їх оновлення;

-аналіз забезпеченості підприємства основними засобами свідчить про покращення забезпеченості підприємства виробничими засобами підприємства – у звітному році показник фондоозброєності праці збільшився в порівнянні з попереднім року на 11,2%, технічна озброєність збільшилась на 6,6%, при цьому середня продуктивність праці одного штатного робітника складу збільшилась на 63,5%.,

– аналіз ефективності використання основних засобів показав покращення ефективність використання основних засобів в звітному році порівняно з попереднім покращилась – про що свідчить збільшення фондовіддачі на 0,231 грн., та зменшення фондомісткості на 0,651 грн., що позитивно характеризує діяльність підприємства.

Фінансовий аналіз діяльності ПрАТ «Закупнянське ХПП» за два роки, свідчить, що фінансовий результат до оподаткування в звітному році порівняно з попереднім збільшився на 92%, показники фінансової стійкості підприємства свідчать про ефективне вкладення грошових коштів в діяльність підприємства та фінансову стабільність функціонування підприємства на ринку, баланс підприємства є абсолютно ліквідним, ймовірність банкрутства підприємства є низькою, що свідчить про стійкий фінансовий стан підприємства на ринку.

Таким чином, основні засоби, будучи матеріально-технічною базою ви-

робництва, є фундаментом його удосконалення і розвитку. Тому аналіз їх стану, динаміки та ефективності використання вплине на пошук резервів підвищення технічного забезпечення та результативність підприємства в цілому. А це свідчить про важливість обрання оптимальної методики проведення аналізу основних засобів на підприємстві. Також на основі цих етапів можливе також проведення аналізу виробничо-фінансових результатів використання основних засобів та аналізу ринку інвестицій і технологічного ринку.

Крім того, зауважимо, що факторний аналіз фондівдачі, як загального показника ефективності використання основних засобів, є важливим етапом при проведенні будь-якого дослідження основних засобів. Він проводиться за двома напрямками: вивчення впливу факторів на зміну фондівдачі, вивчення впливу фондівдачі на обсяг виробництва. Результати дослідження, а саме зростання чи скорочення показника фондівдачі та за рахунок яких факторів, є важливим індикатором напрямів вдосконалення груп основних засобів та економії вкладених коштів.

Результати роботи знайшли відображення у працях [34,35].

3. ПРАКТИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПРАТ «ЗАКУПНЯНСЬКЕ ХПП»

3.1. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві

На ПрАТ “Закупнянське ХПП” бухгалтерський облік ведеться відповідно до засад організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які передбачені чинним Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” та національних положень і стандартів бухгалтерського обліку.

Метою ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності ПрАТ “Закупнянське ХПП” є надання внутрішнім та зовнішнім користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про діяльність підприємства, його фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів.

Бухгалтерський облік охоплює усю сукупність господарської та фінансової діяльності підприємства. Він забезпечує контроль за виробництвом та розподіленням матеріальних благ, переміщенням і збереженням майна комбінату хлібопродуктів.

Головним завданням бухгалтерського обліку на ПрАТ “Закупнянське ХПП” являється як одержання точної та достовірної інформації про господарчі процеси та результати діяльності підприємства для управління ним, так і для використання кредиторами, податковими, фінансовими та банківськими органами та іншими зацікавленими юридичними та фізичними особами.

Головною складовою організації обліку на підприємстві є облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються для складання та подання фінансової звітності.

Облікова політика ПрАТ “Закупнянське ХПП” затверджена керівництвом в наказі про облікову політику та застосовується таким чином, щоб фінансові звіти повністю відповідали всім вимогам Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” та кожному конкретному положенню (стандарту). Використовують насамперед ті підходи та методи обліку, які передбачені національними положеннями та найбільш адаптовані до діяльності.

Бухгалтерська служба, очолювана головним бухгалтером, є одним з провідних підрозділів структури управління підприємства, що забезпечує формування повної та достовірної інформації про результати діяльності та майновий стан підприємства, необхідної для прийняття ефективних рішень, контроль за використанням матеріальних, трудових, фінансових ресурсів та запобігання негативним явищам у господарській діяльності.

Структура бухгалтерії ПрАТ “Закупнянське ХПП” представлена на рис. 3.1.

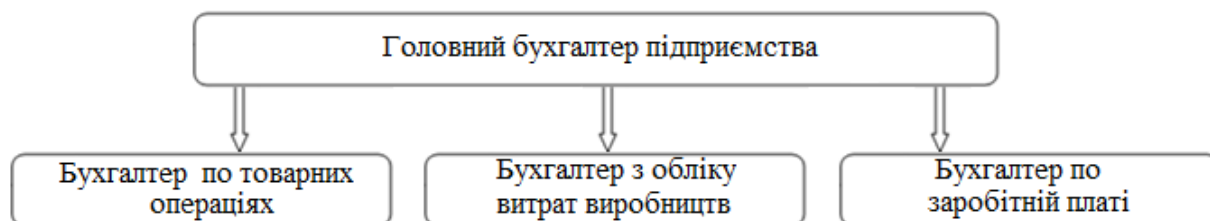

Рис. 3.1. Структура бухгалтерії ПрАТ “Закупнянське ХПП”

Головний бухгалтер, відповідно до посадової інструкції, забезпечує дотримання встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, своєчасно складає та здає бухгалтерську звітність, організує контроль за відображенням усіх господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку, організує роботу бухгалтерської служби, контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій. Вимагає від підрозділів, служб та співробітників забезпечити суворе дотримання порядку оформлення та надання первинних документів у бухгалтерію.

Бухгалтер по товарних операціях здійснює приймання, перевірку, бухгалтерське вивчення звітів матеріально-відповідальних осіб, облік руху товарів, відображення результатів інвентаризації. Веде облік розрахунків із клієнтами, документуючи та відображаючи в інформації. Виписує рахунки-фактури для отримання товарів. Фіксує у картотеці для покупців всі операції, пов'язані з рухом товарів та розрахунками. Забезпечує достовірність даних про дебіторську та кредиторську заборгованість перед клієнтами. Проводить банківські виписки у складській програмі з контрагентів для основного підприємства. Готує податкові накладні на час надходження коштів на розрахунковий рахунок.

Бухгалтер з обліку собівартості продукції - самостійно та в повному обов'язку веде облік необоротних активів, запасів, грошових коштів, розрахунків та ін-

шого майна, власного капіталу та зобов'язань, доходів та витрат за формою бухгалтерського обліку, прийнятої на підприємстві відповідно до єдиних методологічних основ бухгалтерського обліку та з урахуванням особливостей підприємства та технології обробки даних. Бере участь в інвентаризації майна та пасивів, оформленні матеріалів про нестачу та відшкодування збитків від недостачі, розкрадань. Забезпечує повне та достовірне відображення інформації, що міститься у первинних документах за рахунками бухгалтерського обліку.

Бухгалтер із заробітної плати здійснює нарахування заробітної плати працівникам, контролює витрачання фонду оплати праці на підставі відомостей про виплату заробітної плати працівникам підприємства, контролює дотримання касової дисципліни, розрахунки з підзвітними особами.

Безпосередньо, бухгалтерський облік на ПрАТ «Закупнянське ХПП» ведеться за допомогою автоматизованої форми обліку, схема якого, наведена на рис. 3.2.

Рис. 3.2 - Схема автоматизованої форми бухгалтерського обліку на ПрАТ «Закупнянське ХПП»

Згідно із обліковою політикою підприємства основними засобами вважаються матеріальні активи, які утримуються з метою використання їх в процесі виробництва, постачання товарів та надання послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних та соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року та балансова вартість яких перевищує або дорівнює 6500 грн. Основні за-

соби розподіляються за групами, встановленим пунктом 5 П(С)БО 7 “Основні засоби” та планом рахунків. Суми амортизаційних відрахувань звітного періоду визначаються за прямолінійним методом.

Витрати, що здійснюються для підтримання об’єкта основних засобів в робочому стані та одержання первісної визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання, включаються до складу витрат.

Витрати, що пов’язані з поліпшенням об’єкта (модернізація, ремонт, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція), що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об’єкта, відносяться на збільшення первісної вартості об’єкта основних засобів.

Переоцінка об’єктів основних засобів здійснюється у разі, якщо його залишкова вартість суттєво відрізняється від справедливої вартості на дату балансу у відповідності до пп. 16-20 П(С)БО 7 “Основні засоби” із відображенням операцій з переоцінки в обліку. Суми перевищення попередніх дооцінок об’єктів основних засобів над сумою попередніх уцінок залишкової вартості таких об’єктів раз на рік у сумі, пропорційній нарахуванню амортизації, включаються до складу нерозподіленого прибутку з одночасним зменшенням додаткового капіталу.

Предмети, корисний термін використання яких більше 1 року, а первісна вартість менша 6500 грн обліковуються у складі малоцінних необоротних матеріальних активів на рахунку 112 “Знос малоцінних необоротних матеріальних активів” нараховуються у розмірі 100% їх вартості, яка амортизується, у першому місяці використання об’єкта.

Аналітичний облік капітальних інвестицій бухгалтерія ПрАТ «Закупнянське ХПП» веде відповідно за видами основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, нематеріальних активів, а також за окремими об’єктами капітальних вкладень тобто інвентарними об’єктами.

Облік основних засобів є одним з найважливіших та найбільш трудомістких ділянок обліку на ПрАТ “Закупнянське ХПП”, оскільки бухгалтеру з обліку необоротних активів необхідно відображати в обліку велику кількість опе-

рацій, що пов'язані з надходженням основних засобів, введенням в експлуатацію, зносом, ремонтами та модернізацією, вибуттям, тощо.

На підприємстві складаються наступні форми фінансової звітності:

- форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- форма №2 «Звіту про фінансові результати»;
- форма №4 «Звіт про власний капітал»;
- форма №3 «Звіт про рух коштів»;
- форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності»».

Податковий облік на ПрАТ «Закупнянське ХПП» здійснюється відповідно до положень податкового кодексу України. Система оподаткування – загальна, підприємство є платником ПДВ і податку на прибуток на загальних підставах.

За результатами діяльності підприємство подає Декларацію з ПДВ та Декларацію з податку на прибуток.

За досліджуваний період, штрафів чи судових рішень не було.

3.2. Облік основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП»

Організація обліку основних засобів визначена обліковою політикою ПрАТ «Закупнянське ХПП» як “процес цілеспрямованого вибору та безперервного упорядкування способів і прийомів збирання, обробки та видачі достовірної та своєчасної вихідної інформації про наявність, рух, збереження та використання основних засобів із метою прийняття управлінських рішень”. Виходячи з цього, вона призначена забезпечувати практичне функціонування бухгалтерського обліку.

Облік основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП» ведеться відповідно з вимогами П(С)БО7 «Основні засоби».

Одиницею обліку основних засобів є інвентарний об'єкт. П(С)БО 7 “Основні засоби” дає таке визначення об'єкту основних засобів: об'єктом основних засобів є закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього або окремий конструктивно відокремлений предмет, що призначений для виконання певних самостійних функцій, що мають для їх обслуговування загальні

пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс – певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно.

З метою забезпечення контролю за збереженням об'єктів основних засобів та зручної організації обліку на ПрАТ «Закупнянське ХПП» кожному об'єкту, що поставлено на облік присвоюється інвентарний номер, за яким він обліковується до моменту вибуття з підприємства. Тобто, присвоєний при надходженні на підприємство інвентарний номер зберігається за об'єктом протягом всього терміну його перебування на підприємстві.

Бухгалтерський облік об'єктів основних засобів ведеться на ПрАТ «Закупнянське ХПП» із застосуванням типових форм первинного обліку, які включають у себе наступні форми: ОЗ-1 “Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів”; ОЗ-2 “Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів”; ОЗ-3 “Акт списання основних засобів”; ОЗ-4 “Акт списання автотранспортних засобів”; ОЗ-5 “Акт про встановлення, пуск та демонтаж будівельних машин”; ОЗ-6 “Інвентарна картка обліку основних засобів”; ОЗ-7 “Опис інвентарних карток по обліку основних засобів”; ОЗ-8 “Картка обліку руху основних засобів”; ОЗ-14 “Розрахунок амортизації основних засобів”; ОЗ-16 “Розрахунок амортизації по автотранспорту”.

Реєстром аналітичного обліку основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП» є інвентарна картка обліку основних засобів за формою ОЗ-6, яка відкривається в одному примірнику на кожний об'єкт. Записи у ній роблять на підставі “Акту приймання - передачі основних засобів” за формою ОЗ -1 технічної та іншої документації на цей об'єкт, а також актів форми ОЗ – 2 “Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих і модернізованих об'єктів” та ОЗ – 3 “Акт на списання основних засобів”.

Інвентарна картка обліку основних засобів за формою ОЗ-7 ведеться аналогічно інвентарній картці форми ОЗ-6. Крім цього, у картці роблять записи по внутрішньому переміщенню основних засобів на підставі накладної форми ОЗ-2. Інвентарна картка групового обліку основних засобів – форма ОЗ-9 використовується для реєстрації інвентарних карток обліку основних засобів з метою

контролю за їх збереженням. Записи ведуть у розрізі класифікаційних груп (видів) основних засобів. Картка обліку руху основних засобів за формою ОЗ-12 використовується при ручній обробці документів для обліку руху основних засобів за класифікаційними групами (видами). Заповнюється інвентарна картка групового обліку основних засобів на підставі даних інвентарних карток і звіряється з даними синтетичного обліку основних засобів.

При наявності великої кількості об'єктів основних засобів за місцем їх експлуатації облік може здійснюватися у інвентарному списку. Інвентарний список основних засобів ведеться в місцях знаходження (експлуатації) об'єктів основних засобів для пооб'єктного обліку у розрізі матеріально-відповідальних осіб, при цьому дані пооб'єктного обліку повинні бути тотожними записам у інвентарних картках, які ведуться у бухгалтерії.

Більшість основних засобів надходять на ПрАТ «Закупнянське ХПП» шляхом придбання у постачальників. З найбільш суттєвих придбань, в досліджуваній період, були: в ТОВ «Хорольський механічний завод» по договору поставки закуплено два сепаратора БСХ-100 на загальну суму 526 780 грн з ПДВ.; в ТОВ «Екозерносервіс» по договору поставки закуплено аспіраційне і самопливне обладнання на загальну суму 320 500 грн з ПДВ.

Незалежно від того яким способом надійшов об'єкт основних засобів на підприємство першочерговим завданням бухгалтерії є своєчасне та об'єктивне відображення затрат на створення чи придбання об'єкту та формування його первісної вартості, яка залежить від способу надходження об'єкту на підприємство.

Придбані основні засоби зараховуються на баланс за первісною вартістю, яка визначається в момент їх придбання або спорудження чи виготовлення та залежить від способу розрахунків за них за однією з двох оцінок – сумою сплачених грошових коштів або справедливою вартістю переданих об'єктів.

Облік основних засобів у ПрАТ «Закупнянське ХПП» використовує рахунки 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи» за дебетом яких відображається надходження придбаних, створених, безоплатно отриманих відповідно, основних засобів чи інших необоротних матеріальних активів,

на баланс підприємства. Відображення по дебету цих рахунків відбувається у момент передачі об'єктів в експлуатацію, а до цього моменту основні засоби обліковуються на субрахунках рахунку 15 “Капітальні інвестиції”. Витрати на проведення заходів, що відносяться до першої групи відповідно до пункту 14 П(С)БО 7 “Основні засоби” збільшують первісну вартість основних засобів. Ці витрати бухгалтерія підприємства обліковує на рахунку 15 “Капітальні інвестиції”, до якого відкриває такі субрахунки:

151 “Капітальне будівництво” – на якому веде витрати на будівництво, що здійснюється як господарським, так і підрядним способом для власних потреб підприємства; веде облік устаткування, що підлягає монтажу в процесі будівництва, та авансові платежі для фінансування вказаного будівництва;

На субрахунку 152 “Придбання (виготовлення) основних засобів” веде облік витрат на придбання або виготовлення власними силами матеріальних активів;

Субрахунок 153 “Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів” – облік витрат на придбання або виготовлення власними силами матеріальних активів, які обліковуються на рахунку 11 “Інші необоротні матеріальні активи”;

На рахунку 154 “Придбання (створення) нематеріальних активів” веде облік витрат на придбання або створення власними силами активів, облік яких ведеться на рахунку 12 “Нематеріальні активи”.

Факт надходження об'єкту основних засобів у експлуатацію і переміщення їх у середині підприємства оформлюють Актом (накладною) приймання-передавання (внутрішнього переміщення) основних засобів за формою ОЗ-1. Даний акт складають на кожний інвентарний об'єкт і додають необхідну технічну документацію. У акті мають бути зазначені реквізити: назва документа і дата його складання; назва об'єкту; інвентарний номер; первісна вартість; дати виготовлення і введення в експлуатацію; сума зносу на момент надходження, якщо об'єкт вже був у експлуатації; норма амортизаційних відрахувань; інші необхідні реквізити. Акт підписується комісією, до складу якої входить той, хто здає і хто приймає на відповідальне зберігання, тобто, матеріально-

відповідальна особа. Акт приймання-передавання (внутрішнього переміщення) основних засобів з прикладеною до них технічною документацією передається, після ознайомлення з нею головного інженера, в бухгалтерію, де проводяться відповідні записи у книги або картки аналітичного обліку.

Порядок обліку основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП» можна схематично представити на рис.3.3.

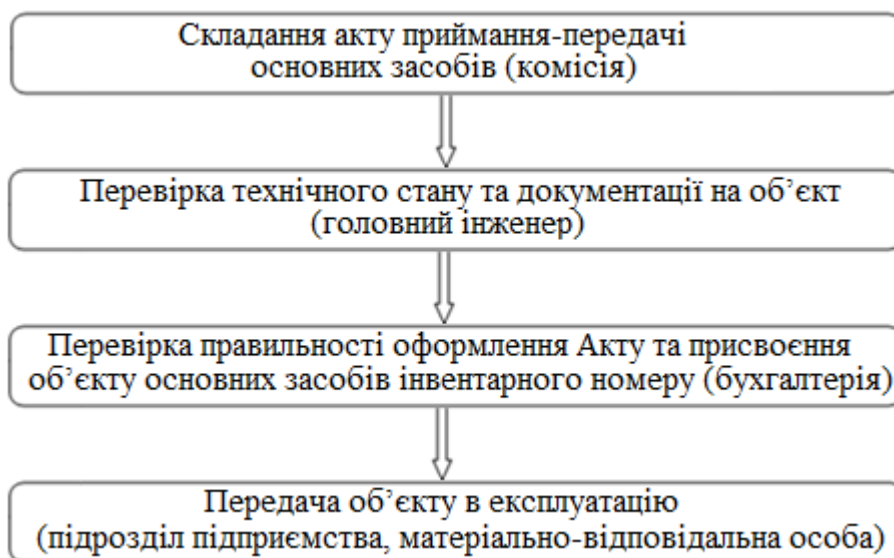

Рис.3.3 – Порядок обліку основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП»*

* складено за даними обліку основних засобів ПрАТ «Закупнянське ХПП»

Переміщення об'єктів в межах підприємства оформлюють також актом за формою ОЗ – 1 “Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів”, який виписують у двох примірниках.

Перший примірник з розпискою одержувача передається в бухгалтерію підприємства і він є підставою для записів в книгах (картках) аналітичного обліку основних засобів; другий примірник залишається у здавальника для здійснення відповідних записів у інвентарному списку основних засобів про їх вибуття. Акт приймання-передавання (внутрішнього переміщення) основних засобів з прикладеною до них технічною документацією передається, після ознайомлення з нею головного інженера, в бухгалтерію, де проводяться відповідні записи у книги або картки аналітичного обліку. Схему документообігу по внутрішньому переміщенню об'єкта основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП» можна представити на рис.3.4.

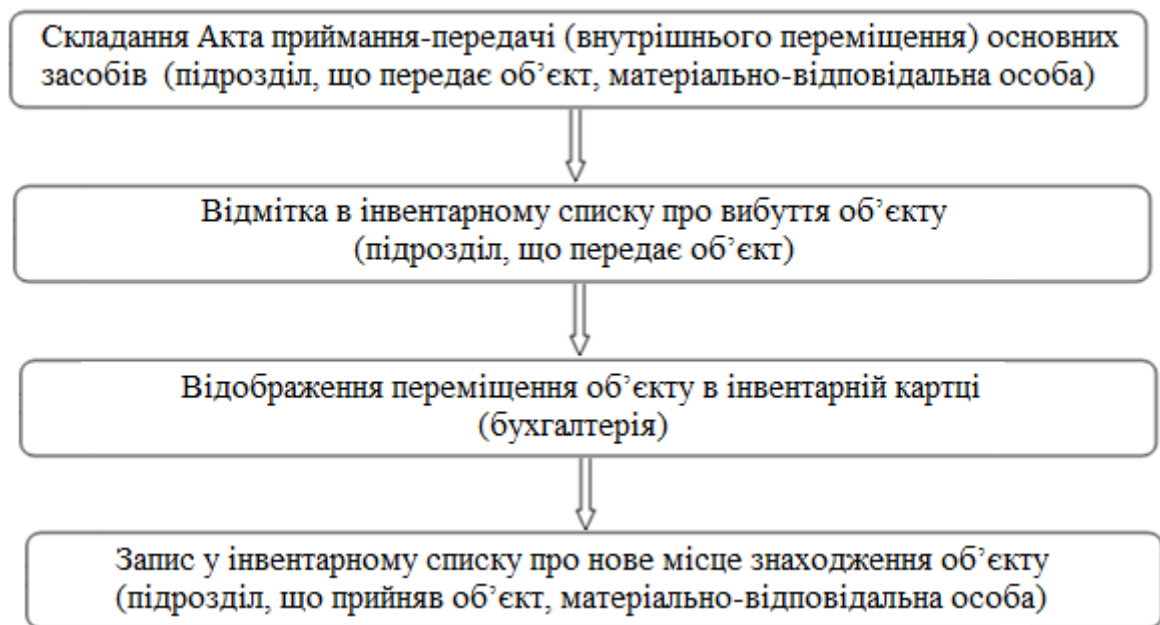

Рис. 3.4 – Схема документообігу по внутрішньому переміщенню об'єкта основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП»*

* складено за даними обліку основних засобів ПрАТ «Закупнянське ХПП»

Об'єкти основних засобів підлягають амортизації, на ПрАТ «Закупнянське ХПП» використовують прямолінійний метод амортизації. Відповідно, основні засоби поділяються на групи, передбачені податковим кодексом України, розрахунок проводиться у відомості нарахування амортизації. Нарухування амортизації в бухгалтерському обліку відображається на рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» призначено для узагальнення інформації про нараховану амортизацію та знос (накопичену амортизацію) необоротних матеріальних і нематеріальних активів, що підлягають амортизації.

Кореспонденцію рахунків надходження і амортизації основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП» наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 - Кореспонденцію рахунків надходження і амортизації основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП»*

№	Зміст господарської операції	Дебет рахунка	Кредит рахунка	Сума, грн
1	Отримано сепаратор БСХ-100 від ТОВ «Хорольський механічний завод»	152	631	219492
2	Відображено ПДВ:			
	- сума ПДВ у вартості обладнання	644	631	43898
	- отримано податкову накладну, відображено податковий кредит	641	644	43898
3	Виконано роботи з установки, монтажу і монтажу сепаратора ТОВ «Екозерносервіс»	152	631	81667
4	Відображено ПДВ:			

№	Зміст господарської операції	Дебет рахунка	Кредит рахунка	Сума, грн
	- сума ПДВ у вартості робіт, субрахунок "Не-отримані податкові накладні"	644	631	16333
	-отримано податкову накладну, відображено податковий кредит	641	644	16333
5	Оплачено ТОВ «Хорольський механічний завод» за сепаратор БСХ-100	631	311	263390
6	Оплачено ТОВ «Екозерносервіс» роботи з монтажу сепаратор БСХ-100	631	311	98000
7	Введено обладнання в експлуатацію	104	152	301159
8	Нарахована амортизація основних засобів:			
	-об'єктів виробничого призначення	23	131	82896
	-об'єктів загальногосподарського призначення	92	131	26540

*складено за даними первинних документів ПрАТ «Закупнянське ХПП»

Узагальнення інформації за дебітом і кредитом по рахунках 10,11, 15, у зв'язку з тим, що бухгалтерський облік автоматизований, відбувається у відповідних машинограмах.

Поліпшення об'єктів основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП» здійснюється у вигляді ремонту.

У разі здійснення поліпшень об'єктів основних засобів в процесі експлуатації складають "Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих і модернізованих об'єктів" (ф. ОЗ-2). Цей акт складається по закінченню капітального ремонту, реконструкції і модернізації основних засобів і підписується працівником підприємства, уповноваженим на приймання основних засобів і представником підприємства, який виконував капітальний ремонт, реконструкцію і модернізацію. На підставі цього акту бухгалтерія робить записи у книгах (картках) аналітичного обліку основних засобів про вартість виконаного капітального ремонту, реконструкції, модернізації. У випадках виконання ремонту, реконструкції, модернізації з залученням послуг сторонньої організації акт складається у двох примірниках.

ПрАТ «Закупнянське ХПП» намагаються постійно підвищувати рівень ефективності використання основних засобів. Індикатором цього є обсяги виготовленої продукції, що залежать від екстенсивного та інтенсивного завантаження машин та обладнання, тобто від визначеного фонду часу продуктивного використання засобів праці протягом календарних періодів часу та ступеня экс-

плуатації об'єктів основних засобів. Тому суб'єкти господарювання прагнуть вживати усіх необхідних заходів для підвищення показників екстенсивного та інтенсивного навантаження, зокрема останнього, оскільки воно, хоча і потребує певних капітальних вкладень, але й приносить відповідні доходи.

Разом із цим, операції з поліпшення основних засобів мають відображатися в бухгалтерському обліку. П(С)БО 7 розподіляє витрати на ті, що підтримують, та ті, що збільшують майбутні економічні вигоди об'єктів основних засобів.

Після надходження об'єкту основних засобів на підприємство воно може мати наступні витрати, пов'язані з проведенням різних видів ремонтних робіт, технічним обслуговуванням, реконструкцією, модифікацією, модернізацією та іншими поліпшеннями основних засобів. Всі ці процеси повинні мати відображення у бухгалтерському обліку. Тому завдання бухгалтерського обліку наступних витрат, пов'язаних з експлуатацією основних засобів можна сформулювати як такі: виявлення обсягу та собівартості ремонтних робіт та робіт по поліпшенню основних засобів; забезпечення чіткого контролю на проведення ремонтних робіт та робіт по поліпшенню основних засобів; своєчасне документальне оформлення операцій, пов'язаних з ремонтними роботами; правильне віднесення та списання витрат на ремонт та поліпшення основних засобів відповідно до чинного законодавства.

Підхід до відображення таких витрат у бухгалтерському обліку визначається П(С)БО 7 “Основні засоби” та залежить від впливу цих витрат на отримані майбутні економічні вигоди, що очікується отримати від використання об'єкту основних засобів. Згідно з П(С)БО 7 “Основні засоби” дані витрати поділяються на дві групи. Перша група – витрати направлені на поліпшення об'єктів основних засобів, що призводять до збільшення первісно очікуваних економічних вигод від використання основних засобів, тобто, обсяг економічних вигод від використання об'єктів зростає. До таких поліпшень відносять: реконструкцію, технічне переобладнання, модернізацію, модифікацію, добудову, дообладнання, тощо. Для обліку цих витрат призначено рахунок 15 “Капітальні інвестиції” з наступним їх віднесенням на рахунок 10 “Основні засоби”. Витра-

ти на ремонт основних засобів зараховуються до складу витрат звітного періоду та відображаються на відповідних рахунках обліку витрат діяльності (табл.3.2)

Таблиця 3.2 – Кореспонденція рахунків з обліку витрат на модернізацію і ремонт машин та обладнання на ПрАТ «ЗакупнянськеХІПІ

№	Зміст господарської операції	Дебет рахунка	Кредит рахунка
1	Відображено заборгованість за виконані і прийняті за актом роботи з модернізації обладнання	152 “Придбання (виготовлення) основних засобів	63 “Розрахунки з постачальниками і підрядчиками”
2	Відображено суму податкового кредиту по ПДВ	641 “Розрахунки за податками”	63 “Розрахунки з постачальниками і підрядчиками”
3	Відображено заборгованість за виконані ремонтні роботи	977 “Інші витрати звичайної діяльності”	63 “Розрахунки з постачальниками і підрядчиками”
4	Відображено суму податкового кредиту по ПДВ	641 “Розрахунки за податками”	63 “Розрахунки з постачальниками і підрядчиками”
5	Перераховано з поточного рахунку підрядчикам в погашення заборгованості за виконані роботи	63 “Розрахунки з постачальниками і підрядчиками”	311 “Поточні рахунки в національній валюті”
6	Відображено збільшення балансової вартості обладнання на суму витрат по модернізації	104 “Машини та обладнання”	152 “Придбання (створення) основних засобів”
7	Списано на зменшення фінансових результатів витрати по ремонту обладнання	793 “Результат іншої звичайної діяльності”	977 “Інші витрат звичайної діяльності”

Витрати, що здійснюються для підтримання об’єкта в робочому стані та одержання первинно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання. Ці витрати обліковуються на рахунках витрат в залежності від того, якого призначення об’єкт ремонтується. Так, якщо проводиться ремонт об’єкту виробничого призначення – рахунок 23 “Виробництво”; при ремонті об’єкту основних засобів загальновиробничого призначення – рахунок 91 “Загальновиробничі витрати”; якщо об’єкту, що приймає участь в управлінні – рахунок 92 “Адміністративні витрати”; якщо основних засобів, які пов’язані зі збутом продукції – рахунок 93 “Витрати на збут”.

Взагалі, досить складно відокремити витрати, що призводять лише до підтримання об’єктів основних засобів у робочому стані від тих, що призводять до відновлення об’єктів.

Роботи з поточного ремонту здійснюються без попереднього проекту та не потребують наявності дозволу на виконання робіт. Поточний ремонт має за мету запобігання руйнуванню конструкцій та елементів а також підтримання

будівель, споруд та їх структурних компонентів у нормальному санітарно-технічному стані. Роботи з поточного ремонту не забезпечують покращання техніко-економічних показників використання об'єктів, а лише підтримують існуючі експлуатаційні якості.

На відміну від поточного капітальний ремонт пов'язаний з поліпшенням або оновленням техніко-експлуатаційних показників роботи обладнання у тому числі із заміною або посиленням несучих або захисних конструкцій та інженерного обладнання без заміни будівельних габаритів об'єкта.

На ПрАТ «Закупнянське ХПП на кожен рік складений річний графік проведення капітальних ремонтів об'єктів основних засобів, який затверджується директором.

На підставі зведеного опису робіт складають кошторис на проект капітального ремонту. Якщо у процесі проведення капітального ремонту змінюються або підсилюються конструкції або обладнання будівлі, то складають дефектний акт на проведення робіт, з пояснювальною запискою до нього, окремо для кожної будівлі чи споруди з виконанням обмірів у натурі і з наведенням формул розрахунків з кожного виду робіт та із зазначенням поверху, цеху приміщення.

Кошторисна вартість капітального ремонту визначається за прейскурантами ремонтно-будівельних робіт. Якщо у процесі проведення ремонту виникають додаткові обсяги, що не враховані у попередньо затвердженому кошторисі, підрядна організація за участі представників замовника та проектної організації складає акт з переліком додаткових робіт та обґрунтуванням необхідності їх виконання. При збільшенні вартості робіт проти початково затвердженої складається новий кошторис на основі заново затвердженої документації.

Після закінчення робіт з капітального ремонту здійснюється на підставі актів відповідної приймальної комісії про введення в експлуатацію, яка призначається директором підприємства за формою № ОЗ-2. При чому балансова вартість відремонтованого об'єкту збільшується на суму проведених поліпшень, а амортизація буде розраховуватись виходячи із вартості, збільшеної на величину поліпшень, у періоді, наступному після введення в експлуатацію. Роботи капітального ремонту підрядним способом на ПрАТ «Закупнянське ХПП здійсню-

ються відповідно до підрядного договору з оплатою їх кошторисної вартості. Основним підрядником в досліджуваний період було ТОВ «Екозерносервіс», яке здійснювало ремонтні роботи зерносушарок ДСП-32 і ДСП-50, а також, демонтаж старого і монтаж нового зерноочисного обладнання (сепаратори БСХ-100). Первинними документами з обліку капітального ремонту підрядним способом є Акт приймання виконаних підрядних робіт форма № КБ-2в та Довідка про вартість виконаних робіт і витрат форма № КБ-3. Ці форми документації використовують усі підприємства та організації всіх форм власності, що розміщені на території України і виконують будівельно-монтажні, ремонтно-будівельні, проектно-дослідницькі роботи.

При здачі об'єкту по закінченню капітального ремонту ремонтною організацією надається така технічна документація, яка зберігається на підприємстві разом з документами на відповідний об'єкт основних засобів: креслення; кошториси; журнал робіт; акти проміжних приймань та оглядів; акти приймання прихованих робіт; інша документація.

Основні засоби вибувають з ПрАТ «Закупнянське ХПП» шляхом списання і ліквідації. «Акт на списання основних засобів» за ф.ОЗ-3 складають при оформленні вибуття основних засобів (крім автотранспортних засобів) внаслідок повної чи часткової їх ліквідації. У акті вказуються такі дані як рік спорудження об'єкту, час здавання у експлуатацію, первісна вартість об'єкту, кількість та вартість виконаних капітальних ремонтів, норма амортизаційних відрахувань, сума нарахованого зносу. Директор підприємства затверджує акт про списання після складання розрахунку результатів ліквідації об'єкту на зворотній стороні акту. У цьому розрахунку з однієї сторони вказуються витрати на ліквідацію, а з іншої сторони вказують види цінностей, їх кількість та вартість, які отримані від ліквідації. Усі витрати та отримані товарно-матеріальні цінності повинні бути підтверджені відповідними первинним документами. Ці розрахунки перед подачею на підпис керівнику перевіряє та підписує головний бухгалтер. Об'єкт основних засобів може бути списаний з балансу у разі його повного зносу, безоплатній передачі або невідповідності критеріям визнання активом.

Фінансовий результат від вибуття об'єкту основних засобів у бухгалтерському обліку розраховується як різниця між виручкою від реалізації без ПДВ та залишковою вартістю об'єкту.

У бухгалтерському обліку ПрАТ «Закупнянське ХПП» залишкова вартість проданого об'єкта і всі витрати, пов'язані з продажем, відображаються на рахунку 972 «Собівартість реалізованих необоротних активів». На списання залишкової вартості проданих об'єктів роблять запис: Дебет 972 «Собівартість реалізованих необоротних активів» Кредит 10 «Основні засоби». Оскільки в такому разі вибуває об'єкт основних засобів як фізична і вартісна одиниця, то й сума зношення цього об'єкта теж не повинна від цього часу враховуватись на балансі, її потрібно списати разом з об'єктом, що відображається записом: Дебет 131 «Знос основних засобів» Кредит 10 «Основні засоби».

У результаті з кредиту рахунка 10 «Основні засоби» списується вся первинна вартість об'єкта, що вибуває: частина цієї вартості, що дорівнює залишковій, стала підставою для формування його реалізаційної собівартості, а решта, – що дорівнює сумі зношення – зменшила цей показник на балансі рівно на суму, яка вибула разом з об'єктом. Доход від продажу основних засобів за вільними або регульованими цінами, що підлягає сплаті покупцями, відображається записом: Дебет 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» Кредит 742 «Доход від реалізації необоротних активів». Витрати, пов'язані з продажем основних засобів, відображаються на дебеті 972 «Собівартість реалізованих необоротних активів» в кореспонденції з кредитом 661 «Розрахунки за заробітною платою», 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» тощо. У кінці звітної періоду на фінансові результати від іншої діяльності списують: суму чистого доходу від продажу об'єктів основних засобів (за вирахування ПДВ) записом: Дебет 742 «Доход від реалізації необоротних активів» Кредит 793 «Результат іншої діяльності»; собівартість проданих об'єктів: Дебет 793 «Результат іншої діяльності» Кредит 972 «Собівартість реалізованих необоротних активів».

Зіставленням оборотів на рахунку 793 визначають фінансовий результат (прибуток, збиток) від продажу основних засобів, який відповідними записами списують на рахунок 44 «Нерозподілений прибуток (непокріті збитки)»: на су-

му одержаного прибутку від продажу – Дебет 793 “Результат іншої діяльності” Кредит 44 “Нерозподілений прибуток”; на суму збитку: Дебет 442 “Непокриті збитки” Кредит 793 “Результат іншої діяльності”.

У бухгалтерському обліку операції з ліквідації об’єктів основних засобів відображаються за тими ж правилами, що й продаж: об’єкт списувався з кредиту рахунку 10 “Основні засоби” на дебет рахунків: 131 “Знос основних засобів” – в сумі нарахованого зносу; 976 “Списання необоротних активів” – в сумі залишкової вартості. На дебеті рахунка 976 відображаються також всі витрати, пов’язані з ліквідацією об’єкта (заробітна плата, відрахування на соціальні заходи, тощо), а також нарахована сума ПДВ.

Вартість корисних відходів (матеріали, запасні частини, металобрухт тощо) за ціною можливого використання чи реалізації зараховуються в доход від іншої звичайної діяльності записом: Дебет 207 “Запасні частини”, 209 “Інші матеріали” та ін. Кредит 746 “Інші доходи від звичайної діяльності”.

Якщо причиною ліквідації об’єктів основних засобів були надзвичайні події (стихійне лихо, пожежа, аварія тощо), то витрати і доходи відображаються відповідно на рахунках 99 “Надзвичайні витрати” і 75 “Надзвичайні доходи”.

Фінансовий результат визначається як різниця між доходами від ліквідації (за вирахуванням ПДВ) і залишковою вартістю об’єкта з урахуванням витрат, пов’язаних з ліквідацією.

Кореспонденцію рахунків вибуття основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП» наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Кореспонденція рахунків з обліку ліквідації основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП»*

№	Зміст господарської операції	Дебет рахунка	Кредит рахунка	Сума, грн
1	Списано знос сепаратора БЦС-50	13	10	3 680
2	Віднесено до витрат залишкову вартість сепаратора БЦС-50	976	10	18 300
3	Демонтаж об’єкта основних засобів:			
а)	- оплата праці	976	66	7500
б)	- нарахування ЄСВ	976	65	1650
в)	- одержані товарно-матеріальні цінності від ліквідації сепаратора БЦС-50	20	746	890

*складено за даними первинних документів ПрАТ «Закупнянське ХПП»

Узагальнення інформації про основні засоби на ПрАТ «Закупнянське ХПП» відбувається у наступних формах фінансової звітності:

-форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» - у першому розділі активу балансу «Необоротні активи»;

-форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності»- у другому розділі «Основні засоби».

Інформацію, що стосується амортизації, ПрАТ «Закупнянське ХПП» подає у формі 2 та декларації про прибуток.

Отже, основні завдання організації обліку основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП» полягають у наступному: організація чіткого документування операцій з основними засобами; своєчасна та повна реєстрація даних в реєстрах аналітичного обліку; розробка графіку документообігу для документів, що підтверджують стан та рух основних засобів, та доведення цієї інформації до виконавців; вибір облікових реєстрів, у яких відображається стан та рух основних засобів. Розглянута організація обліку основних засобів створює належні умови для своєчасного та повного відображення у обліку операцій, пов'язаних з наявністю, рухом та управлінням основних засобів підприємства з метою ефективного їх використання.

Висновки до третього розділу

У ході розгляду організації обліку та обліку основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП» було встановлено, що обліково-аналітичний процес на підприємстві організовано у відповідності до чинного законодавства на достатньо високому рівні. Для обліку основних засобів на підприємстві поєднано журнально-ордерну форму обліку з автоматизованою. Ведення реєстрів первинного та аналітичного обліку вручну поєднано з автоматичним рознесенням даних по реєстрах синтетичного обліку.

Первинний, синтетичний та аналітичний облік основних засобів в основному відповідає вимогам законодавства України, однак система бухгалтерського обліку потребує деякого вдосконалення.

Надходження об'єктів основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП» відбувається шляхом придбання у постачальників і виробників обладнання. Амортизація нараховується прямолінійним методом у відомостях нарахування амортизації. Об'єкти основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП» вибувають шляхом ліквідації. Первинний облік ведеться у документах типової форми. Для обліку основних засобів використовуються рахунки 10,11,13 і 15. Узагальнення інформації відбувається у відповідних машинограмах.

Так, в ході вивчення облікового процесу на підприємстві були виявлені певні недоліки: в первинних документах з обліку основних засобів: не всі реквізити заповнені, значна кількість інвентарних карток мають тільки електронний вигляд, внутрішнє переміщення об'єктів не завжди оформлюються Актом приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів тощо. На нашу думку, підприємству необхідно посилити контроль за збереженням та використанням основних засобів, а також контроль за документальним оформленням операцій з ними.

На ПрАТ «Закупнянське ХПП», як для сучасних умов, недостатньо автоматизовано обліковий процес на структурних ділянках, головним завданням якого є створення такої форми подання облікової інформації її користувачам, що дасть змогу її правильно сприйняти, обробити та корисно використати в управлінні підприємством.

Організована система обліку основних засобів на ПрАТ «Закупнянське ХПП» виконує поставлені на неї завдання, а саме: організація чіткого документування операцій з основними засобами; своєчасна та повна реєстрація даних в реєстрах аналітичного обліку; розробка графіку документообігу для документів, що підтверджують стан та рух основних засобів, та доведення цієї інформації до виконавців; вибір облікових реєстрів, у яких відображається стан та рух основних засобів. Розглянута організація обліку основних засобів створює належні умови для своєчасного та повного відображення у обліку операцій, пов'язаних з наявністю, рухом та управлінням основних засобів підприємства з метою ефективного їх використання.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В даній кваліфікаційній роботі були розглянуті питання організації і методики обліку основних засобів та аналізу ефективності їх використання на ПрАТ «Закупнянське ХПП».

В першому розділі роботи розглянуто теоретичні основи організації і методики обліку основних засобів підприємства: висвітлено нормативно-правову базу та завдання бухгалтерського обліку основних засобів підприємства, економічну сутність основних засобів підприємства, підходи до визначення поняття «основні засоби» та їх класифікацію в економічній літературі, методологію бухгалтерського обліку основних засобів підприємства за національними стандартами та питання податкового обліку основних засобів.

Проаналізувавши трактування терміну «основні засоби» в економічній літературі, було зроблено висновок, що «основні засоби» – це матеріальні активи підприємства, які використовуються у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій. При цьому, основні засоби беруть участь у процесі виробництва тривалий час, протягом багатьох циклів, переносуючи свою вартість на готову продукцію, у міру зносу. З погляду економічної сутності, основні засоби – це частина постійного виробничого капіталу, яка виступає у формі засобів праці та поступово, протягом багатьох виробничих циклів, переносить свою вартість на виготовлений продукт.

Порівняльна характеристика податкового та бухгалтерського підходів щодо визнання основних засобів дала можливість зазначити, що такі ознаки основних засобів, як матеріальність та строк корисного використання, в бухгалтерському та податковому законодавстві є повністю тотожними. Щодо підконтрольності, призначення та вартісної межі - бухгалтерський та податковий погляди мають значні відмінності у підходах.

В другому розділі роботи було розглянуто організацію і методику фінансово-економічного аналізу діяльності та аналізу ефективності використання основних засобів ПрАТ «Закупнянське ХПП»: техніко-економічну характеристику, методику аналізу та аналіз ефективності використання основних засобів,

здійснено фінансовий аналіз діяльності ПрАТ «Закупнянське ХПП» за два роки.

Проведений аналіз основних техніко-економічних показників дозволив зробити висновки, що ПрАТ «Закупнянське ХПП» є ліквідним та платоспроможним, стабільно розвивається, має доходи, які збільшуються, ефективно використовує свої ресурси. Фінансова ситуація є абсолютно стійкою, власних оборотних коштів достатньо для покриття запасів.

Аналіз економічної літератури щодо питання методики аналізу ефективності використання основних засобів, дав можливість виділити його основні етапи, а саме: аналіз динаміки, структури та стану основних засобів та аналіз ефективності використання основних засобів.

За результатами проведеного аналізу ефективності використання основних засобів за наведеними етапами зроблено висновок, що показники ефективності використання основних засобів покращились. Разом з тим, слід відмітити, що динаміка показників руху та стану основних засобів, протягом досліджуваного періоду, мала негативну тенденцію.

В третьому розділі роботи було розглянуто стан бухгалтерського обліку та обліку основних засобів ПрАТ «Закупнянське ХПП». Встановлено, що на підприємстві бухгалтерський облік ведеться безперервно, згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 липня 1999р. (зі змінами та доповненнями), Податковим Кодексом України, Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, та іншими нормативно-правовими актами, якими необхідно керуватися при веденні бухгалтерського обліку, за допомогою автоматизованої форми обліку. Наведено структуру бухгалтерської служби на підприємстві, організацію документообігу, характеристику рахунків. Облік основних засобів ПрАТ «Закупнянське ХПП» ведеться відповідно до ПСБО 7 «Основні засоби» за допомогою первинних документів типових форм з обліку основних засобів з використанням рахунків, рекомендованих Планом рахунків №291: 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи», 13 «Знос (амортизація) необоротних активів», 15 «Капітальні інвестиції». Амортизація нараховується прямолінійним методом. Узагальнення інформації за рахунками відбувається відповідних машинограмах

та у формах фінансових звітності: форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Результати проведеного дослідження дозволили надати ПрАТ «Закупнянське ХПП» ряд рекомендацій, основними з яких є:

- застосування підприємством запропонованої методики аналізу основних засобів на регулярній основі – дозволить достовірно отримувати інформацію про їх стан, що призведе до покращення ефективності їх використання. Своєчасне виявлення зношених основних засобів дасть можливість запланувати їх оновлення, ремонт чи заміну, що призведе до зменшення випадків аварійних і непередбачуваних зупинок, що в умовах зношеності обладнання на даному підприємстві більше ніж на 50% , має вагоме значення для досягнення планової продуктивності ліній «приймки-очищення-сушіння-складування-відвантаження» в цілому.

- автоматизувати обліковий процес на структурних ділянках, головним завданням якого є створення такої форми подання облікової інформації її користувачам, що дасть змогу їй в реальному часі правильно сприйняти, обробити та ефективно використати в управлінні підприємством;

- для подальшого підвищення ефективності використання основних засобів рекомендується збільшити частину коштів, які отримує підприємство в результаті господарської діяльності на поліпшення стану основних засобів та їх оновлення.

Таким чином, впровадження запропонованих заходів, на нашу думку, призведе до покращення ефективності використання основних засобів та підвищення результатів діяльності ПрАТ «Закупнянське ХПП».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 16.02.2024р.).
2. Господарський кодекс: Закон України, затверджений Верховною радою України від 16.01.2003 № 436 – IV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 16.02.2024р.).
3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 02.03.2024р.).
4. Загальні вимоги до фінансової звітності: національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року № 73 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 20.02.2024р.).
5. Основні засоби: національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 № 92 від 27.04.2000р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 21.02.2024р.).
6. Запаси: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 №246 від 20 жовтня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 20.02.2024р.).
7. Оренда: національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 №181 від 28.07.2000р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#Text> (дата звернення 02.03.2024р.).
8. Витрати: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 від № 318 від 31 грудня 1999 року (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 21.02.2024р.).
9. Необоротні активи утримувані для продажу, та припинена діяльність: національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 №617 від 07.11.2003р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03#Text> (дата звер-

нення 02.03.2024р.).

10. Зменшення корисності активів: національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 № 817 від 24.12.2004р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05#Text> (дата звернення 02.03.2024р.).

11. Фінансові витрати: національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 №415 від 28.04.2006р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-06#Text> (дата звернення 02.03.2024р.).

12. Інвестиційна нерухомість: національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 32 №779 від 02.07.2007р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0823-07#Text> (дата звернення 02.03.2024р.).

13. Об'єднання підприємств: додаток до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 19 №756 від 31.05.2008р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text> (дата звернення: 25.02.2024р.).

14. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text (дата звернення: 20.02.2024р.).

15. Про затвердження типових форм первинного обліку, наказ Міністерства статистики України №352 від 29.12.1995р. (втратив чинність 10.12.2013р). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/63417___682421 (дата звернення: 25.02.2024р.).

16. План рахунків бухгалтерського обліку основних засобів, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій №291 від 30.11.1999 року (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення: 25.02.2024р.).

17. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30.11.1999 року (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 25.02.2024р.).

18. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів,

наказ Міністерства фінансів України №561 від 30.09.2003р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text> (дата звернення: 19.02.2024р.).

19. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору №11 від 23.01.2015р (зі змінами та доповненнями), URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text> (дата звернення: 19.02.2024р.).

20. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів від 28.03.2013 № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v0433201-13> (дата звернення 10.03.2024р.).

21. Барабаш Н.С. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Київ: КНТЕУ, 2015. С. 392-396.

22. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз: навч. посіб. Житомир: ПП «Рута», 2017. С 679-681.

23. Кім Ю. Г. Бухгалтерський та податковий облік: первинні документи та порядок їх заповнення. К. : ЦУЛ, 2014. 600 с.

24. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: теорія і практика: підручник, за ред. проф. Завгороднього А.Г. Львів: Магнолія-2006. 2018. С. 438-442.

25. Костенко Т.Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навч. посіб. для ВНЗ. Київ: Центр навчальної літератури. 2017. С. 398-410.

26. Мних Є.В., Барабаш Н.С. Фінансовий аналіз: підруч. Київ: КНТЕУ, 2018. С. 535-539.

27. Мошенський С.З., Олійник О.В. Економічний аналіз: підручник; за ред. Бутинця Ф. Ф. Житомир. ПП «Рута», 2017. С. 703-705.

28. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2018. С. 662-663.

29. Сопко В.В., Мельничук Г.М., Науменко Г.О. Облік та аналіз в управлінні підприємством: підручник. Київ: Техніка, 2017. С. 180-182.

30. Чернелевський Л.М. Економічний аналіз на підприємствах промисло-

вості і торгівлі: підруч. Київ: Міленіум, 2019. С. 311-313.

31. Конспект лекцій з курсу «Фінансовий аналіз з КР» для здобувачів вищої освіти ступеню «Магістр» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит» денної та заочної форми навчання, у 2-част., частина I / Укл. к.е.н., доцент Т.М. Ступницька. Одеса: ОНТУ, 2024. 85 с.

32. Кузьмін О.Є., Стельмах Х.П. Класифікація основних засобів підприємств. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20.14. С. 263-267.

33. Дробязко С.І., Конопля М.О. Організація і методика обліку основних засобів підприємства та аналіз ефективності їх використання // Вісник Університету «Україна», 2019. №3: URL: <https://economics.com.ua/s9-organizaciya-i-metodika-obliku-osnovnih-zasobiv-pidpriemstva-ta-analiz-efektivnosti-yih-vikoristannya> (дата звернення: 19.02.2024р.).

34. Паєвський Ю.А. Аналіз ефективності використання основних засобів підприємства: особливості здійснення в сучасних умовах // Збірник наукових праць молодих учених, аспірантів та студентів / Одес. нац. технологіч. університет. Одеса: ОНТУ, 2024.

35. Paevsky Yu. A. Methods of the analysis of fixed assets at food industry enterprises // Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді: тези VI Всеук. студентської наук.-практ. конф., Одеса, 17-18 квітня 2024 р. / Одес. нац. технол. унів., ННІ приклад. економіки і менеджменту ім. Г. Е. Вейнштейна. Одеса : ОНТУ, 2024. С. 272-276

36. Федорович Н.В. Амортизація основних засобів: аналіз і рекомендації // Вісник КНУТД. 2016. (4 (1)), 130-135.

37. Амортизація основних засобів. Бухгалтерський облік. Част.1: веб-сайт: URL:https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/16chalyuk_buhgalterskyj_oblik_2_chastyu/buhg_1/23.htm (дата звернення: 27.02.2024р.).

38. <http://zakon.rada.gov.ua>

39. <https://zakononline.com.ua>

40. <http://buhgalter911.com>

Додаток А
Довідка про впровадження результатів дослідження
кваліфікаційної роботи магістра

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ЗАКУПНЯНСЬКЕ ХЛІБОПРИЙМАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО»

31614, Україна, Хмельницька область, смт. Закупне, вул. Центральна, 28, код за ЄДРПОУ 00952433

10 березня 2024 року
вих. №2

Довідка

Про впровадження результатів кваліфікаційної роботи магістра Паєвського Юрія Антоновича на тему: «Організація і методика обліку основних засобів та аналізу ефективності їх використання (на прикладі ПрАТ «Закупнянське ХПП»)».

Підтверджуємо, що запропонована Паєвським Ю. А. методика аналізу ефективності використання основних засобів підприємства за визначеними етапами, рекомендована до застосування та використана при проведенні щорічного аналізу господарської діяльності ПрАТ «Закупнянське ХПП».

Директор
ПрАТ «Закупнянське ХПП»

Сергій МАНІЧ

Додаток Б

Сертифікат про участь у VI ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ «Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді» в ОНТУ у 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
ІМ. Г. Е. ВЕЙНШТЕЙНА

СЕРТИФІКАТ

видано

ПАЄВСЬКОМУ ЮРІЮ

за участь

у VI ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ СТУДЕНТСЬКІЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ
«Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді»
17-18 квітня 2024 р.
15 годин (0,5 кредита ECTS)

Економіка і розвиток галузей АПК • Менеджмент, інвестиції та інновації в харчовому бізнесі • Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку • Маркетинг та логістика в агропромисловій сфері • Особливості функціонування експортних логістичних систем • Маркетингові аспекти економічного розвитку • Бухгалтерський облік, економічний аналіз та аудит в системі управління підприємством • Фінансово-економічна безпека підприємств харчової промисловості • Екологічний менеджмент харчових виробництв • Становлення та розвиток публічного управління та адміністрування • Соціально-економічні аспекти формування громадянської відповідальності у студентської молоді • Цифрові технології в управлінні, діджитал-облік і контролінг

Дата 18.04.2024

Голова організаційного комітету
конференції
проректор з наукової роботи та
міжнародних зв'язів ОНТУ

Ольга ОЛЬШЕВСЬКА

Додаток В

Апробація результатів наукового колоквіуму кваліфікаційної роботи на науковому колоквіумі «Теоретичні та практичні аспекти проведення зовнішнього та внутрішнього аудиту діяльності суб'єктів національної економіки, інструменти аналізу їх діяльності та забезпечення розвитку»

Витяг

з протоколу № 13
засідання кафедри обліку та аудиту
від 24 квітня 2024 р.

Голова засідання кафедри: завідувач кафедри обліку та аудиту проф. Немченко В.В.

БУЛИ ПРИСУТНІМИ: проф. Купріна Н.М., проф., Мельник Ю.М., доценти: Антонюк О.П., Ощепков О.П., Ступницька Т.М., Тарасова О.В., Васьковська К.О., Баранюк Х.О., ас. Гребейникова Н.А., зав. лабораторії Головаченко Л.М.

СЛУХАЛИ: Про результати наукового колоквіуму «Теоретичні та практичні аспекти проведення зовнішнього та внутрішнього аудиту діяльності суб'єктів національної економіки, інструменти аналізу їх діяльності та забезпечення розвитку», який проводився 18 квітня 2024 року о 11.00 в рамках наукової школи «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів» кафедри Обліку та аудиту Одеського національного технологічного університету

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити результати наукового колоквіуму «Теоретичні та практичні аспекти проведення зовнішнього та внутрішнього аудиту діяльності суб'єктів національної економіки, інструменти аналізу їх діяльності та забезпечення розвитку» з наряду наукової школи кафедри Обліку та аудиту «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів», який проводився 18.04.2024 р.

2. Здобувачам вищої освіти які підготували та доповідали на науковому колоквіуму 18.04.2024 р. в рамках дослідження за темами КРМ і КРБ, які виконуються відповідно до затверджених тем на підставі наказів ОНТУ, надати апробацію наукових досліджень, а саме:

2.8. Здобувачу СВО «Магістр», спец. 071 «Облік і оподаткування», ОПП «Облік і аудит» – Ю.А. Паєвському, тема доповіді: «Methods of the analysis of fixed assets at food industry enterprises».

Зав. кафедри
обліку та аудиту

/ ПІДПИСАНО /

Валерій НЕМЧЕНКО

Секретар

/ ПІДПИСАНО /

Людмила ГОЛОВАЧЕНКО

Додаток Д
Характеристика нормативно-правової бази з обліку,
аналізу та аудиту основних засобів*

№ з\п	Нормативний документ	Короткий зміст	Використання в обліково-аналітичному і контрольному процесі
1	Господарський кодекс: Закон України, затверджений Верховною радою України від 16.01.2003 № 436 –IV (зі змінами та доповненнями)	Встановлено основні принципи діяльності суб'єктів підприємницької діяльності	Регулює господарську діяльність на базовому підприємстві
2	Податковий кодекс: Закон України, затверджений Верховною Радою України 02.12.2010 № 2755-УІ (зі змінами та доповненнями)	Зафіксовано основні принципи податкової системи, види податків, зборів, обов'язкових платежів, порядок справляння їх в Україні	Для дослідження організації податкового обліку, визначення об'єкта оподаткування на базовому підприємстві
3	Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо перегляду ставок деяких податків і зборів. Закон України, затверджений Верховною Радою України від 20.11.2012 № 5503-VI	Введено зміни у деякі статті Податкового кодексу України	Для вивчення організації податкового обліку діяльності базового підприємства, зокрема щодо основних засобів
4	Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві. Закон України від 16. 01.2000 № 466-IX	Включено зміни у Податковий кодекс України, вдосконалено деякі податкові норми	Для вивчення організації податкового обліку щодо зміни вартісних критеріїв основних засобів
5	Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України, затверджений Верховною Радою України від 16.07.1999 № 996-IV (зі змінами та доповненнями)	Визначено основні принципи бухгалтерського обліку і фінансової звітності, терміни, порядок державного регулювання бухгалтерського обліку, вимоги до нього	Для вивчення організації бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності базового підприємства
6	Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 12.05.2011 № 3332 -VI	Цим Законом включені зміни до статей 1, 8 і 12 щодо використання підприємствами у своїй діяльності міжнародних стандартів	Для вивчення організації обліку, зокрема основних засобів з урахуванням міжнародних стандартів
7	Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України, затверджений Верховною Радою України 21. 12.2017 № 2258- VIII (зі змінами та доповненнями)	Визначено принципи організації аудиторської діяльності в Україні, основи діяльності, її функції, права, обов'язки, відповідальність	Для вивчення порядку проведення аудиторських перевірок, правового регулювання, відповідальності аудитора

Продовження Додатку Д

№ з\п	Нормативний документ	Короткий зміст	Використання в обліково-аналітичному і контрольному процесі
8	П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджений Міністерством фінансів України 07.02.2013 № 73 (зі змінами та доповненнями)	Визначено мету, основні принципи, склад фінансових звітів, методику складання, порядок визнання статей	Для вивчення складу та змісту фінансових звітів базового підприємства
9	П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», затверджений Міністерством фінансів України 28.05.1999 (зі змінами та доповненнями)	Встановлено способи виправлення помилок, розкриття змін у фінансових звітах	Для вивчення виправлення помилок, внесення інших змін у фінансові звіти базового підприємства
10	П(С)БО 7 «Основні засоби», затверджений Міністерством фінансів України 27.04.2000 № 92 (зі змінами та доповненнями)	Визначено методологію формування облікової інформації щодо основних засобів	Для вивчення стану обліку основних засобів
11	П(С)БО 15 «Дохід», затверджений МФУ від 29.11.1999 № 290 (зі змінами та доповненнями)	Визначено методологію формування облікової інформації про доходи	При вивченні обліку доходів від реалізації основних засобів
12	П(С)БО 16 «Витрати», затверджений Міністерством фінансів України від 31.12.1999 № 318 (зі змінами та доповненнями)	Доповнено пп.11.1. «Підприємство може визначати собівартість за прямими витратами, пов'язаними з виробництвом продукції, виконанням робіт, наданням послуг»	Для вивчення побудови обліку витрат, пов'язаних з використанням основних засобів на базовому підприємстві
13	МСБО 16 «Основні засоби»: стандарт, затверджений 29.03.2021	Встановлення вимог до обліку довгострокових активів в міжнародній практиці	Для порівняння методики обліку основних засобів в міжнародній і вітчизняній практиці
14	П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», затверджений Міністерством фінансів України 07.11.2003 № 617 (зі змінами та доповненнями)	Встановлено методологію обліку основних засобів, що утримувані для продажу на підприємстві і припинення діяльності підприємств	Для вивчення організації обліку основних засобів на базовому підприємстві
15	П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів», затверджений Міністерством фінансів України 24.12.2004 № 817 (зі змінами та доповненнями)	Встановлено методологію обліку зменшення корисності активів	Для вивчення обліку основних засобів базового підприємства

Продовження Додатку Д

№ з\п	Нормативний документ	Короткий зміст	Використання в обліково-аналітичному і контрольному процесі
16	План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений Міністерством фінансів України 30.11.1999 № 291 (зі змінами та доповненнями)	Наведено систематизований перелік рахунків бухгалтерського обліку, зокрема основних засобів, для підприємств	Для вивчення обліку господарської діяльності підприємства
17	Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку, затверджений Міністерства фінансів України 29.12.2000 № 356 (зі змінами та доповненнями)	Визначено будову регістрів бухгалтерського обліку, зокрема основних засобів, для використання на підприємствах	Для вивчення обліку господарської діяльності підприємства
18	Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджений наказом МФУ від 30.09.2003 № 561(зі змінами та доповненнями)	Надано методичні рекомендації з ведення обліку необоротних активів	Для вивчення обліку необоротних активів базового підприємства
19	Про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку: Положення, затверджене Міністерством фінансів України 24.05.1995 № 88 (зі змінами та доповненнями)	Встановлено порядок документального забезпечення записів для цілей обліку	Для вивчення порядку забезпечення записів в документах, зокрема щодо основних засобів
20	Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. наказом МФУ від 30.11. 1999 №291(зі змінами та доповненнями)	Роз'яснено зміст бухгалтерських рахунків, наведено типову кореспонденцію рахунків	Для вивчення організації обліку основних засобів базового підприємства

*складено з використанням джерел [1-25]

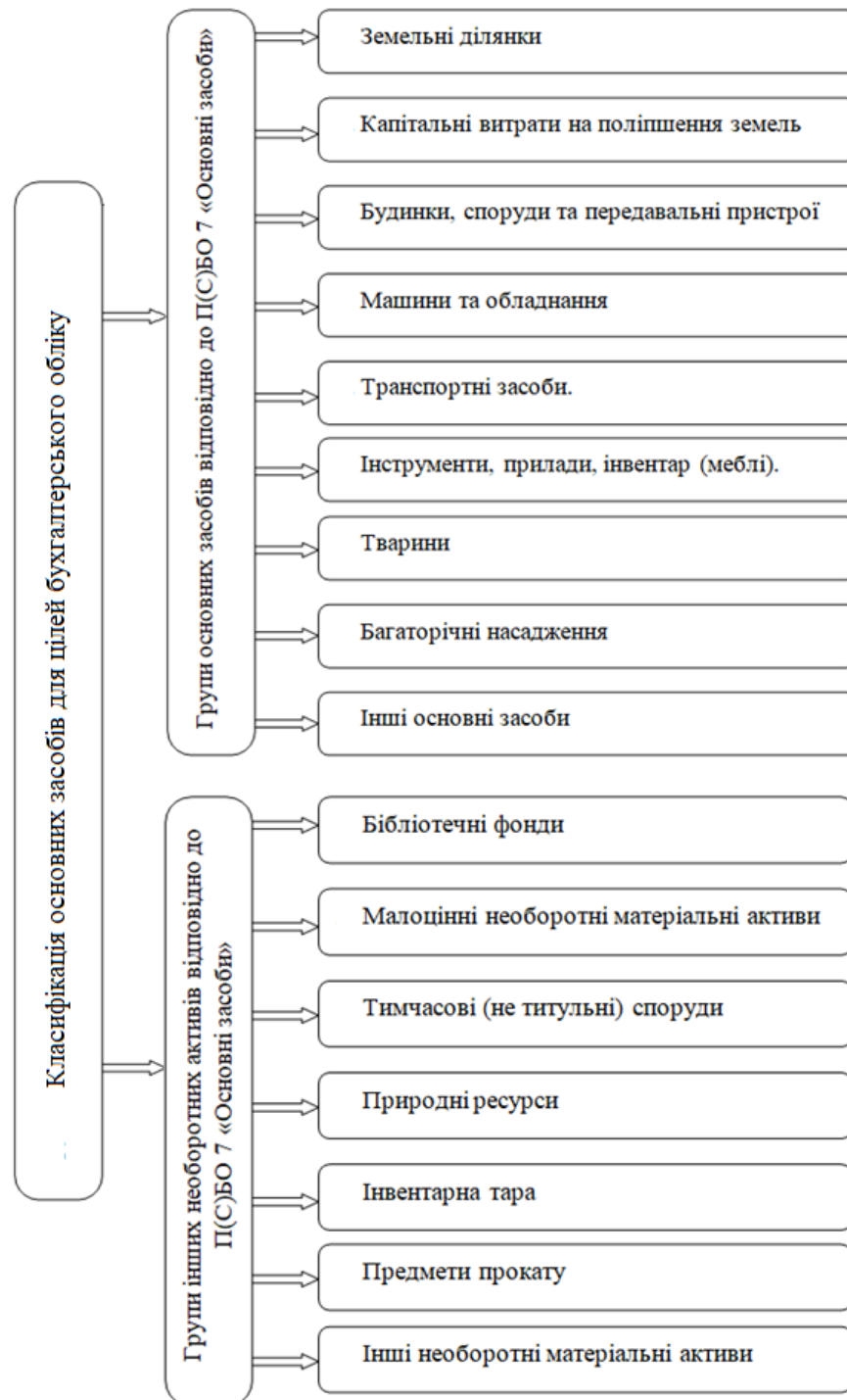
Додаток Е
Трактування сутності поняття «основні засоби»
у нормативно-правових актах України*

<i>Нормативно-правовий акт</i>	<i>Визначення</i>
Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»	Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)
Податковий кодекс України	Основні засоби - матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 20000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік)
Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16) «Основні засоби»	Основні засоби – це матеріальні об'єкти, що їх: а) утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей; б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду
Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів	Основні засоби – матеріальні активи, які банк утримує з метою використання їх у процесі своєї діяльності, надання послуг, здавання в лізинг (оренду) іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)
Державний класифікатор України ДК 013-97 «Класифікація основних фондів»	Основні фонди – це матеріальні цінності, експлуатаційний період і вартість яких відповідно перевищують один календарний рік та 15 неоподаткованих мінімумів доходів громадян
Господарський кодекс України	Основними фондами виробничого і невиробничого призначення є будинки, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар та інше майно тривалого використання, що віднесено законодавством до основних фондів

*складено з використанням джерел [2,3,5,14, 18,19]

Додаток Ж

Класифікація основних засобів для цілей бухгалтерського обліку*

*складено автором згідно [5]

Додаток И
Первинні документи з обліку основних засобів*

Назва документу	Характеристика документу
ОЗ-1 "Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів"	Застосовується для оформлення зарахування до складу основних засобів окремих об'єктів, для обліку вводу їх в експлуатацію, для оформлення внутрішнього переміщення засобів із одного підрозділу в інший, для оформлення передачі основних засобів зі складу в експлуатацію тощо.
ОЗ-2 "Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів"	Застосовується для оформлення приймання-здачі основних засобів із ремонту, реконструкції та модернізації. До технічного паспорта об'єкта основних засобів повинні бути внесені необхідні зміни до характеристики об'єкта, пов'язані із капітальним ремонтом, реконструкцією та модернізацією.
ОЗ-3 "Акт на списання основних засобів"	Застосовується для оформлення вибуття основних засобів (крім автотранспортних засобів) при повному або частковому їх списанні.
ОЗ-4 "Акт на списання автотранспортних засобів"	Застосовується для оформлення списання автомобіля вантажного чи легкового, причепа чи напівпричепа при їх ліквідації.
ОЗ-5 "Акт про установку, пуск та демонтаж будівельної машини"	Застосовується в будівельно-монтажних організаціях для оформлення передачі, установки та пуску будівельних машин та наступного їх демонтажу і передачі машино-прокатній базі.
ОЗ-6 "Інвентарна картка обліку основних засобів"	Застосовується для обліку всіх видів основних засобів, а також для групового обліку однотипних об'єктів основних засобів, що надійшли в експлуатацію в одному календарному місяці, та таких, що мають одне і те ж виробниче призначення, технічну характеристику та вартість. Інвентарна картка ведеться в бухгалтерії на кожний об'єкт чи групу об'єктів.
ОЗ-7 "Опис інвентарних карток по обліку основних засобів"	Застосовується для реєстрації інвентарних карток обліку основних засобів. Опис складається в одному примірнику бухгалтерією в цілях контролю за зберіганням інвентарних карток.
ОЗ-8 "Картка обліку руху основних засобів"	Застосовується для обліку руху основних засобів по класифікаційних групах при ручній обробці облікової документації. Заповнюється на основі даних інвентарних карток відповідних груп основних засобів та звіряється з даними синтетичного обліку основних засобів.
ОЗ-9 "Інвентарний список основних засобів"	Застосовується для пооб'єктного обліку основних засобів за місцем їх знаходження по матеріально відповідальних особах. Дані пооб'єктного обліку основних засобів за місцями їх знаходження повинні бути тотожні записам в інвентарних картках обліку основних засобів, що ведуться в бухгалтерії.
ОЗ-14 "Розрахунок амортизації основних засобів" (для промислових підприємств) ОЗ-15 "Розрахунок амортизації основних засобів" ОЗ-16 "Розрахунок амортизації по автотранспорту"	Застосовуються для визначення суми амортизації основних засобів, що належить до нарахування у звітному місяці.

*складено з використанням джерел [15]

Додаток К
Типова кореспонденція рахунків з обліку основних засобів*

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
<i>1. Облік надходження основних засобів</i>			
1	Придбання у постачальника обладнання	15 "Капітальні інвестиції"	63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"
2	Нарахування заробітної плати за монтаж обладнання	15 "Капітальні інвестиції"	66 "Розрахунки з оплати праці"
3	Введення в експлуатацію обладнання	10 "Основні засоби"	15 "Капітальні інвестиції"
4	Внесок до зареєстрованого капіталу	15 "Капітальні інвестиції"	Рахунок 40 "Зареєстрований (пайовий) капітал"
5	Відображення вартості безоплатно отриманих основних засобів	10 "Основні засоби"	424 "Безоплатно одержані необоротні активи"
6	Зарахування витрат на транспортування і монтаж до складу первісної вартості безоплатно отриманих основних засобів	10 "Основні засоби"	15 "Капітальні інвестиції"
<i>2. Облік амортизації основних засобів</i>			
7	Нарахована амортизація основних засобів:		
а)	об'єктів виробничого призначення, включаючи об'єкти, узяті у фінансову оренду	23 "Виробництво" 91 "Загальновиробничі витрати"	131 "Знос основних засобів"
б)	об'єктів, переданих в операційну оренду	949 "Інші витрати операційної діяльності"	131 "Знос основних засобів"
в)	об'єктів, що забезпечують збут продукції	93 "Витрати на збут"	131 "Знос основних засобів"
г)	об'єктів загально-господарського призначення	92 "Адміністративні витрати"	131 "Знос основних засобів"
д)	об'єктів житлово-комунального призначення та соціально-культурного призначення	949 "Інші витрати операційної діяльності"	131 "Знос основних засобів"
е)	в сумі, пропорційній нарахованій амортизації, по об'єктах основних засобів, отриманих безоплатно, придбаних (створених) за рахунок коштів цільового фонду, визнається дохід	424 "Безоплатно одержані необоротні активи" 69 "Доходи майбутніх періодів"	745 "Дохід від безоплатно одержаних активів"

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
<i>3. Облік ремонту та поліпшення основних засобів</i>			
8	Зарахування затрат після завершення робіт з поліпшення основних засобів на збільшення їх первісної вартості	10 "Основні засоби"	15 "Капітальні інвестиції"
9	Затрати по закінченій реконструкції (добудові) об'єкта:		
а)	операційної оренди	109 "Інші основні засоби"	15 "Капітальні інвестиції"
б)	фінансової оренди	103 "Будинки та споруди"	15 "Капітальні інвестиції"
10	Ремонт, технічний огляд і технічне обслуговування основних засобів	"Виробництво" 91 "Загальновиробничі витрати" "Адміністративні витрати" "Витрати на збут" 94 "Інші витрати операційної діяльності"	20 "Виробничі запаси" 64 "Розрахунки за страхуванням" 65 "Розрахунки з оплати праці" 68 "Розрахунки за іншими операціями"
<i>4. Переоцінка та зменшення корисності основних засобів</i>			
11	Відображення результатів дооцінки основних засобів насуму:		
а)	дооцінки первісної вартості	10 "Основні засоби"	411 "Дооцінка (уцінка) основних засобів"
б)	дооцінки зносу	411 "Дооцінка (уцінка) основних засобів"	131 "Знос основних засобів"
29	Відображення результатів уцінки основних засобів, раніше не дооцінюваних, на суму:		
а)	уцінки зносу	131 "Знос основних засобів"	10 "Основні засоби"
б)	уцінки залишкової вартості	975 "Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій"	10 "Основні засоби"
12	Відображення результатів уцінки основних засобів, раніше дооцінених, на суму:		
а)	уцінки зносу	131 "Знос основних засобів"	10 "Основні засоби"

Продовження Додатку К

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
б)	уцінки залишкової вартості в межах суми попередніх дооцінок	411 "Дооцінка (уцінка) основних засобів"	10 "Основні засоби"
в)	перевищення уцінки залишкової вартості об'єкта над попередніми дооцінками цього об'єкта	975 "Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій"	10 "Основні засоби"
13	Відображення результатів дооцінки основних засобів, раніше уцінених:		
а)	на суму дооцінки зносу основних засобів	10 "Основні засоби"	131 "Знос основних засобів"
б)	на суму дооцінки залишкової вартості в межах попередніх уцінок, що були включені до складу витрат	10 "Основні засоби"	746 "Інші доходи"
в)	на суму перевищення дооцінки залишкової вартості над сумою попередніх уцінок, що були включені до складу витрат	10 "Основні засоби"	411 "Дооцінка (уцінка) основних засобів"
14	Дооцінка об'єкта незавершеного будівництва, який раніше не уцінювався	15 "Капітальні інвестиції"	411 "Дооцінка (уцінка) основних засобів"
15	Уцінка об'єкта незавершеного будівництва, який раніше не дооцінювався	975 "Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій"	15 "Капітальні інвестиції"
16	Дооцінка раніше уціненого об'єкта незавершеного будівництва:		
а)	на суму дооцінки в межах попередніх уцінок	15 "Капітальні інвестиції"	746 "Інші доходи"
б)	на суму перевищення дооцінки над сумою попередніх уцінок	15 "Капітальні інвестиції"	411 "Дооцінка (уцінка) основних засобів"
17	Уцінка незавершеного будівництва раніше дооціненого:		
а)	на суму уцінки в межах попередніх дооцінок	411 "Дооцінка (уцінка) основних засобів"	10 "Основні засоби"
б)	на суму перевищення уцінки над попередніми дооцінками	975 "Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій"	10 "Основні засоби"

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
18	При введенні дооціненого об'єктане-завершеного будівництва в експлуатацію сальдована сума до-оцінки заноситься до інвентарної картки (іншого ре-гістру) аналітичного обліку основних засобів (буде списана нара-хунок 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)" при його вибутті)		
19	Втрати від зменшення корисності об'єктів основних засобів	972 "Втрати від зменшення корисності активів"	131 "Знос основних засобів"
20	Відновлення корисності об'єктів ос-новних засобів після усунення при-чин попереднього зменшення їх ко-рисності	131 "Знос основних засобів"	742 "Дохід від відновлення корисно-сті активів"
<i>5. Облік вибуття основних засобів</i>			
21	Ліквідація основних засобів:		
а)	первісна вартість ліквідованого об'єкта		10 "Основні засоби"
б)	сума зносу об'єкта	131 "Знос основних засобів"	
в)	залишкова вартість	976 "Списання необоротних активів"	
22	Демонтаж об'єкта основних за-собів:		
а)	оплата праці	976 "Списання необоротних активів"	66 "Розрахунки з оплати праці"
б)	відрахування на соціальні заходи	976 "Списання необоротних активів"	65 "Розрахунки за страхуванням"
в)	послуги підрядника, інших сторонніх організацій	976 "Списання необоротних активів"	68 "Розрахунки за іншими операціями"
г)	одержані товарно-матеріальні цінності від ліквідації об'єкта	20 "Виробничі запаси"	746 "Інші доходи"
23	Списання сальдо дооцінки об'єктане-завершеного будівництва при його ви-бутті	411 "Дооцінка (уцінка) основних засобів"	441 "Прибуток нерозподілений"

*складено з використанням джерел [16,17]